

Adam Juchnik, Paulina Kupczyk,
Małgorzata Górską, Marcin Pchatek

Interwencje ekologiczne w obronie ostoj Natura 2000. Praktyczny poradnik

**Interwencje ekologiczne
w obronie ostoi Natura 2000.
Praktyczny poradnik**

**Adam Juchnik, Paulina Kupczyk,
Małgorzata Górską, dr Marcin Pchalek**

Interwencje ekologiczne w obronie ostoi Natura 2000. Praktyczny poradnik

Wydawca:

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
ul. Hallera 4/2, 80-401 Gdańsk

Adres korespondencyjny:

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
ul. Odrowąża 24
05-270 Marki k. Warszawy
tel.: 22 761 82 05
fax: 22 761 90 51
e-mail: biuro@otop.org.pl

© Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki 2010

Książka „Interwencje ekologiczne w obronie ostoi Natura 2000. Praktyczny poradnik” została przygotowana w ramach projektu Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków „Ekointerwencje – zwiększanie zaangażowania społeczeństwa w ochronę obszarów Natura 2000”.

Redaktor prowadząca: Małgorzata Górską

Redaktor naukowy: prof. zw. dr hab. Marek Górski

Autorzy: Adam Juchnik, Paulina Kupczyk, Małgorzata Górską,
dr Marcin Pchałek

Korekta językowa: Agata Łuczyńska

Skład i łamanie: Dariusz Ziach

ISBN 978-83-89830-01-2

Druk: Łódzkie Zakłady Graficzne

Książka została wydrukowana na papierze pochodzącym w 100% z makulatury, przy którego produkcji zastosowane zostały procesy eliminujące uciążliwe odpady i ograniczające emisję szkodliwych substancji.

Od dnia przyłączenia się Polski do Unii Europejskiej możemy w naszym kraju obserwować szybszy rozwój infrastruktury, intensyfikację działalności rolniczej oraz realizację wielu innych przedsięwzięć współfinansowanych z unijnych funduszy. Oprócz wielu korzyści gospodarczych, niestety często stwarza to zagrożenia dla przyrody. Na szczęście, z drugiej strony, nowe unijne przepisy nakładają obowiązek brania pod uwagę konieczności ochrony wyjątkowych walorów przyrodniczych podczas planowania różnych działań.

We wszystkich krajach Unii Europejskiej została stworzona sieć ekologiczna Natura 2000, aby chronić gatunki zwierząt i roślin oraz siedliska przyrodnicze o europejskim znaczeniu. Także w Polsce wyznaczono ok. 20% powierzchni kraju, gdzie na podstawie unijnych dyrektyw przyrodniczych (Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Siedliskowa) chronione są elementy środowiska przyrodniczego, które w skali Europy są zagrożone wyginięciem. Jest to cel główny wszelkiej podejmowanej tu działalności, a surowe przepisy regulują możliwość realizacji innych przedsięwzięć niezwiązanych z celem ochrony.

Ta nowa w naszym kraju forma ochrony przyrody, jaką są ostoje Natura 2000 (obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk), rządzące nią przepisy i najlepsze praktyki, pomimo iż od dnia akcesji upłynęło już kilka lat, wciąż nie są wystarczająco znane ani urzędnikom podejmującym decyzje dotyczące środowiska, ani inwestorom planującym różne działania, ani społeczeństwu, które może mieć wpływ na takie decyzje. Rodzi to często konflikty społeczne o podłożu ekologicznym lub opóźnienia czy nawet wstrzymanie planowanych inwestycji.

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków od lat angażuje się m.in. w działania mające na celu uniknięcie lub łagodzenie negatywnych oddziaływań na ważne ostoje ptaków (IBA). Zebrane doświadczenia doprowadziły do wniosku, że wielu szkód w środowisku, wstrzymanych czy opóźnionych inwestycji oraz konfliktów społecznych można by było uniknąć, gdyby od początku istniała wola i umiejętności przestrzegania przepisów ochrony przyrody, w tym tych unijnych, dotyczących ostoi Natura 2000.

Zarówno OTOP, jak i inne ekologiczne organizacje stojące na straży ochrony przyrody, wobec ilości potrzebnych interwencji dotyczących zagrożenia chronionej przyrody, nie są w stanie ich wszystkich podjąć. Dlatego też oddajemy w Wasze ręce ten *Poradnik*.

Wierzmy, że dzięki przedstawionym tu podstawom prawnym i praktycznym możliwościom działania w obronie ostoi Natura 2000, wiele organizacji pozarządowych, mieszkańców ostoi Natura 2000 i innych osób indywidualnych, które troszczą się o stan polskiej przyrody, umiejętnie i skutecznie zaangażuje się w sytuacji zagrożenia lub szkody w środowisku ostoi Natura 2000. Liczymy także, że nowa wiedza zostanie wykorzystana przez decydentów, którzy wydając decyzje administracyjne dotyczące ostoi Natura 2000, będą zgodnie z literą prawa respektować konieczność ochrony przyrody.

Skupiamy się w tym *Poradniku* na specyfice obszarów Natura 2000, która jako temat nowy, dość skomplikowany i odmienny od znanych nam dotychczas krajowych form ochrony przyrody, wymaga szczegółowego omówienia. Jednak należy pamiętać, że wiele przedstawionych tu przepisów jest ogólnych i dotyczy także elementów środowiska przyrodniczego poza siecią Natura 2000.

Zapraszamy także na stronę internetową Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków „Interwencje ekologiczne w obronie ostoi Natura 2000” (www.otop.org.pl/ekointerwencje), gdzie – jako uzupełnienie informacji zawartych w *Poradniku* – można znaleźć wzory najczęściej używanych pism.

Gorąco zachęcamy do korzystania z *Poradnika* i angażowania się w ochronę polskich ostoi Natura 2000! Razem możemy więcej!

Małgorzata Górską
Specjalista ds. ochrony ostoi ptaków
Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

O Autorach

Adam Juchnik – absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, od wielu lat współpracuje z organizacjami pozarządowymi i inwestorami. Urzędnik samorządowy, który zajmuje się prawem administracyjnym, zwłaszcza aspektami prawnymi działalności inwestycyjnej w praktyce. Autor i współautor szeregu opracowań i publikacji z zakresu prawa ochrony środowiska.

Małgorzata Górską – absolwentka Wydziału Ochrony Środowiska na Politechnice Białostockiej. Od 1999 r. związana z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi. Od 2002 r. koordynatorka kampanii na rzecz zmiany przebiegu drogi „Via Baltica”. Obecnie specjalista ds. ochrony ostoi ptaków w Ogólnopolskim Towarzystwie Ochrony Ptaków, członek Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Białymstoku. Laureatka Nagrody Goldmanów w dziedzinie ochrony środowiska za rok 2010 za kampanię „Via Baltica” i działania na rzecz ocalenia Doliny Rospudy.

Paulina Kupczyk – absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, aplikantka IV roku przy Okręgowej Radzie Adwokackiej we Wrocławiu, pracownik kancelarii „Ochrona środowiska i działalność inwestycyjna – Konsulting”, wykładowca Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego w Falentach.

Dr Marcin Pchałek – absolwent Podyplomowego Studium Prawa Europejskiego na Wydziale Prawa UW oraz Podyplomowego Studium Ochrony Środowiska na Wydziale Biologii, doktor nauk prawnych. Ekspert ds. ocen oddziaływania na środowisko w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (2007-2013) dla Województwa Pomorskiego. Autor ok. 50 publikacji naukowych oraz poradników praktycznych z zakresu prawa ochrony środowiska. Prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą „Ochrona środowiska i działalność inwestycyjna – Konsulting”.

Prof. zw. dr hab. Marek Górski – kierownik Zakładu Prawa Ochrony Środowiska w Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji na Uniwersytecie Łódzkim. Specjalizuje się w dziedzinach prawa ochrony środowiska, prawa administracyjnego, w tym prawa samorządu terytorialnego. Doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Szczecińskiego. Autor ponad 65 prac naukowych i kilkudziesięciu popularnonaukowych. Opracował szereg opinii prawnych, promotor pięciu prac doktorskich i ponad 200 magisterskich. Współautor kilkunastu projektów ustaw z dziedziny ochrony środowiska, nowelizacji ustaw i aktów wykonawczych. Ekspert, członek i delegat licznych komisji i grup zajmujących się prawem ochrony środowiska.

1. Udział społeczeństwa w ochronie środowiska

Podstawy prawne i praktyczne możliwości działania

1.1. Definicje udziału społeczeństwa

W sensie węższym – udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska polega na stworzeniu prawnej możliwości uczestnictwa w specjalnym postępowaniu toczącym się w ramach postępowania administracyjnego (w przypadku decyzji administracyjnych) lub legislacyjnego (w przypadku planów i programów) podmiotowi, który nie musi wykazywać żadnego interesu oraz ma prawo składania uwag i wniosków. Takim specjalnym postępowaniem jest m.in. ocena oddziaływania na środowisko (dalej OOS).

W sensie szerszym – udział społeczeństwa to także udział w postępowaniu podmiotów występujących w interesie publicznym (organizacji ekologicznych) oraz udział stron postępowania (legitymujących się indywidualnym interesem prawnym).

1.2. System ocen środowiskowych

Instytucja postępowań administracyjnych z udziałem społeczeństwa została wprowadzona do prawa polskiego w związku z wypełnianiem zobowiązań wynikających z *Konwencji z Aarhus* (*Konwencja z dnia 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska*, Dz. U. z 2003 r., Nr 78, poz. 706), ratyfikowanej przez Polskę 21 czerwca 2001 r., a następnie – zobowiązań wynikających z **prawa wspólnotowego**, czyli prawa obowiązującego we wszystkich krajach członkowskich Wspólnoty Europejskiej.

Aktualny kształt systemu udziału społeczeństwa w ochronie środowiska wykrystalizował się w wyniku transpozycji na grunt polski przepisów wspólnotowych regulujących system ocen środowiskowych.

Na system ocen środowiskowych składają się:

I. Ocena środowiskowa planów i programów:

1. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOŚ);
2. Ocena oddziaływania planu lub programu na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa).

II. Ocena środowiskowa przedsięwzięć:

1. Ocena oddziaływania na środowisko (OOS);
2. Ocena oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa).

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W OCENACH ŚRODOWISKOWYCH	
PLANY I PROGRAMY	
STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO (SOOŚ)	OCENA ODDZIAŁYWANIA PLANU LUB PROGRAMU NA OBSZAR NATURA 2000 (OCENA HABITATOWA PLANU LUB PROGRAMU)
Dyrektywa SEA <i>Dyrektywa 2003/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26.05.2003 r. w sprawie udziału społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej Dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości</i> (Dz. Urz. UE L 156 z 25.06.2003, s. 17)	Dyrektywa Siedliskowa (Habitatowa) <i>Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory</i> (Dz. Urz. UE L 206 z 22.07.1992, str. 7, z późn. zm.) Dyrektywa Ptasia <i>Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa</i> (Dz. Urz. UE L Nr 20/7 z 26.01.2010 r.)
PRZEDSIĘWZIĘCIA	
OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO (OOS)	OCENA ODDZIAŁYWANIA PRZEDSIĘWZIĘCIA NA OBSZAR NATURA 2000 (OCENA HABITATOWA PRZEDSIĘWZIĘCIA)
Dyrektywa EIA <i>Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27.06.1985 r. w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne</i> (Dz. Urz. UE L 175 z 5.07.1985, s. 40, z późn. zm.)	Dyrektywa Siedliskowa (Habitatowa) Dyrektywa Ptasia

Różnice między strategiczną oceną oddziaływania na środowiskową planów i programów a oceną oddziaływania na środowisko przedsięwzięć:

RÓŻNICE	SOOŚ	OOŚ
Etap	planowanie	realizacja
Przedmiot	plany i programy (dokładnie: określone w tych dokumentach cele strategiczne dla danego rodzaju działania mającego znaczenie dla środowiska)	przedsięwzięcia
Zakres	ogólny – wszystkie przedsięwzięcia i działania przewidziane w planie lub programie	jednostkowy – jedno konkretne przedsięwzięcie
Skala ocenianych skutków	– wielkoskalowe (wszystkie związane z osiągnięciem celów dokumentu) – skumulowane (wszystkie skutki, jakie mogą wyniknąć z planu lub programu; ze wszystkich planowanych przedsięwzięć lub działań – w połączeniu ze skutkami, jakie powodują już istniejące przedsięwzięcia lub realizowane działania)	– o małej skali (wywołane przez jedno przedsięwzięcie) – skumulowane (wszystkie, jakie mogą wyniknąć z jednego, analizowanego przedsięwzięcia, w połączeniu ze skutkami, jakie powodują już istniejące przedsięwzięcia lub realizowane działania)
Podmiot, którego działanie jest poddawane ocenie środowiskowej	organy administracji publicznej	niezależnie od statusu (inwestorzy publiczni i prywatni)

Różnice między SOOŚ i OOŚ a oceną habitatową:

RÓŻNICE	STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO (SOOŚ)/ OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO (OOŚ)	OCENA ODDZIAŁYWANIA PLANU LUB PROGRAMU ALBO PRZEDSIĘWZIĘCIA NA OBSZAR NATURA 2000 (OCENA HABITATOWA)
Zakres i cel	szerszy – ocena wpływu programu/planu/ przedsięwzięcia na wszystkie elementy środowiska oraz inne elementy (np. dobra kultury)	węższy – wykluczenie wpływu na obszar Natura 2000

1.3. Plany i programy wymagające strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Z art. 7 i 8 Konwencji z Aarhus i przepisów Dyrektywy SEA wynika obowiązek zapewnienia społeczeństwu udziału w postępowaniach legislacyjnych, mających za przedmiot opracowywanie i przyjmowanie planów, programów oraz wytycznych polityk mających znaczenie dla środowiska, a także w postępowaniach dotyczących przygotowywania przepisów wykonawczych lub procedur obowiązujących aktów normatywnych.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (dalej jako SOOŚ) wykonywana jest po to, aby ocenić skutki dla środowiska, jakie spowoduje realizacja mających znaczenie dla środowiska dokumentów planistycznych (planów i programów) opracowywanych przez władze publiczne.

Wykonanie SOOŚ polega na:

- zebraniu wszelkich dostępnych informacji o stanie środowiska, w szczególności elementów, na które wpłynie realizacja planu lub programu,
- zgromadzeniu wszelkich danych na temat tego, jakie skutki dla środowiska może przynieść realizacja planu lub programu,
- całościowej i wszechstronnej ocenie takich skutków,
- prezentacji wniosków wszystkim zainteresowanym, w tym społeczeństwu.

Dokument „zbierający” powyższe informacje i dane, zawierający ocenę oraz wnioski, które z niej wynikają, to **Prognoza oddziaływania na środowisko**. Sporządza ją organ, który poddaje opracowywany przez siebie dokument SOOŚ, a następnie przedstawia społeczeństwu do zapoznania się i oceny (społeczeństwo dokonuje oceny w składanych przez siebie wnioskach i uwagach).

Zgodnie z *Ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm., dalej jako *UOOŚ*) strategicznej ocenie poddaje się między innymi następujące dokumenty planistyczne (plany i programy):

- 1) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- 2) wszystkie plany zagospodarowania przestrzennego, w tym miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (sporządzany na szczeblu gminy);

- 3) plany lub programy w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywane lub przyjmowane przez organy administracji, w których planuje się realizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- 4) inne polityki, strategie, plany lub programy, jeżeli ich realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, a nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.

Schemat strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wygląda następująco:

- 1) uzgodnienie z organem ochrony środowiska oraz organem inspekcji sanitarnej zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie;
- 2) sporządzenie prognozy SOOŚ dla projektu planu lub programu;
- 3) uzyskanie wymaganych ustawą opinii;
- 4) **umożliwienie udziału społeczeństwa w postępowaniu SOOŚ;**
- 5) przedstawienie projektu planu lub programu wraz z prognozą SOOŚ do zaopiniowania organowi ochrony środowiska oraz organowi inspekcji sanitarnej;
- 6) uwzględnienie w ostatecznej wersji projektu planu lub programu wniosków z prognozy, opinii organu ochrony środowiska i inspekcji sanitarnej oraz uwag i wniosków zgłoszonych w ramach udziału społecznego;
- 7) załączenie do przyjętego planu lub programu podsumowania, zawierającego uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych oraz informacji o sposobie wykorzystania ustaleń prognozy SOOŚ, opinii organu ochrony środowiska i organu inspekcji sanitarnej, wyników postępowania z udziałem społeczeństwa oraz informacji o metodach i częstotliwości przeprowadzania analizy skutków realizacji planu lub programu w zakresie oddziaływania na środowisko;
- 8) podjęcie analizy skutków zgodnie z ustalonymi metodami i częstotliwością.

Aby umożliwić udział społeczeństwa w postępowaniu SOOŚ, organ opracowujący projekt dokumentu podaje do publicznej wiadomości informację o:

- 1) przystąpieniu do opracowywania projektu dokumentu i o jego przedmiocie;
- 2) możliwościach zapoznania się z dokumentacją sprawy oraz o miejscu, w którym jest ona wyłożona do wglądu;
- 3) możliwości składania uwag i wniosków;

- 4) sposobie i miejscu składania uwag i wniosków, wskazując jednocześnie co najmniej 21-dniowy termin ich składania;
- 5) organie właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków;
- 6) postępowaniu w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli takowe jest prowadzone.

Organ opracowujący projekt planu lub programu dane o projekcie dokumentu oraz prognozie umieszcza w publicznie dostępnym wykazie danych o dokumentach (możliwym do przeglądania w Internecie – w Biuletynie Informacji Publicznej) oraz udostępnia do wglądu we własnej siedzibie prognozę oddziaływania na środowisko, do której przede wszystkim będą się odnosić wnioski i uwagi społeczeństwa.

Każdy ma prawo składania uwag i wniosków w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, w którym przeprowadza się strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko planu lub programu.

Wnioski i uwagi należy złożyć przed upływem wyznaczonego terminu, złożone po jego upływie pozostawia się bez rozpatrzenia. Uwagi lub wnioski złożone w terminie muszą zostać rozpatrzone, organ ma obowiązek się do nich ustosunkować.

Do przyjętego dokumentu organ musi dołączyć uzasadnienie z informacją o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione zgłoszone uwagi i wnioski.

1.4. Ocena oddziaływania planu lub programu na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa planu lub programu)

Dyrektywy Siedliskowa i Ptasia wymagają, aby każdy plan lub program, który może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a który nie jest bezpośrednio związany z jego ochroną, został poddany ocenie oddziaływania na środowisko pod kątem skutków, jakie wywoła dla celów ochrony tego obszaru.

W prawie polskim nie prowadzi się odrębnego postępowania w sprawie oceny habitatowej planu lub programu. **Ocena oddziaływania planu lub programu na obszar Natura 2000 prowadzona jest w ramach SOOŚ (stanowi jej część).**

Zgodnie z art. 51 ust. 1 pkt 2 *UOOS* obowiązkowymi elementami **każdej** prognozy oddziaływania na środowisko muszą być takie elementy odnoszące się do obszarów Natura 2000, jak:

- 1) analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w tym dotyczących obszarów Natura 2000,
- 2) analiza i ocena celów ochrony występujących na danym terenie obszarów Natura 2000, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu oraz sposobów, w jakich te cele zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu,
- 3) analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań, w tym **oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych, stałych i chwilowych oraz pozytywnych i negatywnych, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz jego integralność**,
- 4) przedstawienie rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony konkretnych obszarów Natura 2000 oraz ich integralność,
- 5) wskazanie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy (z punktu widzenia celu i przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 oraz jego integralności).

Uwaga!

- Jeżeli wyniki oceny oddziaływania planu lub programu na obszar Natura 2000 wykażą, że ich skutki będą negatywne dla obszaru Natura 2000, a co za tym idzie, nie powinny być przyjęte w proponowanym kształcie, organ, który je opracowuje i przyjmuje, powinien znaleźć w takiej sytuacji rozwiązania alternatywne.
- Jeżeli takich rozwiązań obiektywnie nie ma – plany i programy mogą zostać zrealizowane tylko w wyjątkowych przypadkach, wyłącznie po spełnieniu przesłanek określonych w art. 6 ust. 4 *Dyrektywy Siedliskowej*. W prawie polskim przesłanki te obowiązują na podstawie art. 34 *Ustawy z dnia*

16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220, dalej powoływana jako *UOP*). Omówiono je w dalszej części rozdziału, dotyczącej oceny oddziaływania przedsięwzięć na obszar Natura 2000.

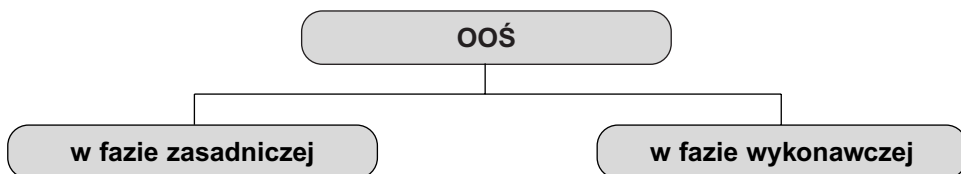
1.5. Przedsięwzięcia wymagające oceny oddziaływania na środowisko

Kryterium kwalifikującym dane przedsięwzięcie do oceny oddziaływania na środowisko (dalej jako OOS) jest jego rodzaj. Rodzaj przedsięwzięcia jest określany za pomocą parametrów technicznych, technologicznych, gabarytów, charakteru, przede wszystkim zaś – emisyjności i szkodliwości dla środowiska mierzonej miarą innych negatywnych oddziaływań.

W PRAWIE POLSKIM OBOWIĄZUJE NASTĘPUJĄCY PODZIAŁ PRZEDSIĘWZIĘĆ:	
GRUPA I	przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzenie OOS jest zawsze obowiązkowe
GRUPA II	przedsięwzięcia mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązek przeprowadzenia OOS stwierdza się w drodze postanowienia, w zależności od wyników kwalifikacji

Rodzaje przedsięwzięć zaliczanych do I oraz II grupy określi rozporządzenie Rady Ministrów, wydane na podstawie art. 60 *UOOS*, uwzględniające możliwe oddziaływanie poszczególnych przedsięwzięć na środowisko. Do czasu jego wydania, ale nie później niż do 15.11.2010 r. obowiązuje „stare” *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko* (Dz.U. z 2004 r., Nr 257, poz. 2573, z późn. zm.).

1.6. Dwuetapowa ocena oddziaływania na środowisko

OOŚ jest wykonywana **w fazie zasadniczej**, czyli w ramach postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację planowanego przedsięwzięcia (dalej jako decyzja środowiskowa), czyli praktycznie przed udzieleniem zgody na lokalizację przedsięwzięcia.

OOŚ **w fazie wykonawczej (ocena ponowna)** prowadzi się z kolei w toku postępowania w sprawie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę, o zatwierdzeniu projektu budowlanego, o pozwoleniu na wznowienie robót budowlanych oraz o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, jeżeli konieczność przeprowadzenia takiej oceny została stwierdzona przez organ właściwy do wydania decyzji środowiskowej, albo –

- 1) na wniosek podmiotu planującego podjęcie realizacji przedsięwzięcia, złożony do organu właściwego do wydania decyzji,
- 2) bądź wówczas, gdy organ właściwy do wydania decyzji budowlanej stwierdzi, że we wniosku o wydanie decyzji zostały dokonane zmiany w stosunku do wymagań określonych w decyzji środowiskowej.

W każdym z postępowań OOŚ zapewnienie udziału społeczeństwa jest obligatoryjne.

1.7. Jak przebiega ocena oddziaływania na środowisko?

Ocenę oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na środowisko, stanowiącą **część postępowania w sprawie wydania decyzji środowiskowej**, przeprowadza organ właściwy do wydania tej decyzji, czyli:

- 1) **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska** (dalej jako RDOŚ) – dla przedsięwzięć należących do grupy I, takich jak między innymi: drogi, linie kolejowe, napowietrzne linie elektroenergetyczne, instalacje do przesyłu ropy naftowej, produktów naftowych, substancji chemicznych lub gazu, sztuczne zbiorniki wodne, także dla przedsięwzięć z grupy I i II realizowanych na

terenach zamkniętych oraz przedsięwzięć polegających na zmianie lasu, niestanowiącego własności Skarbu Państwa, na użytek rolny;

- 2) **starosta** – w przypadku scalania, wymiany lub podziału gruntów;
- 3) **dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych** – w przypadku zmiany lasu, stanowiącego własność Skarbu Państwa, na użytek rolny;
- 4) **wójt, burmistrz, prezydent miasta** – dla pozostałych przedsięwzięć.

Przeprowadzenie OOS dla przedsięwzięcia z grupy I jest obligatoryjne (przeprowadza się ją zawsze).

Obowiązek przeprowadzenia OOS dla przedsięwzięcia z grupy II stwierdza organ właściwy do wydania decyzji środowiskowej. **Kwalifikacja** jest dokonywana w oparciu o kartę informacyjną przedsięwzięcia oraz kryteria określone w art. 63 ust. 1 *UOOS*. **Obowiązek przeprowadzenia OOS dla przedsięwzięć z II grupy jest stwierdzany postanowieniem.** Postanowienie wydaje się również, jeśli organ nie stwierdza potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Oba postanowienia mogą być przedmiotem zaskarżenia.

Przed wydaniem decyzji środowiskowej organ właściwy do jej wydania zapewnia możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniu, w ramach którego przeprowadza ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko; stwierdzenie postanowieniem braku potrzeby przeprowadzenia oceny wyłącza w takim postępowaniu udział społeczeństwa realizowany na zasadach przewidywanych *UOOS*.

Każdy może wziąć udział w postępowaniu, w ramach którego przeprowadza się OOS.

Organ administracji właściwy do przeprowadzenia postępowania z udziałem społeczeństwa podaje do publicznej wiadomości zbiorczą informację – obwieszczenie z wszelkimi danymi niezbędnymi do złożenia uwag i wniosków przez społeczeństwo.

W szczególności publikacji podlega informacja o:

1. przystąpieniu do przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko;
2. przedmiocie decyzji, która ma być wydana w sprawie;

3. organie właściwym do wydania decyzji oraz organach właściwych do wydania opinii i dokonania uzgodnień;
4. sposobie i miejscu składania uwag i wniosków;
5. 21-dniowym terminie ich składania.

Organ prowadzący postępowanie podaje także w Internecie (w publicznie dostępnym wykazie danych na stronie BIP) dane o raporcie oceny oddziaływania na środowisko oraz udostępnia do wglądu we własnej siedzibie raport, do którego przede wszystkim będą się odnosić wnioski i uwagi społeczeństwa.

Uwaga!

- Uwagi lub wnioski złożone po upływie terminu pozostawia się bez rozpatrzenia.
- Uwagi lub wnioski złożone w terminie muszą zostać rozpatrzone.

Wskazówka praktyczna – sposób składania uwag i wniosków

Uwagi i wnioski można złożyć listownie, osobiście w urzędzie lub za pomocą poczty elektronicznej (bez konieczności podpisu elektronicznego). Należy zachować potwierdzenie złożenia uwag (pokwitowanie nadania listu poleconego, potwierdzenie złożenia dokumentu w urzędzie na jego kopii, kopia e-mail), gdyż może ono się przydać na etapie odwołania od wydanej decyzji, gdyby organ zignorował nasze uwagi.

Wskazówka praktyczna – termin składania uwag i wniosków

Termin wylicza się z uwzględnieniem następujących zasad:

- upływ ostatniego z wyznaczonej liczby dni uważa się za koniec terminu (art. 57 § 1 *KPA*);
- zawiadomienie społeczeństwa o możliwości składania wniosków i uwag dokonane w formie obwieszczenia musi zostać społeczeństwu „doręczone”; zgodnie z art. 49 *KPA* zawiadomienie poprzez obwieszczenie uważa się za dokonane po upływie czternastu dni od dnia publikacji obwieszczenia;
- jeżeli początkiem terminu określonego w dniach jest pewne zdarzenie, przy obliczaniu tego terminu nie uwzględnia się dnia, w którym zdarzenie nastąpiło (art. 57 § 1 *KPA*).

W postępowaniu OOŚ z udziałem społeczeństwa nie uwzględnia się więc dnia opublikowania obwieszczenia (dnia pierwszego) oraz dnia „doręczenia” zawiadomienia (piętnastego od dnia publikacji obwieszczenia). Liczymy dni kolejne, kalendarzowe, a nie tylko powszednie (tzw. robocze) – liczymy łącznie z sobotami i dniami ustawowo wolnymi od pracy. Dzień ustawowo wolny od pracy (niedziele oraz najważniejsze święta uznane za wolne od pracy) ma znaczenie dla liczenia terminu tylko wówczas, gdy jest ostatnim dniem terminu. Przyjmuje się wówczas, że termin ulega przedłużeniu i za ostatni dzień terminu uważa się najbliższy następny dzień powszedni.

Uwaga! Sobota nie jest dniem ustawowo wolnym od pracy (chyba że w sobotę przypada święto uznane ustawowo za dzień wolny od pracy), więc jeżeli termin upływa w sobotę, wnioski lub uwagi musimy wysłać (listownie, e-mailem) najpóźniej w sobotę, ponieważ termin nie ulegnie przedłużeniu do poniedziałku.

Przykład:

Termin do składania uwag i wniosków rozpocznie bieg po upływie terminu doręczenia zawiadomienia o możliwości ich składania (po 14 dniach od dnia publikacji obwieszczenia).

Obliczmy termin doręczenia:

Dzień 1: publikacja obwieszczenia – dzień zdarzenia, od którego liczy się termin, nie wliczamy do terminu doręczenia;

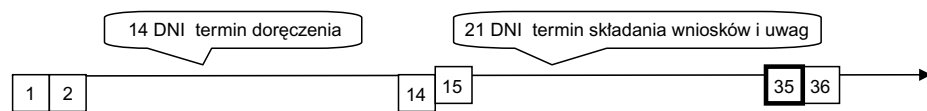
Dzień 2: pierwszy dzień, w którym biegnie termin dla doręczenia informacji;

Dzień 14: upływa termin dla doręczenia – przyjmujemy, że informacja została doręczona tego dnia. Przyjmujemy ten dzień jako dzień zdarzenia, od którego liczy się termin, ale nie wliczamy tego dnia do terminu składania wniosków i uwag (jeżeli jest to niedziela lub święto ustawowo uznane za dzień wolny od pracy – termin doręczenia przedłuży się na kolejny dzień powszedni, pozostałe terminy również się przedłużą o ten dzień).

Obliczmy termin składania wniosków i uwag:

Dzień 15: pierwszy dzień składania wniosków i uwag;

Dzień 35: upływa termin składania wniosków i uwag (jeżeli dzień ten wypada w niedzielę lub święto wolne od pracy – termin upływa w kolejny dzień powszedni – jeżeli jest nim dzień 36 – wnioski i uwagi możemy złożyć jeszcze 36 dnia).

Każdy ma prawo do składania uwag i wniosków w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa.

Zgłoszone wnioski i uwagi mają jednak charakter wyłącznie konsultacyjny. Organ prowadzący postępowanie nie jest nimi związany i w zakresie podejmowanego rozstrzygnięcia może zająć odmienne stanowisko. Mimo niewiążącego charakteru uwagi i wnioski muszą zostać rozpatrzone przed wydaniem decyzji środowiskowej. Informacje, dane, sugestie, opinie ekspertów złożone w trybie uwag i wniosków – zgodnie z art. 7, 77 i 80 *Kodeksu postępowania administracyjnego* (dalej jako *KPA*) traktowane są jako materiał dowodowy w sprawie i funkcjonują na równych prawach z innymi dowodami – wymagają weryfikacji. Uzasadnione uwagi i wnioski wymagają uwzględnienia w postępowaniu, ewentualnie w kończącym postępowanie rozstrzygnięciu. Pominięcie zbadania zasygnalizowanych faktów, nieuwzględnienie tych z nich, które powinny mieć wpływ na rozstrzygnięcie, stanowi przesłanki odwoławcze, prowadzące do uchylecia decyzji środowiskowej w wyższej instancji. W uzasadnieniu decyzji środowiskowej, niezależnie od wymagań wynikających z przepisów *KPA*, organ musi podać informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa.

Uwaga!

Zgłoszenie uwag i wniosków przez organizację ekologiczną w postępowaniu administracyjnym, wymagającym udziału społeczeństwa nie jest równoznaczne z uczestniczeniem w nim na prawach strony. Tym bardziej odnosi się to do sytuacji, w której wnioski i uwagi wniosła osoba fizyczna.

Zgłoszenie samych uwag i wniosków wyczerpuje nasz udział w postępowaniu, jeżeli nie mamy w sprawie indywidualnego, materialnego interesu prawnego (nie jesteśmy stroną postępowania).

Zgłoszenie wniosków i uwag przez osoby fizyczne – poza tym, co oznacza samo w sobie – nie oznacza nic więcej, nie daje żadnych dodatkowych uprawnień formalnych.

Zgłoszenie wniosków i uwag nie daje prawa do dalszego brania udziału w sprawie ani w charakterze strony, ani na prawach strony.

W szczególności – nie uprawnia do złożenia skutecznego odwołania od decyzji środowiskowej.

Jeżeli osoba fizyczna ma własny indywidualny interes prawny – jest stroną postępowania i może w nim czynnie uczestniczyć – nie musi składać w tej sprawie wniosku, jej udział nie jest uzależniony od uznania organu (nie wydaje się postanowienia potwierdzającego, że osoba fizyczna jest stroną postępowania).

Jeżeli natomiast osoba fizyczna nie ma indywidualnego interesu prawnego – nie może na własny wniosek zostać stroną postępowania. Nieco inaczej jest w przypadku organizacji ekologicznej, która – aby uzyskać uprawnienie do czynnego udziału w postępowaniu z udziałem społeczeństwa, włącznie z prawem zaskarżania rozstrzygnięć – **powinna na podstawie art. 44 UOOS „zgłosić chęć uczestniczenia w określonym postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa”**.

Wskazówka praktyczna – zgłoszenie chęci uczestniczenia w postępowaniu

Składając wnioski i uwagi – nie zapominajmy o zawarciu w naszym piśmie oświadczenia, iż: „na podstawie art. 44 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, zgłaszamy chęć uczestniczenia w tym postępowaniu”.

Uwaga!

Aby rozpocząć czynne działanie w sprawie prowadzonej z udziałem społeczeństwa, organizacja ekologiczna, która zgłosiła chęć uczestniczenia w sprawie, **nie musi** czekać, jak to ma miejsce w „zwykłym” postępowaniu administracyjnym, na postanowienie organu o dopuszczeniu do udziału w postępowaniu.

W postępowaniu z udziałem społeczeństwa wystarczy jednostronne oświadczenie organizacji o chęci uczestniczenia w postępowaniu, nie ma podstaw prawnych do tego, aby organ wydawał w tej sprawie „pozytywne” postanowienie.

Organ wydaje natomiast postanowienia negatywne – o odmowie dopuszczenia organizacji do udziału w postępowaniu. Wśród przesłanek, które mogłyby uzasadniać takie rozstrzygnięcie, wskazywać można co najwyżej przyczyny formalne, na postanowienie negatywne – organizacji ekologicznej przysługuje zażalenie.

Jakie korzyści daje organizacji ekologicznej bycie uczestnikiem na prawach strony?

Szeroko na ten temat traktuje rozdział 2.2. poradnika.

W tym miejscu, w nieco anegdotycznym tonie wskazać można, iż proporcje między uprawnieniami strony (uczestnika na prawach strony), a osoby składającej tylko wnioski i uwagi w części postępowania prowadzonej z udziałem społeczeństwa przedstawiają się następująco:

Osoba składająca tylko wnioski i uwagi	Strona/uczestnik na prawach strony
--	------------------------------------

Wystarczy zwrócić uwagę, że organizacja ekologiczna niebędąca uczestnikiem postępowania z udziałem społeczeństwa może wnieść wnioski i uwagi tylko w ciągu 21 dni, w terminie wyznaczonym przez organ.

Jeżeli upłynął 21-dniowy termin wyznaczony przez organ – nie może ich poprawić, uzupełnić, zmienić, rozwinąć ani polemizować z nowymi faktami.

Natomiast organizacja, która na podstawie art. 10 § 1 *KPA* wyraziła chęć uczestniczenia w postępowaniu jako uczestnik na prawach strony – może wносить wnioski i uwagi dowolną ilość razy i w dowolnym terminie, aż do wydania decyzji środowiskowej. Oprócz wniosków i uwag o charakterze informacyjno-dowodowym – organizacja ekologiczna występująca jako uczestnik na prawach strony, może, wnosząc formalne wnioski dowodowe, żądać sprawdzenia dowodów złożonych przez inwestora, zgromadzonych przez organ itd.

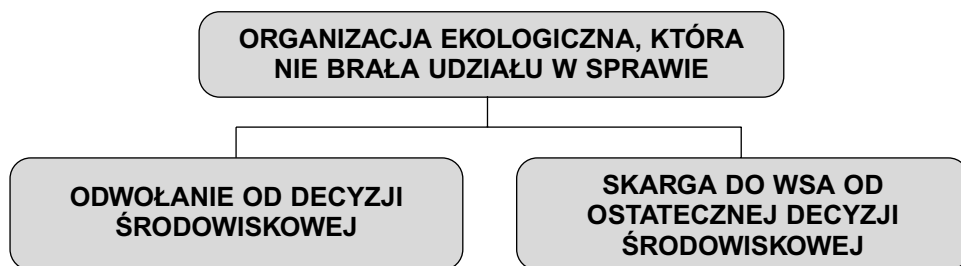
Uwaga!

Oświadczenie o chęci uczestniczenia organizacji ekologicznej w postępowaniu z udziałem społeczeństwa nie musi być zawarte w tym samym piśmie co nasze wnioski i uwagi.

Organizacja ekologiczna może także złożyć samo oświadczenie, nie wnosząc uwag i wniosków.

Może też wnioski i uwagi wnieść w dowolnym momencie po wcześniejszym złożeniu oświadczenia o chęci uczestniczenia w postępowaniu z udziałem społeczeństwa.

1.8. Samoistne prawo organizacji ekologicznych do zaskarżania decyzji środowiskowych

Status uczestnika na prawach strony służy organizacji ekologicznej w postępowaniu prowadzonym z udziałem społeczeństwa do tego, aby poprzez postępowanie dowodowe ukształtować jak najbardziej korzystną treść decyzji środowiskowej (z punktu widzenia celów ochrony przyrody).

Formalny status strony, uczestnika na prawach strony, czy też podmiotu składającego wnioski i uwagi nie jest organizacji ekologicznej potrzebny do tego, żeby wnieść:

- 1) odwołanie od decyzji wydanej w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa,
- 2) skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) od decyzji wydanej w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa.

Zgodnie z art. 44 ust. 2 i 3 UOOS organizacje ekologiczne mogą wносить wymienione wyżej środki zaskarżenia (przede wszystkim kwestionując decyzje środowiskowe):

- 1) jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi organizacji;
- 2) nawet, gdy nie brała ona udziału w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa.

Organizacja ekologiczna może przystąpić do postępowania nie tylko w I instancji, nawet nie biorąc w tej instancji udziału, może się włączyć do postępowania odwoławczego, jeżeli postępowanie w instancji było lub powinno być prowadzone z udziałem społeczeństwa. Możliwe jest to przez złożenie odwołania od wydanej decyzji, w terminie, w którym *KPA* to dopuszcza (14 dni od dnia, w którym decyzja organu I instancji została doręczona ostatniej ze stron postępowania). W składanym odwołaniu organizacja powinna wykazać,

iz posiada status organizacji ekologicznej (można załączyć odpis z KRS). Jeżeli organizacja złoży odwołanie i wykaże swój status jako organizacji ekologicznej – uczestniczy w postępowaniu przed organem II instancji na zasadach wskazanych wyżej, przy omawianiu udziału w I instancji (bez konieczności oczekiwania na odrębne postanowienie organu II instancji w sprawie dopuszczenia do postępowania odwoławczego).

Podobne uprawnienia przysługują organizacji co do możliwości wniesienia skargi na decyzję do sądu administracyjnego, organizacja może to zrobić, nawet nie biorąc wcześniej udziału w postępowaniu I i II instancji. Przystąpienie do postępowania sądowo-administracyjnego jest jednak przede wszystkim warunkowane dopuszczalnością złożenia skargi (wyczerpanie administracyjnego toku instancji, termin – 30 dni od dnia, w którym decyzja organu II instancji została doręczona ostatniej ze stron postępowania).

W składanej skardze organizacja powinna wykazać, iż posiada status organizacji ekologicznej (można załączyć odpis z KRS). Jeżeli organizacja złoży skargę i wykaże swój status jako organizacji ekologicznej – może czynnie uczestniczyć w postępowaniu przed WSA bez konieczności oczekiwania na odrębne postanowienie sądu w sprawie dopuszczenia do tego postępowania. Pamiętając o tych szczególnych uprawnieniach, warto byłoby jednak sugerować włączanie się organizacji ekologicznych do postępowania przede wszystkim w I instancji. To na tym etapie rozstrzygania sprawy należałoby dopilnowywać prawidłowego przebiegu postępowania i wzięcia pod uwagę wszystkich merytorycznych kwestii istotnych dla rozstrzygnięcia.

W ponownym postępowaniu OOŚ organem właściwym jest wyłącznie RDOŚ. Po otrzymaniu raportu OOŚ, organ właściwy do wydania decyzji budowlanych występuje do RDOŚ z wnioskiem o uzgodnienie warunków realizacji przedsięwzięcia i przedkłada mu między innymi raport oraz decyzję środowiskową.

Przed wydaniem postanowienia uzgadniającego, RDOŚ występuje do organu właściwego w sprawie wydania decyzji budowlanych o zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa. W ponownym postępowaniu OOŚ społeczeństwu, w tym organizacjom ekologicznym, przysługują wszystkie te uprawnienia, które podmioty te posiadają w OOŚ prowadzonej w fazie zasadniczej.

Organ właściwy do wydania decyzji, przed którymi wykonuje się ponowną OOŚ, przekazuje RDOŚ zgłoszone przez społeczeństwo uwagi i wnioski oraz protokół z rozprawy administracyjnej otwartej dla społeczeństwa, jeżeli takowa była przeprowadzana.

Uwaga!

Jeżeli z raportu OOŚ wynika zasadność realizacji przedsięwzięcia w wariantcie innym niż proponowany przez inwestora (wnioskodawcę), organ właściwy do wydania decyzji środowiskowej, za zgodą wnioskodawcy, wskazuje w decyzji wariant dopuszczony do realizacji lub, w razie braku zgody wnioskodawcy, odmawia zgody na realizację przedsięwzięcia.

1.9. Ocena oddziaływania przedsięwzięć na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa przedsięwzięć)

Na gruncie prawa polskiego tryb i zasady prowadzenia oceny habitatowej oraz udziału w tym procesie społeczeństwa określają przepisy:

- 1) *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220),
- 2) *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.).

Ocena habitatowa jest zawsze obligatoryjna w przypadku przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000.

OCENA HABITATOWA jest odrębnym, samodzielnym i szczególnym instrumentem oceny środowiskowej, którego celem jest zbadanie, czy da się wykluczyć znaczące negatywne oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na **INTEGRALNOŚĆ OBSZARU NATURA 2000**.

Jeżeli wpływu takiego nie da się wykluczyć – nie można zrealizować przedsięwzięcia, chyba że w trakcie oceny habitatowej stwierdzono **przesłanki szczególne**.

INTEGRALNOŚĆ OBSZARU NATURA 2000

INTEGRALNOŚĆ OBSZARU NATURA 2000		
zachowanie korzystnego stanu ochrony kluczowych gatunków i siedlisk	zachowanie kluczowych struktur obszaru	zachowanie kluczowych procesów/funkcji

Przesłanki szczególne, dopuszczające realizację przedsięwzięcia w sytuacji, kiedy będzie ono znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, określa art. 6 ust. 4 *Dyrektywy Siedliskowej* (patrz rozdział 1.10. poradnika).

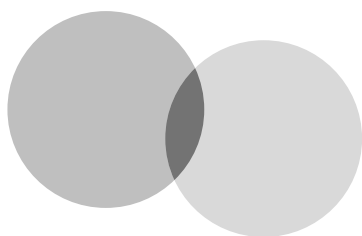
Art. 6 ust. 4 *Dyrektywy Siedliskowej*:

Jeśli pomimo negatywnej oceny skutków dla danego terenu oraz braku rozwiązań alternatywnych, plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy, Państwo Członkowskie stosuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000. O przyjętych środkach kompensujących Państwo Członkowskie informuje Komisję.

Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.

W prawie polskim odpowiednikiem art. 6 ust. 4 *Dyrektywy Siedliskowej* jest art. 34 ust. 1 i 2 *UOP*.

OCENA HABITATOWA

OCENA ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO

OCENA HABITATOWA stanowi:

1) albo obligatoryjny element:

- OOS przedsięwzięć z grupy I i II,
- ponownej OOS przedsięwzięć z grupy I i II;

2) albo odrębną procedurę w ramach postępowania w sprawie niektórych decyzji wydawanych dla przedsięwzięć z grupy III.

1.9.1. Ocena habitatowa w ramach OOS przedsięwzięć z grupy I i II oraz w ramach ponownej OOS przedsięwzięć z grupy I i II

Ocena habitatowa w ramach OOS przedsięwzięć z grupy I i II oraz w ramach ponownej OOS przedsięwzięć z grupy I i II przeprowadzana jest w sytuacji, kiedy przedsięwzięcie należy do grupy I lub II, a więc wówczas, gdy jest przedsięwzięciem zawsze lub potencjalnie znacząco oddziałującym na środowisko, dla którego prowadzi się OOS, a które zarazem, ze względu na lokalizację, sposób realizacji lub inne okoliczności, może znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000.

Procedura przebiega w sposób, jaki przedstawiono wcześniej dla OOS – jest to bowiem tak naprawdę procedura OOS z dodatkowymi elementami, wymaganymi dla oceny habitatowej.

Przygotowując wnioski i uwagi w takim postępowaniu, ewentualnie – biorąc w nim udział jako strona lub jako uczestnik na prawach strony, **zwracamy uwagę na następujące elementy oceny habitatowej:**

- a) **Raport OOS** w opisie elementów przyrodniczych środowiska objętych zakresem przewidywanego oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na środowisko musi zawierać szczegółową analizę pozwalającą stwierdzić, czy przedsięwzięcie będzie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a także czy będzie wywierać znaczący negatywny wpływ na integralność tego obszaru.

Aby można było dokonać oceny habitatowej, raport OOS przedstawiając:

- opis przewidywanych skutków dla środowiska w przypadku niepodejmowania przedsięwzięcia,
- opis analizowanych wariantów i uzasadnienie wariantu proponowanego przez wnioskodawcę, z uwzględnieniem warunków określonych w art. 34 ust. 1 *UOP*,
- opis przewidywanych działań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru,

musi – zgodnie z art. 66 ust. 2 *UOOS* – uwzględniać przewidywane oddziaływanie analizowanych wariantów na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru.

- b) **RDOŚ, uzgadniając decyzję środowiskową**, musi w postanowieniu uzgadniającym odnieść się do wszystkich elementów wymaganych przy ocenie habitatowej, przede wszystkim do tego, czy w przypadku uzgadnianego przedsięwzięcia zachodzą negatywne przesłanki związane z jego znaczącym negatywnym wpływem na obszar Natura 2000, wykluczające zgodę na realizację przedsięwzięcia, a jeżeli tak, to czy zachodzą jednocześnie przesłanki pozytywne (wyjątki) pozwalające je zrealizować, mimo znaczącego negatywnego oddziaływania na obszar Natura 2000.

Przesłanki negatywne wykluczające realizację przedsięwzięcia znacząco negatywnie oddziałującego na cele ochrony obszaru Natura 2000 oraz wyjątki od tego zakazu określone zostały w art. 6 ust. 3 i 4 Dyrektywy Siedliskowej. Do prawa polskiego transponują je art. 33 i 34 UOP.

Art. 33 UOP zabrania podejmowania działań mogących osobno lub w połączeniu z innymi działaniami **znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000**, chyba że w danej sprawie wystąpią przesłanki (warunki) określone w art. 34 ust. 1 *UOP*, wyjątkowo umożliwiające realizację takich działań.

Zgodnie z **art. 34 ust. 1 UOP** działanie mogące znacząco negatywnie oddziaływać na cele obszaru Natura 2000 może zostać zrealizowane **tylko wtedy**, jeżeli spełnione są **jednocześnie (łącznie) wszystkie poniższe warunki**:

- 1) nie ma rozwiązań alternatywnych,
- 2) przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym,
- 3) zostanie wykonana kompensacja przyrodnicza, niezbędna do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

Jeżeli znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie, na podstawie art. 34 ust. 2 *UOP* może być wydane **tylko** w celu:

- 1) ochrony zdrowia i życia ludzi,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
- 3) uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędnym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego,
- 4) wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.

Wydając zgodę na realizację planu lub przedsięwzięcia mogącego znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000, RDOŚ wskazuje zakres, miejsce, termin i sposób wykonania **kompensacji przyrodniczej**, zobowiązując inwestora do jej wykonania nie później niż w terminie rozpoczęcia działań powodujących negatywne oddziaływanie.

- c) Jeżeli ocena habitatowa prowadzona jest w ramach uzgadniania decyzji środowiskowej wydawanej dla przedsięwzięcia – dla którego w późniejszym etapie procesu inwestycyjnego będzie wydawane: pozwolenie na budowę, zezwolenie na realizację inwestycji drogowej lub zezwolenie na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego – i RDOŚ uzna, że istnieje możliwość oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 – w postanowieniu uzgadniającym RDOŚ **stwierdza konieczność przeprowadzenia ponownej OOS** (a w jej ramach – ponownej oceny habitatowej) bezpośrednio przed wydaniem wymienionych decyzji realizacyjnych.
- d) **Uzgodnienie RDOŚ jest wiążące** dla organu wydającego decyzję środowiskową.
- e) Organ wydający decyzję środowiskową, mimo związania uzgodnieniem RDOŚ, powinien we własnym zakresie ocenić wszelkie okoliczności sprawy, w tym okoliczności mające znaczenie dla oceny habitatowej (zwłaszcza związane z zastosowaniem art. 33 i 34 *UOP*).
- f) **Należy pamiętać o szczególnie ważnej zasadzie określonej w art. 81 ust. 2 *UOOS*** – jeżeli z OOS, w ramach której prowadzono ocenę habitatową, wynika, że przedsięwzięcie może znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000, organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach odmawia zgody na realizację przedsięwzięcia, o ile nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 34 *UOP*.

<i>OOS a ocena habitatowa</i>		
<i>relacje (I i II grupa przedsięwzięć)</i>	<i>przenikanie</i> <i>w ramach jednego postępowania realizuje się równoległe etapy OOS i oceny habitatowej – równoległe bada się wpływ przedsięwzięcia na środowisko i na integralność obszaru Natura 2000</i>	<i>zawieranie się</i> <i>ocena habitatowa stanowi część OOS</i>

1.9.2. Ocena habitatowa jako odrębna procedura w ramach postępowania w sprawie niektórych decyzji wydawanych dla przedsięwzięć z grupy III

Ocena habitatowa jako odrębna procedura w ramach postępowania w sprawie niektórych decyzji wydawanych dla przedsięwzięć z grupy III prowadzona jest w przypadku przedsięwzięć z III grupy, a więc innych niż mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony, dla których nie prowadzi się postępowania OOS.

<i>OOS a ocena habitatowa</i>	
<i>relacje (III grupa przedsięwzięć)</i>	nie ma żadnego związku, prowadzi się wyłącznie ocenę habitatową i bada wpływ przedsięwzięcia w wąskim zakresie – dotyczącym jedynie oddziaływania przedsięwzięcia na integralność obszaru Natura 2000

Ocenę habitatową prowadzi się, jeżeli dla przedsięwzięcia z grupy III wydawana jest:

- 1) jedna z decyzji wymienionych w art. 72 ust. 1 *UOOS* (między innymi: pozwolenie na budowę, decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, koncesja na poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin, na wydobywanie kopalin ze złóż, na bezzbiornikowe magazynowanie substancji oraz składowanie odpadów w górotworze, w tym w podziemnych wyrobiskach górniczych, decyzja określająca szczegółowe warunki wydobywania kopaliny, pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych, decyzja ustalająca warunki prowadzenia robót zmieniających stosunki wodne na terenach o szczególnych wartościach przyrodniczych, decyzja o zmianie lasu na użytek rolny, zezwolenie na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej),
- 2) koncesja geologiczna, inna niż wymienione w art. 72 ust. 1 *UOOS*,
- 3) pozwolenie wodnoprawne, inne niż wymienione w art. 72 ust. 1 *UOOS*,
- 4) zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów, wydawane na podstawie *Ustawy o ochronie przyrody*,
- 5) pozwolenie na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich,
- 6) każda inna decyzja, jeżeli tylko dotyczy przedsięwzięcia, które może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000.

Uwaga!

W przypadku oceny habitatowej katalog decyzji, przed którymi może być ona przeprowadzona, ma charakter otwarty. Inaczej jest w przypadku OOŚ, którą przeprowadza się tylko przed wydaniem jednej z decyzji wyczerpująco wymienionych w art. 72 ust. 1 UOOS.

Ponieważ dla przedsięwzięć z grupy III nie prowadzi się postępowania OOŚ, **ocenę habitatową przeprowadza Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w ramach postępowania uzgadniającego jedną z wyżej wymienionych decyzji.**

Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania przedsięwzięcia z grupy III na obszar Natura 2000 stanowi część postępowania głównego prowadzonego w sprawie jednej z w/w decyzji inwestycyjnych wydawanych dla przedsięwzięcia z grupy III.

Organ prowadzący postępowanie główne musi rozważyć przed wydaniem decyzji, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a w przypadku stwierdzenia takiej możliwości – wydaje postanowienie zobowiązujące inwestora do wystąpienia do RDOŚ o uzgodnienie decyzji.

Po złożeniu stosownych dokumentów przez inwestora RDOŚ stwierdza obowiązek (lub brak obowiązku) przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000.

Analiza dotycząca konieczności stwierdzenia obowiązku musi uwzględniać łącznie uwarunkowania, o których mowa w **art. 63 ust. 1 UOOS (kryteria selekcji)**, ale inaczej niż w przypadku „zwykłej OOŚ” – w odniesieniu do oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, w szczególności w odniesieniu do integralności i spójności tych obszarów, oraz biorąc pod uwagę skumulowane oddziaływanie przedsięwzięcia z innymi przedsięwzięciami.

W postanowieniu stwierdzającym obowiązek przeprowadzenia oceny habitatowej RDOŚ zobowiązuje inwestora do złożenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 i określa jego zakres.

Po złożeniu przez inwestora raportu oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, RDOŚ występuje do organu prowadzącego postępowanie główne o zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa, przekazując zarazem raport, w celu udostępnienia go do publicznego wglądu.

Wnioski i uwagi społeczeństwa zbiera organ prowadzący postępowanie główne, aby przekazać je następnie regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska do rozpatrzenia.

Oprócz uwag i wniosków społeczeństwa RDOŚ jest zobowiązany zebrać i rozpatrzyć wszelkie inne dostępne dowody, zbadać materiał dowodowy zgromadzony przez organ prowadzący postępowanie główne, przeanalizować raport oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, złożony przez inwestora, przede wszystkim zaś – ustalić, czy nastąpi **znaczące negatywne oddziaływanie na obszar Natura 2000**, a jeśli tak, to czy zachodzą przesłanki z art. 34 ust.1 *UOP*, umożliwiające realizację przedsięwzięcia mimo jego znaczącego negatywnego oddziaływania na obszar Natura 2000. Jeżeli znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, RDOŚ musi dodatkowo zbadać, czy zachodzi którakolwiek z przesłanek wymienionych w art. 34 ust. 2 *UOP*.

W zależności od wyników postępowania – RDOŚ wydaje albo postanowienie uzgadniające decyzję główną, albo odmawiające takiego uzgodnienia.

Uwaga!

W przypadku przedsięwzięcia z grupy III warunków środowiskowych nie określa decyzja środowiskowa (jak to ma miejsce w przypadku przedsięwzięć z grupy I i II). Określa je postanowienie RDOŚ uzgadniające daną decyzję inwestycyjną wydawaną dla tego przedsięwzięcia.

Organ prowadzący postępowanie główne musi wydać decyzję zgodną z warunkami środowiskowymi określonymi w postanowieniu dokonanym przez RDOŚ.

Jeżeli uzgodnienie jest negatywne (RDOŚ odmawia uzgodnienia) organ prowadzący postępowanie główne może wyłącznie odmówić wydania decyzji.

1.10. Sekwencyjność oceny habitatowej

W każdym przypadku, w którym przeprowadza się ocenę habitatową (dla planów i programów; dla przedsięwzięć z I lub II grupy; dla przedsięwzięć z III grupy) – musi ona zmierzać do zbadania przesłanek z art. 6 ust. 3 i 4 *Dyrektywy Siedliskowej* (art. 33 i 34 *UOP*).

Poszczególne przesłanki sprawdza się według określonej kolejności (w sekwencjach ustalonych w przepisach). Mówiąc najprościej – **ocenę habitatową prowadzi się, realizując stopniowo poszczególne jej etapy.**

W poszczególnych etapach bada się, czy:

wystąpi znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000	Etap 1: Rozpoznanie
wystąpi negatywny wpływ na integralność obszaru Natura 2000	Etap 2: Ocena właściwa
brak jest alternatywnych wariantów przedsięwzięcia lub planu, który prawdopodobnie będzie miał negatywny wpływ na integralność obszaru Natura 2000	Etap 3: Ocena rozwiązań alternatywnych
istnieją środki kompensacyjne, które zachowają lub wzmocnią spójność sieci Natura 2000	Etap 4: Ocena w przypadku, gdy brak jest rozwiązań alternatywnych i występują negatywne oddziaływania

Etapy oceny realizuje się stopniowo (sekwencyjnie) – na każdym etapie weryfikuje się, czy zaistniały przesłanki negatywne. Jeżeli na danym etapie nie wystąpi przesłanka negatywna – ocena może zostać zakończona i może zostać wydana zgoda na realizację przedsięwzięcia (np. jeżeli w I etapie stwierdzimy, że nie wystąpi znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 – może zostać wydana zgoda na przedsięwzięcie).

Nie w każdym przypadku wystąpi potrzeba przeprowadzenia wszystkich czterech etapów oceny habitatowej.

W przypadku stwierdzenia przesłanki negatywnej – przechodzimy do kolejnego etapu (np. jeżeli stwierdzimy prawdopodobieństwo, że wystąpi negatywny wpływ na integralność obszaru Natura 2000 – przechodzimy do następnego etapu i badamy, czy brak jest alternatywnych wariantów analizowanego przedsięwzięcia lub planu).

Stwierdzenie na każdym etapie oceny przesłanki negatywnej oznacza brak zgody na przedsięwzięcie.

Etap pierwszy: Rozpoznanie (*screening*)

Rozpoznanie ma na celu analizę prawdopodobnych oddziaływań przedsięwzięcia lub planu na obszar Natura 2000, również w powiązaniu z innymi przedsięwzięciami lub planami. W jego trakcie ocenia się, czy:

- 1) w oparciu o stosowne dowody można obiektywnie stwierdzić, że prawdopodobnie nie będą występowały znaczące oddziaływania na obszar Natura 2000;
- 2) informacje potwierdzają lub sugerują, że znaczące oddziaływania są prawdopodobne lub że pozostaje na tyle wystarczająca niepewność co do ich wskazania, że powinien zostać przeprowadzony kolejny etap oceny habitatowej – ocena właściwa.

Na etapie rozpoznania udział społeczeństwa jest możliwy tylko w szerszym znaczeniu, albo w formie czynności stron postępowania, albo, w przypadku organizacji ekologicznych – poprzez działania uczestnika na prawach strony. Biorąc udział w *screeningu*, organizacja ekologiczna ma możliwość prezentacji własnego stanowiska oraz dowodów na jego poparcie – w kwestii oceny istotności planowanych oddziaływań.

Etap drugi: Ocena właściwa

Ocena właściwa wchodzi w grę po stwierdzeniu prawdopodobieństwa wystąpienia istotnych oddziaływań.

Jej przedmiotem jest oddziaływanie przedsięwzięcia lub planu (w tym oddziaływania skumulowane) na integralność obszaru Natura 2000. **Ocena właściwa** może się wydawać powieleniem *screeningu*. Tak nie jest – w trakcie oceny właściwej znaczące oddziaływanie przedsięwzięcia analizowane jest pod kątem wpływu na **integralność obszaru** Natura 2000 – celów ochrony obszaru (zachowania **korzystnego stanu ochrony** kluczowych gatunków i siedlisk) oraz jego **kluczowych struktur i kluczowych funkcji**.

Może się okazać, że wystąpienie znaczącego oddziaływania planu lub przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 (np. polegającego na zniszczeniu chronionego siedliska przyrodniczego), **nie naruszy jego integralności** (siedlisko nie jest kluczowe dla tego obszaru) i wówczas **nie ma przeszkód do wyrażenia zgody na realizację planu lub przedsięwzięcia**.

Jeżeli natomiast nie daje się wykluczyć negatywnego wpływu na integralność obszaru, w oparciu o zasadę przezorności należy przyjąć, że on wystąpi. Takie samo założenie jest wymagane również w sytuacji, gdy brak jest niezbędnych informacji lub dowodów na brak takiego oddziaływania, a także gdy wystąpiła znaczna różnica zdań odnośnie przedstawionych dowodów.

Etap trzeci: Badanie rozwiązań alternatywnych

Stwierdzenie możliwości innych rozwiązań alternatywnych dla planowanego przedsięwzięcia oznacza zmianę lub poprawienie projektu. **Sprawozdanie podsumowujące ten etap musi określać analizowane warianty i ich wpływ na obszar Natura 2000.**

„Badanie rozwiązań alternatywnych wymaga, aby cele ochrony i status obszaru Natura 2000 przeważały nad jakimikolwiek rozważaniami dotyczącymi kosztów, opóźnień lub innych aspektów rozwiązania alternatywnego.”

„Ocena planów i przedsięwzięć znacząco oddziałujących na obszary Natura 2000. Wytyczne metodyczne dotyczące przepisów Artykułu 6(3) i (4) Dyrektywy Siedliskowej 92/43/EWG.” *Komisja Europejska 2002; przekład polski: WWF Polska 2005; Wytyczne dostępne na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/natura_2000_assess_pl.pdf*

Etap czwarty: Badanie, czy za realizacją planu lub przedsięwzięcia przemawiają konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego oraz ocena środków kompensacyjnych

Wymogi nadrzędnego interesu publicznego mogą uzasadniać decyzję o przeprowadzeniu przedsięwzięcia (mimo jego negatywnej oceny i braku alternatyw) **wyłącznie „z powodów zasadniczych”**, tylko wtedy, kiedy korzyści z realizacji inwestycji w sposób zdecydowany przewyższają straty dla środowiska (dla obszaru Natura 2000). Dobrane środki kompensacyjne muszą być adekwatne do zmiany w środowisku, jaką spowoduje realizacja przedsięwzięcia, przede wszystkim zaś – wykonalne i skuteczne.

Na etapach II-IV podmioty działające na prawach strony oraz strony postępowania mogą, w szczególności za pomocą wniosków dowodowych (żądania przeprowadzenia określonych dowodów, np. oględzin, opinii biegłego) oraz składanych przez siebie dowodów (np. opinii ekspertów), wpływać bezpośrednio na kierunek badania oraz weryfikację stanowisk zajmowanych przez inwestora.

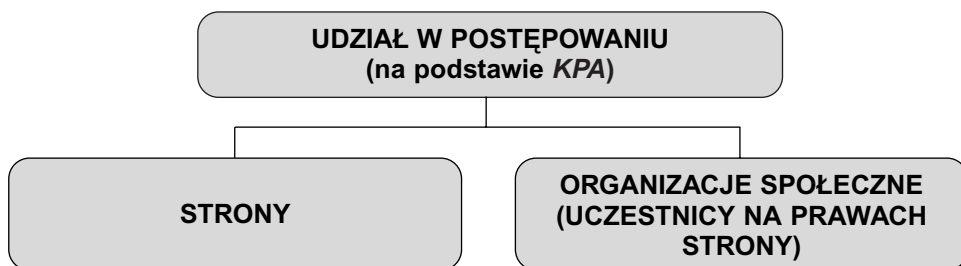
2. Uprawnienia strony postępowania administracyjnego i uczestnika na prawach strony

Podstawy prawne i praktyczne możliwości działania

Udział społeczeństwa w takiej formie, jak przewidziana w postępowaniu w sprawie ocen środowiskowych nie wyczerpuje możliwości naszego działania na rzecz zachowania właściwego stanu ochrony obszarów Natura 2000.

Na zasadach ogólnych, obowiązujących we wszystkich postępowaniach administracyjnych – określonych w *Ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz.U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071, z późn. zm., dalej powoływana jako *KPA*) **indywidualne osoby** mogą w niektórych przypadkach brać udział w postępowaniu – jako **strona**.

Może w nich również uczestniczyć i wpływać na treść ostatecznego rozstrzygnięcia nasza **organizacja społeczna** (stowarzyszenie, fundacja) – jako **uczestnik na prawach strony**.

W zależności od tego, czy chcemy indywidualnie brać udział w postępowaniu administracyjnym, w którym zostanie rozstrzygnięta jakaś kwestia istotna z punktu widzenia ochrony obszaru Natura 2000, czy w postępowaniu zamierza działać nasza organizacja – będą nam służyły różne uprawnienia.

Uwaga!

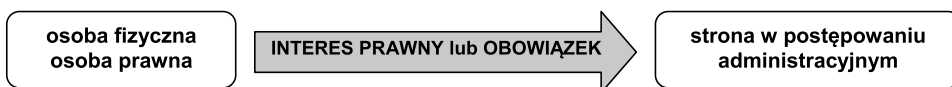
Nasz indywidualny udział w postępowaniu administracyjnym, jak i przystąpienie do takiego postępowania organizacji społecznej nie są bezwarunkowe!

W obu wypadkach muszą zaistnieć ku temu warunki – muszą zostać spełnione przesłanki dopuszczające taki udział (określone w *KPA*).

STRONA	➤ w bezpośredni sposób będą jej dotyczyć rozstrzygnięcia decyzji kończącej postępowanie administracyjne (prawa lub obowiązki); ➤ występuje w interesie własnym
UCZESTNIK NA PRAWACH STRONY	➤ nie będą go dotyczyć w bezpośredni sposób rozstrzygnięcia decyzji kończącej postępowanie administracyjne; ➤ występuje bądź w interesie osób trzecich, bądź w interesie ogólnym (publicznym)

2.1. Uprawnienia strony postępowania administracyjnego

Osoby fizyczne mogą brać udział w postępowaniu administracyjnym, jeżeli są stronami tego postępowania.

art. 28 KPA	STRONA	<i>„każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój INTERES PRAWNY lub OBOWIĄZEK”</i>
------------------------	---------------	---

OBOWIĄZEK – istnieje wtedy, kiedy konkretny przepis nakazuje nam jakieś zachowanie (działanie lub zaniechanie).

KPA nie definiuje natomiast interesu prawnego, co może nam utrudniać stwierdzenie, czy w danej sprawie mamy interes prawny i czy możemy brać udział w postępowaniu, czy nie.

Z dużym uproszczeniem można przyjąć, iż **INTERES PRAWNY** dany podmiot posiada wtedy, kiedy można wskazać konkretny przepis, z którego wynika, że podjęte rozstrzygnięcie w tej właśnie sprawie dotyczy albo praw, albo obowiązków tego podmiotu.

Innymi słowy – **mamy interes prawny, jeżeli w wyniku danej sprawy „coś” tracimy lub „coś” zyskujemy, a to „coś” jest określone w konkretnym przepisie.**

Uwaga!

Jeżeli nie potrafimy wskazać przepisu, z którego to „coś” wynika, oznacza to, że mamy tylko interes faktyczny, który nie daje statusu strony w postępowaniu administracyjnym.

POJĘCIE INTERESU PRAWNEGO W ORZECZNICTWIE SĄDÓW ADMINISTRACYJNYCH	
wyrok WSA w Krakowie z 31.10.2008 r. II SA/Kr 410/08 LEX nr 499836	Do podstawowych cech interesu nazywanego interesem prawnym , odróżnianego od interesu faktycznego należy to, że interes ten musi być oparty o obowiązującą normę porządku prawnego. Może być to norma należąca do jakiegokolwiek gałęzi prawa.
wyrok NSA z 29.05.2008 r. I OSK 826/07 LEX nr 424659	Artykuł 28 <i>KPA</i> nie stanowi samoistnej normy prawnej, a to z tego względu, że ustalenie interesu prawnego lub obowiązku prawnego może nastąpić tylko w związku z normą prawa materialnego.
wyrok NSA 9.12.2005 r. II OSK 310/05 LEX nr 190891	Cechami interesu prawnego jest to, że jest on indywidualny, konkretny, aktualny, sprawdzalny obiektywnie, a jego istnienie znajduje potwierdzenie w okolicznościach faktycznych, będących przesłankami zastosowania przepisu prawa materialnego. Postępowanie administracyjne dotyczy interesu prawnego konkretnej osoby wówczas, gdy w tym postępowaniu wydaje się decyzję, która rozstrzyga o prawach i obowiązkach tej osoby, lub rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach innego podmiotu wpływa na prawa i obowiązki tej osoby. Inaczej mówiąc – przymiot strony w postępowaniu administracyjnym ma osoba, której dotyczy bezpośrednio to postępowanie lub w którym może być wydane orzeczenie godzące w jej prawem chronione interesy poprzez ograniczenie lub uniemożliwienie korzystania z przysługujących jej praw.
wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 27.05.2008 r. I SA/Go 1156/07 LEX nr 469670	Cechą interesu prawnego jest także jego realność . Nie może to być interes prawny tylko przewidywalny w przyszłości, hipotetyczny, ale rzeczywiście istniejący.

POJĘCIE INTERESU PRAWNEGO W ORZECZNICTWIE SĄDÓW ADMINISTRACYJNYCH	
wyrok WSA w Warszawie z 3.07.2008 r. VII SA/Wa 673/08 LEX nr 491309	Jednoznaczne brzmienie art. 28 <i>KPA</i> (...) nie pozwala na jego dowolną interpretację. Posiadanie przez dany podmiot statusu strony nie zależy więc od subiektywnej oceny tego podmiotu w tym zakresie, zaś okoliczności występujące w danej sprawie muszą w sposób niebudzący wątpliwości wskazywać na przesłanki określone w art. 28 <i>KPA</i> .
wyrok WSA w Lublinie z 18.10.2007 r. II SA/Lu 542/07 LEX nr 413527	Przymiot strony w sprawach wydania decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych będą posiadać podmioty mające tytuł prawny do nieruchomości położonych w bezpośrednim sąsiedztwie zamierzonego przedsięwzięcia, ponieważ zostaną narażone na jego oddziaływanie.
wyrok WSA w Warszawie z 2.06.2005 r. IV SA 2586/03 LEX nr 179130	Krąg podmiotów posiadających interes prawny w przypadku inwestycji mającej istotny wpływ na środowisko jest szerszy niż w przypadku innych inwestycji. Decyduje o tym zasięg oddziaływania takiej inwestycji na środowisko. Obowiązkiem organu jest więc ustalenie na podstawie raportu oddziaływania przedmiotowej inwestycji na środowisko, kto jest stroną tego postępowania oraz kto nie ma tego przymiotu i dlaczego.

Stronami mogą być osoby fizyczne i osoby prawne, a gdy chodzi o państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne i organizacje społeczne – również jednostki nieposiadające osobowości prawnej.

Stroną postępowania może być organizacja społeczna, jeśli sprawa dotyczy jej własnego indywidualnego interesu prawnego lub obowiązku. Jeżeli organizacja społeczna działa w interesie publicznym – występuje w postępowaniu nie jako jego strona, ale jako uczestnik postępowania na prawach strony.

Status strony nie wymaga potwierdzenia w żadnym rozstrzygnięciu organu prowadzącego postępowanie! Nie wydaje się ani postanowienia, ani decyzji o dopuszczeniu strony do udziału w postępowaniu.

W postępowaniu administracyjnym rozstrzyga się o indywidualnych, materialnych prawach i (lub) obowiązkach konkretnych podmiotów (stron postępowania).

KPA wyposaża strony postępowania również w **uprawnienia procesowe**, umożliwiające wpływanie na korzystną dla nich treść decyzji administracyjnej, a także, w celu zapewnienia organowi możliwości efektywnego prowadzenia postępowania – nakłada **obowiązki procesowe**.

PRAWA I OBOWIĄZKI STRON POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO	
materialne	formalne (procesowe)
przyzwolenie na określone zachowanie się lub nakaz danego zachowania się (działania lub zaniechania), o których orzeka się w decyzji administracyjnej	prawo podjęcia określonych czynności wywołujących skutki w postępowaniu administracyjnym lub nakaz danego zachowania się (działania lub zaniechania) w postępowaniu administracyjnym, o których orzeka się w postanowieniach lub w innej formie procesowej (uprawnienia procesowe wynikają również z decyzji administracyjnych)
przykłady	przykłady
➤ prawo do rozpoczęcia robót budowlanych ➤ nakaz wykonania konkretnych działań kompensacyjnych ➤ zwolnienie z zakazu dotyczącego płoszenia ptaków na obszarze Natura 2000	➤ prawo do żądania wszczęcia postępowania ➤ prawo do brania czynnego udziału w każdym stadium postępowania, w tym zwłaszcza prawo do składania wniosków dowodowych (np. żądanie sporządzenia opinii przez biegłego) oraz wniosków procesowych (np. wniosku o zawieszenie postępowania) ➤ obowiązek zastosowania się do wezwania organu administracji ➤ prawo wnoszenia środków zaskarżenia (zażalenia, odwołania, nadzwyczajne środki zaskarżenia: wniosek o zmianę, uchylenie lub stwierdzenie wygaśnięcia ostatecznej decyzji administracyjnej, wniosek o wznowienie postępowania, wniosek o stwierdzenie nieważności ostatecznego postanowienia lub decyzji)

Zgodnie z art. 10 § 1 *KPA* **strona postępowania ma prawo brać czynny udział w każdym stadium postępowania**. Na prawo to składają się liczne uprawnienia do podejmowania konkretnych działań w postępowaniu administracyjnym.

UPRAWNIENIA PROCESOWE STRON POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO:

- prawo do żądania wszczęcia postępowania oraz do bycia poinformowanym o wszczęciu postępowania na wniosek innej strony lub z urzędu;

- prawo do wycofania wniosku o wszczęcie postępowania (prawo żądania umorzenia postępowania);
- prawo do bycia informowanym o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego;
- prawo do działania przez pełnomocnika, chyba że charakter czynności wymaga jej osobistego działania;
- prawo do złożenia zażalenia na niezakończoną sprawę w ustawowym terminie;
- prawo do przeglądania akt sprawy oraz sporządzania z nich notatek i odpisów (kserokopii, zdjęć cyfrowych) w każdym stadium postępowania;
- prawo żądania uwierzytelnienia sporządzonych przez siebie odpisów z akt sprawy oraz prawo do żądania wydania uwierzytelnionych odpisów, o ile jest to uzasadnione ważnym interesem strony;
- prawo składania wniosków dowodowych (o przeprowadzenie danego dowodu, np. z dokumentu, z oględzin, z opinii biegłego) oraz prawo składania dowodów (dokumentów, opinii ekspertów);
- prawo do bycia zawiadomionym o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych lub oględzin przynajmniej na siedem dni przed terminem;
- prawo brania udziału w przeprowadzeniu dowodu, w tym prawo zadawania pytań świadkom, biegłym i stronom oraz prawo składania wyjaśnień;
- prawo do czynnego udziału w rozprawie: składania wyjaśnień, zgłaszania żądań, propozycji i zarzutów oraz przedstawiania dowodów na ich poparcie, a także wypowiadania się co do wyników postępowania dowodowego;
- prawo do zawarcia ugody administracyjnej;
- prawo żądania zawieszenia postępowania oraz podjęcia zawieszonego postępowania;
- prawo wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań przed wydaniem decyzji;
- prawo do brania czynnego udziału w postępowaniach „wpadkowych”, dotyczących uzgodnienia lub zaopiniowania decyzji, która ma być wydana w postępowaniu głównym;
- prawo do otrzymania postanowień i decyzji na piśmie;
- prawo do składania zażaleń na postanowienia, co do których *KPA* przewiduje taką możliwość;

- prawo do żądania wstrzymania natychmiastowego wykonania decyzji;
- prawo do wniesienia odwołania od decyzji i brania czynnego udziału także w tym stadium postępowania (w postępowaniu przed organem II instancji);
- prawo zaskarżenia decyzji ostatecznej w jednym z nadzwyczajnych trybów postępowania (w sprawie zmiany, uchylecia lub stwierdzenia wygaśnięcia ostatecznej decyzji, w sprawie wznowienia postępowania, w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji) oraz prawo brania czynnego udziału w tych postępowaniach.

Pominięcie strony w postępowaniu stanowi bezwzględną przesłankę odwoławczą (wykazanie tego faktu w odwołaniu od decyzji stanowi przesłankę uzasadniającą uchylene decyzji).

W przypadku kiedy upłynął termin do złożenia odwołania, strona, która nie brała udziału w postępowaniu bez własnej winy, może złożyć wniosek o wznowienie postępowania i uchylene decyzji (art. 145 § 1 pkt 4 KPA).

Strona postępowania jest uprawniona do złożenia zaskarżenia na rozstrzygnięcia ostateczne w toku instancji organu II stopnia do wojewódzkiego sądu administracyjnego, ma również prawo udziału w postępowaniu sądowoadministracyjnym na zasadach określonych w *Ustawie z dnia 30.08.2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (Dz.U. z 2002 r., Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.).

2.2. Uprawnienia organizacji ekologicznej w postępowaniu administracyjnym jako uczestnika na prawach strony

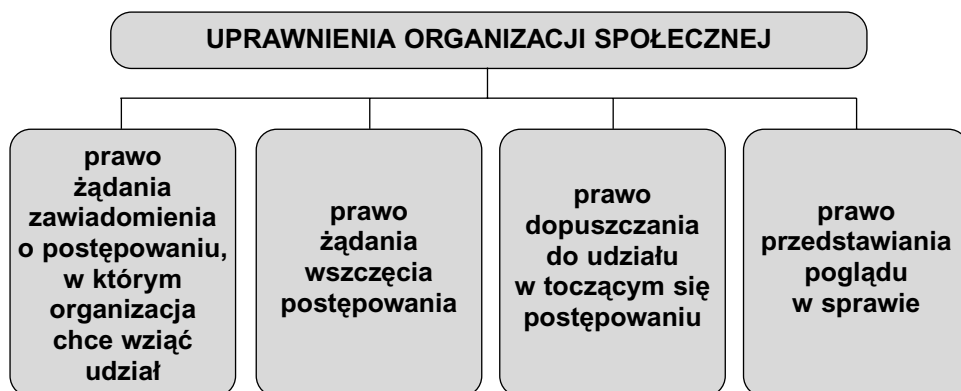
2.2.1. Uprawnienia organizacji w postępowaniu administracyjnym

ORGANIZACJA SPOŁECZNA	może brać udział w postępowaniu administracyjnym jako uczestnik postępowania na prawach strony
----------------------------------	---

Organizacje społeczne biorące udział w postępowaniu administracyjnym jako uczestnik na prawach strony nie mogą reprezentować własnego interesu prawnego lub faktycznego.

Do udziału w postępowaniu na prawach strony może być dopuszczona wyłącznie organizacja społeczna, która wykaże, iż będzie w nim działać w interesie społecznym (publicznym).

Uprawnienia organizacji społecznej w postępowaniu administracyjnym określa art. 31 *KPA*.

Skorzystanie z przysługujących uprawnień wymaga spełnienia określonych warunków.

Jakie warunki należy spełnić, aby skorzystać z uprawnień przysługujących organizacji w postępowaniu administracyjnym?

Należy:

- złożyć **pisemny wniosek**, który musi spełniać wymogi podania (zawierać nazwę i adres wnioskodawcy, wskazanie organu, określenie żądania (odpowiednio: wszczęcia, dopuszczenia do udziału w postępowaniu, zawiadomienia, zgody na przedstawienie poglądu w sprawie), podpis lub podpisy osób umocowanych do reprezentacji organizacji)
- we wniosku należy **wykazać interes społeczny oraz zgodność celów statutowych organizacji z przedmiotem postępowania** (nie jest to wymóg konieczny przy wniosku o zgodę na wyrażenie poglądu w sprawie, ale warto te przesłanki wykazać)
- do wniosku należy **dołączyć odpis z KRS lub podać numer KRS i adres elektroniczny**: <http://krs.cors.gov.pl/> – umożliwiający organowi administracji weryfikację danych o organizacji, jej celach statutowych oraz o osobach umocowanych do podpisania wniosku

- jeżeli w sprawie działa za nas pełnomocnik – do wniosku należy **dołączyć pełnomocnictwo**.

Uwaga!

Na stronie internetowej www.otop.org.pl/ekointerwencje zamieściliśmy wzory wniosków, umożliwiających organizacji społecznej korzystanie z uprawnień przysługujących jej w postępowaniu administracyjnym.

2.2.2. Wykazywanie interesu społecznego oraz zgodności celów statutowych organizacji z przedmiotem postępowania

Interes społeczny (publiczny)

KPA nie definiuje pojęcia interesu społecznego (publicznego).

Rozstrzyganie kwestii udziału organizacji społecznej w postępowaniu administracyjnym dotyczącym innej osoby musi być połączone z rozważeniem, czy za tym udziałem przemawia interes społeczny. Wniosek o dopuszczenie do tego udziału musi zatem zawierać wszelkie argumenty za nim przemawiające (wyrok NSA z dnia 20.03.2008 r., II OSK 264/07, LEX nr 504829).

Wykazaniu, że w konkretnej sprawie za udziałem organizacji społecznej przemawia interes społeczny (publiczny) – poza samą intuicją oraz poczuciem praworządności i współodpowiedzialności za stan środowiska naturalnego – służyć mogą poglądy nauki prawa oraz orzecznictwo sądów administracyjnych.

W orzecznictwie sądowym nie ma sporu co do tego, że udział organizacji ekologicznych w postępowaniach, których przedmiotem jest ochrona środowiska, uzasadniony jest ze względu na wagę konstytucyjnej **zasady kontroli społecznej**.

wyrok NSA z 4.12.2001 r. II SA 2464/00 LEX nr 81984	Treść pojęcia interesu społecznego jest bowiem ciągle zmieniającą się kompozycją różnorodnych wartości społeczeństwa w określonym czasie. Udział organizacji społecznej musi odpowiadać wymaganiom racjonalnie pojmowanej kontroli społecznej nad postępowaniem administracyjnym.
Wyrok NSA z 15.06.2000 r. II SA/Gd 790/98 LEX nr 44215	Instytucja podmiotów na prawach strony wprowadzona do <i>KPA</i> kolejnymi nowelizacjami miała służyć wzmoczeniu ochrony interesu społecznego i praworządności.

W interesie społecznym jest sprawowanie przez społeczeństwo (organizacje ekologiczne) kontroli nad prawidłowością działań podejmowanych w szczególności na terenie obszarów chronionych, także w szerszym zakresie niż gwarantują to przepisy o udziale społeczeństwa, a tym bardziej w tych postępowaniach, w których ze względu na brak konieczności prowadzenia postępowania w sprawie SOOŚ lub OOŚ – nie jest przewidziany udział społeczeństwa.

Należy pamiętać jednak, że **w niektórych sprawach przepisy wyłączają jakiegokolwiek udział organizacji społecznych w postępowaniu.**

W praktyce sądów administracyjnych wykształciła się linia orzecznicza, zgodnie z którą fakt, iż inwestor działa w interesie społecznym, nie wyłącza istnienia interesu społecznego po stronie organizacji ekologicznej. Interesy społeczne w przypadku ich współwystąpienia nie wykluczają się – organizacja ekologiczna może uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym, którego przedmiot jest związany z ochroną środowiska także wtedy, kiedy inwestycja lub inne działanie realizowane jest w interesie społecznym (np. droga).

wyrok WSA w Warszawie z 26.04.2007 r. IV SA/Wa 741/06 LEX nr 3383170	Wykluczyć należy generalne założenie, jakoby sprzeczne z interesem publicznym byłoby dopuszczenie organizacji społecznej, która sprzeciwia się realizacji budynku mieszkalnego wielorodzinnego, przez sam wzgląd na okoliczność, iż szeroko rozumiany interes publiczny może przemawiać za jego budową. W interesie publicznym pozostaje bowiem zarówno wspieranie sprawnej realizacji budownictwa wielorodzinnego jak i zapewnienie, we właściwym zakresie, ochrony środowiska, w tym standardów jego jakości. W pewnych przypadkach realizacja obu celów może pozostawać w sprzeczności. Wobec jednak faktu, iż oba cele można uznać za publiczne, generalnie w postępowaniu możliwe jest rozważenie udziału organizacji reprezentującej każdy z tych przeciwstawnych interesów.
--	--

Zgodność celów statutowych z przedmiotem postępowania

Między celami organizacji społecznej a przedmiotem sprawy administracyjnej rozstrzyganej w drodze decyzji administracyjnej **musi istnieć związek merytoryczny o znaczeniu prawnym**, a nie tylko faktycznym.

W postępowaniach administracyjnych, w których występuje aspekt ochrony obszarów Natura 2000, czy szerzej – kwestie związane z ochroną środowiska – mogą wziąć udział organizacje, które w statucie mają wpisane cele związane

z ochroną środowiska, ochroną przyrody, zrównoważonym rozwojem, ochroną bioróżnorodności itp.

Określona w statucie organizacji społecznej jej działalność, a więc w istocie cele organizacji społecznej, muszą być w stopniu możliwie ścisłym określone – tak, aby dawały możliwość ustalenia, że wiążą się ściśle z przedmiotem sprawy, do udziału, w której organizacja zamierza przystąpić na prawach strony.

Mając tak zakreślone cele statutowe – organizacje społeczne spełniają definicję organizacji ekologicznej w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 10 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm., powoływanej jako *UOOS*).

ORGANIZACJA EKOLOGICZNA

organizacja społeczna, której statutowym celem jest ochrona środowiska

Jeżeli między celami statutowymi a przedmiotem sprawy nie ma związku, nasza organizacja nie zostanie dopuszczona do udziału w postępowaniu, w takiej sytuacji nie zostanie również uwzględniony nasz wniosek o wszczęcie postępowania.

2.2.3. Poszczególne uprawnienia organizacji ekologicznej w postępowaniu administracyjnym

Art. 31 KPA:

Art. 31. § 1. Organizacja społeczna może w sprawie dotyczącej innej osoby występować z żądaniem:

- 1) wszczęcia postępowania;
- 2) dopuszczenia jej do udziału w postępowaniu;

jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia za tym interes społeczny.

§ 2. Organ administracji publicznej, uznając żądanie organizacji społecznej za uzasadnione, postanawia o wszczęciu postępowania z urzędu lub o dopuszczeniu organizacji do udziału w postępowaniu. Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania lub dopuszczenia do udziału w postępowaniu organizacji społecznej służy zażalenie.

§ 3. Organizacja społeczna uczestniczy w postępowaniu na prawach strony.

§ 4. Organ administracji publicznej, wszczynając postępowanie w sprawie dotyczącej innej osoby, zawiadamia o tym organizację społeczną, jeżeli uzna, że może ona być zainteresowana udziałem w tym postępowaniu ze względu na swoje cele statutowe, i gdy przemawia za tym interes społeczny.

§ 5. Organizacja społeczna, która nie uczestniczy w postępowaniu na prawach strony, może za zgodą organu administracji publicznej przedstawić temu organowi swój pogląd w sprawie, wyrażony w uchwale lub oświadczeniu jej organu statutowego.

2.2.3.1. Prawo żądania wszczęcia postępowania w sprawie innej osoby (art. 31 § 1 pkt 1 KPA)

Prawo żądania wszczęcia postępowania w sprawie innej osoby umożliwia organizacjom ekologicznym inicjowanie postępowań w sprawach, w których stwierdziły one naruszenie przepisów ochrony środowiska ewentualnie również inne nieprawidłowości, które mogą zostać usunięte w toku takich postępowań, a także we wszystkich innych sytuacjach, jeżeli wymaga tego interes publiczny.

Klasycznymi przykładami, kiedy prawo żądania wszczęcia postępowania okazuje się niezbędne w działaniach organizacji ekologicznej na rzecz ochrony obszarów Natura 2000 – są sytuacje z art. 37 *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220) – jeżeli działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszar znajdujący się na Shadow List zostały podjęte bez uzyskania decyzji środowiskowej wyrażającej zgodę na takie działania, niezgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych lub planu ochrony – **organizacja ekologiczna może żądać od regionalnego dyrektora ochrony środowiska wydania decyzji nakazującej natychmiastowe ich wstrzymanie i podjęcie w wyznaczonym terminie niezbędnych czynności w celu przywrócenia poprzedniego stanu danego obszaru, jego części lub chronionych na nim gatunków.**

O wszczęciu postępowania oraz o odmowie wszczęcia organ administracji rozstrzyga postanowieniem. Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania służy zażalenie. Postanowienie o wszczęciu postępowania nie jest zaskarżalne.

Najlepszym rozwiązaniem jest połączenie w jednym wniosku żądania wszczęcia postępowania oraz dopuszczenia do udziału we wszczętym postępowaniu.

Uwzględnienie takiego wniosku umożliwia organizacji ekologicznej rozpoczęcie postępowania w sprawie, w której z różnych względów uznaje ona za stosowne podjęcie działań przez organy administracji, a następnie poprzez udział w zainicjowanym przez siebie postępowaniu osiągnięcie takiego rozstrzygnięcia, które będzie najbardziej korzystne z punktu widzenia ochrony obszarów Natura 2000.

2.2.3.2. Prawo żądania dopuszczenia do udziału w toczącym się postępowaniu (art. 31 § 1 pkt 2 KPA)

Postępowania z udziałem społeczeństwa (SOOŚ, OOS, ocena habitatowa) wyczerpują jedynie wąski wycinek spraw, z którymi przychodzi się mierzyć organizacjom ekologicznym w codziennej praktyce działania na rzecz zachowania unikalnych walorów przyrodniczych obszarów Natura 2000.

Często jest tak, że nie wiemy, od czego zacząć, problem, który się pojawia, jest na tyle nowy, że nie mając doświadczenia, brakuje nam koncepcji, w jaki sposób działać.

Jeżeli sprawa jest w toku, to z doświadczenia wynika, że najlepiej zacząć od złożenia wniosku o dopuszczenie organizacji do toczącego się postępowania.

Przystąpienie do sprawy pozwala jedną rękę trzymać na pulsie i przyglądać się działaniom inwestora (lub innego podmiotu operującego na obszarze Natura 2000 z zagrożeniem dla jego integralności) oraz organu administracji, a drugą ręką kartkować przepisy lub telefonować do osób z większym doświadczeniem.

Organizacja ekologiczna może przystąpić do toczącego się postępowania i brać w nim udział pod warunkiem, że zostanie formalnie do takiego udziału dopuszczona.

Organizacja ekologiczna może przystąpić do postępowania już w I instancji, a może też dopiero złożyć wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu II instancji. Jednak nie biorąc udziału w postępowaniu I instancji, nie może złożyć odwołania od decyzji.

Dopuszczenie do udziału w postępowaniu wymaga wydania postanowienia. Dopiero od chwili doręczenia postanowienia o dopuszczeniu do udziału w postępowaniu organizacja społeczna korzysta z praw strony w postępowaniu.

Wskazówka praktyczna:

Zdarza się, że organ z nami koresponduje, chociaż nie wydał na nasz wniosek postanowienia o dopuszczeniu do udziału w postępowaniu. Mimo że w niektórych sprawach sądy administracyjne przyjmowały, że dorozumiane dopuszczenie do udziału w postępowaniu zastępuje postanowienie w tym przedmiocie, **ze względów ostrożności procesowej domagajmy się jednak wydania postanowienia!** Może się bowiem zdarzyć, że mimo złożenia wniosku, mimo brania udziału w postępowaniu, czy to organ odwoławczy, czy to WSA uznają, że nasze czynności ze względów formalnych były bezskuteczne, bo podjęte przed wydaniem postanowienia albo w ogóle bez wydania takiego postanowienia w sprawie.

Postanowienie o dopuszczeniu organizacji ekologicznej do udziału w postępowaniu jest niezaskarżalne, co oznacza, że inwestor, czy inny podmiot, którego działalność chcemy monitorować, biorąc udział w postępowaniu – nie może procesowo zablokować naszego udziału w sprawie.

Inaczej jest w przypadku postanowienia o odmowie dopuszczenia udziału organizacji w postępowaniu. Mamy wówczas prawo złożyć zażalenie na takie rozstrzygnięcie, a po wyczerpaniu toku instancji – służy nam prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego.

Uprawnienia procesowe organizacji społecznych występujących jako podmioty na prawach strony co do zasady są analogiczne z uprawnieniami strony (*zobacz uprawnienia procesowe strony postępowania administracyjnego – poprzednia część poradnika*), z niewielkimi wyłączeniami.

Organizacja ekologiczna – jako uczestnik postępowania na prawach strony – nie może:

- żądać zawieszenia postępowania administracyjnego na podstawie art. 98 § 1 *KPA* (**zawieszenie fakultatywne**);
- żądać umorzenia postępowania na podstawie art. 105 § 2 *KPA* (**umorzenie fakultatywne**);
- być stroną ugody administracyjnej (art. 114 *KPA*).

Wyłączenia dotyczą uprawnień związanych z dysponowaniem przedmiotem postępowania. Ponieważ przedmiotem postępowania są prawa materialne stron, tylko one mogą decydować o tych prawach, jak również o czynnościach procesowych zależnych wyłącznie od uznania stron.

2.2.3.3. Prawo żądania zawiadomienia o postępowaniu, w którym organizacja chce wziąć udział

Prawo żądania zawiadomienia o postępowaniu, w którym organizacja chce wziąć udział na podstawie art. 31 § 4 *KPA*, jest na tyle rzadko stosowane, że niektórzy komentatorzy uznają ten artykuł za przepis „martwy”. Dzieje się tak dlatego, że art. 31 § 4 *KPA* formalnie zapewnia organizacjom jedynie prawo oczekiwania na takie zawiadomienie.

Jeżeli jednak uprawnienie do biernego oczekiwania zdynamizujemy i zamiast czekać na aktywność organu sami zwrócimy się do niego z wnioskiem o to, aby niezwłocznie zawiadomił naszą organizację o wszczęciu postępowania, co do którego mamy sygnał, iż wkrótce zostanie zainicjowane – uzyskujemy gwarancję, że zawiadomienie takie do nas dotrze i będziemy się mogli do niego włączyć (złożyć wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu) na najwcześniejszym etapie.

2.2.3.4. Prawo przedstawienia poglądu w sprawie

Na podstawie art. 31 § 5 *KPA* organizacja ekologiczna może przedstawić pogląd w sprawie za zgodą organu prowadzącego postępowanie. **Formalnie, najpierw należy zwrócić się o zgodę, a po wydaniu przez organ postanowienia ze zgodą, przedstawić pogląd na sprawę.** Podobnie jak w przypadku prawa do zawiadomienia o postępowaniu, w którym organizacja chce wziąć udział, organizacje ekologiczne rzadko korzystają z tego uprawnienia, a szkoda.

Wprawdzie przedstawienie poglądu w sprawie wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie, ale warto się o nią zwracać, ponieważ pogląd w sprawie może być przedstawiony także w tych postępowaniach, w których wykluczony jest czynny udział organizacji ekologicznej na prawach strony. **Instytucja poglądu w sprawie umożliwia więc przedstawienie stanowiska w sprawie, w której ze względów formalnych nie weźmiemy udziału** (np. w sprawie wydania pozwolenia na budowę).

Pogląd w sprawie powinien zostać wyrażony w formie, jaką przewiduje statut naszej organizacji dla składania oświadczeń woli (np. uchwała zarządu, oświadczenie podpisane przez umocowanych jego członków).

Wskazówka praktyczna:

Występując z wnioskiem o zgodę na wyrażenie poglądu w sprawie, **załączmy do niego od razu oświadczenie, które nasz pogląd wyraża**. Formalnie wyrażenie poglądu będzie w takiej sytuacji przedwczesne, ale dzięki takiemu działaniu możemy nasz pogląd „przemycić” do akt sprawy niezależnie od tego, czy organ formalnie zgodzi się na jego przedstawienie.

Pogląd wyrażony w sprawie nie jest wprawdzie formalnie wiążący dla organu administracji, ale dzięki art. 7 *KPA* (**zasada prawdy obiektywnej**) i wynikającemu z niego nakazowi rozważenia wszystkich dowodów zgromadzonych w sprawie oraz wyjaśnienia wszystkich wątpliwości, możemy poprzez tę instytucję wykazać punkty krytyczne postępowania, wątpliwości nasze i społeczeństwa, a nawet spróbować podważyć niektóre częściowe rozstrzygnięcia w sprawie (np. zwracając się do organu o rozważenie możliwości wszczęcia z *urzędu* postępowania w sprawie tego z zaskarżalnych postanowień, które uznajemy za rażąco naruszające prawo).

Pogląd w sprawie będzie miał w opisanej sytuacji charakter zbliżony do wniosków lub uwag składanych w postępowaniach prowadzonych z udziałem społeczeństwa.

2.2.4. Postępowania administracyjne, w których udział organizacji społecznych został wyłączony

Polski ustawodawca, w przeciwieństwie do wspólnotowego, uznaje niestety często udział organizacji ekologicznych w postępowaniach administracyjnych za „zło konieczne”, „barierę inwestycyjną”, „główny powód opóźnień w realizacji najważniejszych dla kraju inwestycji infrastrukturalnych”.

Kierując się tego typu „filozofią” w ostatnich latach w szeregu postępowań, w których prawo wspólnotowe nie zabezpiecza udziału społeczeństwa, nasz ustawodawca wyeliminował możliwość udziału organizacji ekologicznych.

POSTĘPOWANIA, W KTÓRYCH WYŁĄCZONO CZYNNY UDZIAŁ ORGANIZACJI EKOLOGICZNYCH	PODSTAWA PRAWNA WYŁĄCZENIA
wydawanie pozwoleń na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza	art. 185 ust. 2 i art. 181 ust. 1 pkt 2 <i>Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska</i> (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150, z późn. zm.)
wydawanie pozwoleń wodnoprawnych	art. 127 ust. 8 <i>Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne</i> (Dz.U. z 2005 r., Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.)
wydawanie zezwoleń na wytwarzanie odpadów	art. 181 ust. 1 pkt <i>Ustawy Prawo ochrony środowiska</i>
wydawanie pozwoleń na budowę	art. 28 ust. 3 <i>Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane</i> (Dz. U. z 2006 r., Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.) – z wyjątkiem postępowania w sprawie pozwolenia na budowę wymagającego udziału społeczeństwa zgodnie z przepisami <i>Ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko</i> .

Uwaga!

Udział organizacji ekologicznych jest wyłączony tylko w tych sprawach, w stosunku do których przepisy wprost przewidują taki wyjątek (stwierdzają, iż w danej sprawie nie stosuje się art. 31 *KPA*).

2.3. Prawo organizacji ekologicznych do sądu

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.) w art. 50 **uzależnia uprawnienie organizacji społecznej do wniesienia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego** od:

- wcześniejszego jej udziału w postępowaniu administracyjnym;
- zgodności celów statutowych z przedmiotem postępowania.

We wcześniejszej części poradnika zwrócono uwagę, iż **wyjątek od tej zasady** przewiduje art. 44 ust. 3 *UOOS*, który stwierdza, że w postępowaniu prowadzonym z udziałem społeczeństwa (*SOOS*, *OOS*, ocena habitatowa) **organizacja ekologiczna może wnieść skargę także wówczas, kiedy nie brała udziału w postępowaniu administracyjnym.**

Ponieważ ten korzystny wyjątek nie jest zbyt szeroki – dla organizacji ekologicznych, które przewidują, iż dane postępowanie może się zakończyć rozstrzygnięciem nietrafnym, niezgodnym z prawem ochrony środowiska, szkodliwym dla zachowania integralności obszaru Natura 2000 – rekomendowanym rozwiązaniem jest wzięcie formalnego udziału w sprawie.

Nawet jeżeli w I instancji nie wykazaliśmy się aktywnością, w sprawie, w której służą nam określone uprawnienia procesowe – czasami możemy podjąć skuteczne działania nawet „za pięć dwunasta” i włączyć się do postępowania przed II instancją.

3. Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie

Jak i do kogo zwracać się o informacje?

Podstawy prawne i praktyczne wskazówki

3.1. Podstawy prawne udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie

W Polsce prawo do informacji o środowisku i jego ochronie jest prawem zagwarantowanym w art. 74 ust. 3 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*. Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie za demokratyczny standard uznaje także prawo międzynarodowe i wspólnotowe.

Bezpośrednio zasady i tryb udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie regulują przepisy art. 4 i art. 8-28 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm., powoływanej jako *UOOŚ*). Ponieważ jednak informacje o środowisku i jego ochronie mają w zdecydowanej większości sytuacji status „informacji publicznych”, w sprawach związanych z ich udostępnianiem pewne zastosowanie mają także przepisy *Ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznych* (Dz.U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.). Ustawa ta jest wówczas traktowana jako akt o charakterze ogólnym, natomiast *UOOŚ* jako akt szczegółowy, którego przepisy mają pierwszeństwo zastosowania w sprawach dotyczących informacji o środowisku. W odniesieniu do kwestii, których *UOOŚ* nie reguluje, zastosowanie mają przepisy *Ustawy o dostępie do informacji publicznej*.

INFORMACJE O ŚRODOWISKU I JEGO OCHRONIE

informacje dotyczące stanu elementów środowiska:
powietrza, wody, powierzchni ziemi, kopalin, klimatu, krajobrazu i obszarów naturalnych (w tym bagien, obszarów nadmorskich i morskich), a także roślin, zwierząt i grzybów oraz innych elementów różnorodności biologicznej oraz wzajemnych oddziaływań między tymi elementami

informacje dotyczące emisji i zanieczyszczeń, które wpływają lub mogą wpłynąć na elementy środowiska

informacje dotyczące środków ochrony środowiska,
takich jak: środki administracyjne, polityki, przepisy prawne dotyczące środowiska i gospodarki wodnej, plany, programy oraz porozumienia w sprawie ochrony środowiska, **a także działań wpływających lub mogących wpłynąć na elementy środowiska oraz na emisje i zanieczyszczenia**

informacje dotyczące raportów na temat realizacji przepisów dotyczących ochrony środowiska

informacje dotyczące analiz wykorzystanych w ramach stosowania środków ochrony środowiska i działań wpływających lub mogących wpłynąć na elementy środowiska

informacje dotyczące stanu zdrowia, bezpieczeństwa i warunków życia ludzi oraz stanu obiektów kultury i obiektów budowlanych
- w zakresie, w jakim oddziałują na nie lub mogą oddziaływać stany elementów środowiska lub przez elementy środowiska emisje i zanieczyszczenia oraz środki ochrony środowiska

3.2. Kto może uzyskać informacje o środowisku i jego ochronie?

K A Ż D Y MA PRAWO DO INFORMACJI O ŚRODOWISKU I JEGO OCHRONIE	➤ osoba fizyczna, niezależnie od tego, czy jest obywatelem polskim, ➤ osoba prawna, np. organizacja ekologiczna działająca w formie stowarzyszenia rejestrowego lub fundacji, w tym posiadające siedzibę za granicą, ➤ organizacje ekologiczne o innym profilu, nieposiadające osobowości prawnej, działające jako stowarzyszenie zwykłe (nierejestrowe), ➤ komitety mieszkańców i inne grupy nieformalne – jeżeli wskażą osobę, która będzie je reprezentować w kontaktach z organem
---	--

Jeżeli żądamy informacji – nikt nie może od nas wymagać wykazania interesu prawnego lub faktycznego. **Nie musimy tłumaczyć, po co nam dana informacja o środowisku ani jak ją chcemy wykorzystać.**

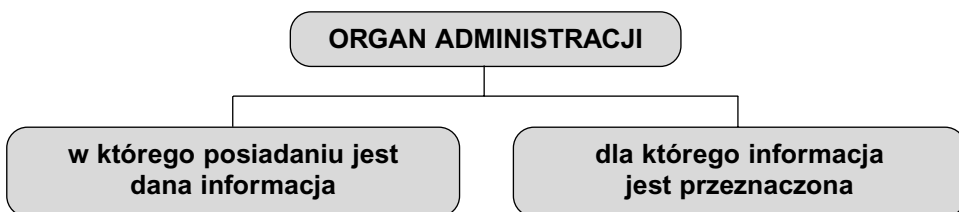
Wskazówka dla komitetów mieszkańców i innych grup nieformalnych:

Aby uzyskać informacje, najlepiej złożyć wniosek indywidualny, podpisany imieniem i nazwiskiem jednego z uczestników komitetu lub grupy. Jeżeli nam zależy, aby organ administracji „rozmawiał” z nami jako z komitetem lub grupą mieszkańców, możemy pośrednio efekt taki uzyskać – wszyscy możemy podpisać pełnomocnictwo dla osoby, która będzie reprezentować komitet w postępowaniu o udzielenie informacji o środowisku.

Uwaga!

Jeżeli założyliśmy komitet, musimy pamiętać, że ma on charakter nieformalny, nie ma osobowości prawnej i nie może brać udziału w postępowaniu. Pełnomocnictwo powinno więc być podpisane przez każdego imieniem i nazwiskiem, z podaniem adresu, ponieważ formalnie stronami postępowania będą osoby fizyczne, a nie „założony” przez nie komitet.

3.3. Kto musi udostępniać informacje o środowisku i jego ochronie?

ORGAN ADMINISTRACJI – w praktyce o informację o środowisku zwracamy się do organów ochrony środowiska:

- Ministra Środowiska,
- Głównego Inspektora Ochrony Środowiska,
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska,
- regionalnych dyrektorów ochrony środowiska,

- Dyrektora Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej,
- dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej,
- dyrektorów parków narodowych,
- dyrektorów parków krajobrazowych,
- wojewodów,
- marszałków,
- starostów i wójtów (burmistrzów i prezydentów miast).

W postępowaniach w sprawie OOS dotyczących obszarów Natura 2000 biorą ponadto udział organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, od których możemy domagać się informacji pozostających w związku z tymi postępowaniami.

W szeregu spraw związanych z ochroną obszarów Natura 2000 funkcje organów administracji publicznej pełnią dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. Ponieważ pełnią oni funkcje organów administracji, są zobowiązani udostępniać informacje o środowisku i jego ochronie.

INFORMACJA ZNAJDUJE SIĘ W POSIADANIU ORGANU ADMINISTRACJI – jeżeli organ faktycznie ją posiada niezależnie od tego, czy została wytworzona przez ten organ, czy otrzymana przez organ od osoby trzeciej. Jeżeli organ teoretycznie powinien posiadać daną informację (np. dokument w aktach sprawy, którą prowadzi), ale w praktyce z różnych względów jej nie posiada (bo np. przekazał akta sprawy organowi odwoławczemu) – nie ma obowiązku jej udostępnienia. Ma natomiast obowiązek niezwłocznie, **nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku** – przekazać go organowi administracji, w którego posiadaniu znajduje się żądana informacja, powiadamiając nas o tym fakcie.

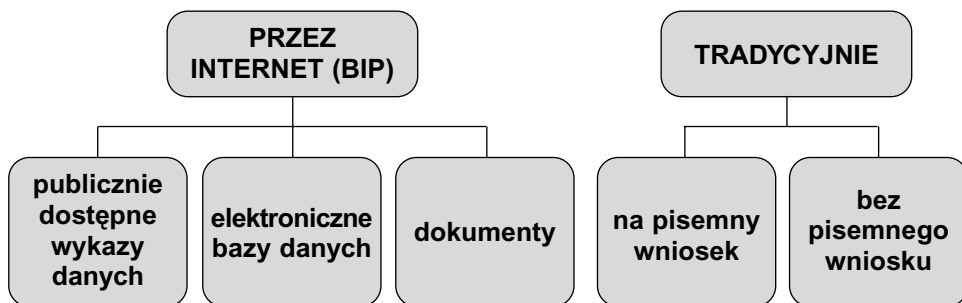
Uwaga!

Przekazanie wniosku powinno mieć formę postanowienia. Na postanowienie to możemy złożyć zażalenie do organu wyższej instancji.

Jeżeli organ nie posiada wnioskowanej przez nas informacji, a nie może ustalić organu, który ją posiada – zwraca nam nasz wniosek, zwrot wniosku nie wymaga formy postanowienia, nie służą nam na taki sposób załatwienia żadne środki zaskarżenia.

INFORMACJA JEST PRZEZNACZONA DLA ORGANU ADMINISTRACJI
– jeżeli w imieniu organu administracji dysponują nią osoby trzecie albo jeżeli organ ma prawo żądać danej informacji od osób trzecich.

3.4. W jaki sposób udostępnia się informacje o środowisku i jego ochronie?

Z różnych względów bardziej dla nas korzystne jest pozyskiwanie informacji przez Internet.

Tradycyjne pozyskiwanie informacji jest czasochłonne, pracochłonne, droższe i... stresujące, ponieważ organy administracji nie zawsze czekają na nasze wnioski z otwartymi ramionami, nie zawsze załatwiają je terminowo, a z drugiej strony – nie zawsze dajemy organom szansę, aby sprawę załatwić szybko, robiąc we wnioskach błędy, które są później kwalifikowane jako formalne przeszkody w niezwłocznym ich załatwieniu.

RÓŻNICE	
UDOSTĘPNIANIE PRZEZ INTERNET	UDOSTĘPNIANIE TRADYCYJNE
nieformalne	sformalizowane postępowanie (wniosek, ewentualna decyzja o odmowie udostępnienia)
nieodpłatne	odpłatne

3.4.1. Udostępnienie przez Internet – Biuletyn Informacji Publicznej

Każdy organ administracji publicznej musi prowadzić własny Biuletyn Informacji Publicznej (BIP).

BIP-u danego organu administracji szukamy na stronie internetowej tego organu – najczęściej będzie to baner:

lub odrębna zakładka.

Wskazówka praktyczna:

Obecnie już bardzo nieliczna grupa organów administracji publicznej nie prowadzi własnej strony internetowej. Brak własnej strony internetowej nie zwalnia z prowadzenia BIP-u i nie zwalnia z udostępniania w BIP-ie informacji o środowisku i jego ochronie.

Jeżeli szukamy informacji o środowisku i jego ochronie, które organ powinien opublikować w BIP-ie, a nie ma on własnej strony internetowej – szukajmy BIP-u tego organu na stronie głównej BIP: <http://www.bip.gov.pl>.

3.4.1.1. Publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach w BIP-ie

Podstawowym nośnikiem informacji o środowisku i jego ochronie jest dokument urzędowy.

Organy administracji muszą prowadzić publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku.

Uwaga!

W wykazach nie znajdziemy samych dokumentów (np. decyzji środowiskowych), ale dane o dokumentach.

Publicznie dostępne wykazy prowadzi się w formie elektronicznej i udostępnia w BIP-ie.

Art. 21 ust. 2 *UOOS* wymienia kilkadziesiąt dokumentów, o których dane muszą się znaleźć w BIP-ie.

Z punktu widzenia spraw wiążących się z obszarami Natura 2000 ważne są obowiązkowo podawane w BIP dane o:

- projektach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego; polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- projektach polityk, strategii, planów lub programów, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony; projektach zmian w tych dokumentach, przed ich skierowaniem do postępowania z udziałem społeczeństwa; wszystkich wymienionych wyżej dokumentach, jeżeli zostaną przyjęte;
- informacjach o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla polityk, strategii, planów lub programów, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony;
- opiniach wydawanych dla strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla polityk, strategii, planów lub programów, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony;
- prognozach oddziaływania na środowisko;
- postanowieniach stwierdzających obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko dla planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;
- wnioskach o wydanie decyzji i o decyzjach o środowiskowych uwarunkowaniach;

- postanowieniach RDOŚ w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia, wydawanych w trakcie ponownej OOŚ;
- wnioskach o wydanie decyzji i o decyzjach wymaganych przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, dla których przeprowadzono ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000;
- postanowieniach, w których RDOŚ stwierdza obowiązek przeprowadzenia OOŚ na obszar Natura 2000 – w odniesieniu do oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, w szczególności w odniesieniu do integralności i spójności tych obszarów, oraz biorąc pod uwagę skumulowane oddziaływanie przedsięwzięcia z innymi przedsięwzięciami;
- postanowieniach RDOŚ w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000, wydawanych po przeprowadzeniu OOŚ przedsięwzięcia na obszar Natura 2000;
- raportach o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko;
- analizach porealizacyjnych;
- projektach, przed ich skierowaniem do postępowania z udziałem społeczeństwa: wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, programów ochrony powietrza, programów ochrony środowiska przed hałasem;
- wojewódzkich, powiatowych i gminnych programach ochrony środowiska;
- opracowaniach ekofizjograficznych;
- wnioskach o wydanie pozwolenia i o pozwoleniach: zintegrowanych, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wodnoprawnych na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, na wytwarzanie odpadów;
- projektach planów ochrony i o projektach planów zadań ochronnych tworzonych dla form ochrony przyrody, w tym parków narodowych i obszarów Natura 2000;
- wnioskach o wydanie zezwolenia i o zezwoleniach na czynności podlegające zakazom lub ograniczeniom w stosunku do gatunków objętych ochroną;
- wnioskach o wydanie zezwolenia i o zezwoleniach na usunięcie drzew lub krzewów;
- wnioskach o wydanie pozwolenia i o pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wód, a także o decyzjach nakazujących usunięcie drzew i krzewów;
- decyzjach określających szczegółowe warunki wydobywania kopaliny;

- koncesjach na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin, wydobywanie kopalin ze złóż, bezbiornikowe magazynowanie substancji;
- wnioskach o wydanie decyzji i o decyzjach: o uzgodnieniu warunków przeprowadzenia działań naprawczych w związku ze spowodowaniem szkody w środowisku, nakładających obowiązek przeprowadzenia tych działań;
- postanowieniach o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie zgłoszenia szkody w środowisku.

Dane o dokumentach muszą publikować organy właściwe w danych sprawach.

Pozyskanie danych o dokumentach umożliwia nam zorientowanie się, na jakim etapie jest dana sprawa, jakie zapadły w niej rozstrzygnięcia, jakie działania zostały podjęte przez organ administracji, poszczególne strony i innych uczestników postępowania.

Dysponując danymi o dokumentach, możemy pozyskać same dokumenty – albo odnajdując je w BIP-ie (jeżeli podlegają obowiązkowej publikacji albo jeżeli organ opublikował je z własnej inicjatywy), albo zwracając się z wnioskiem o ich udostępnienie.

3.4.1.2. Elektroniczne bazy danych w BIP-ie

Elektroniczne bazy danych zawierające informacje o środowisku i jego ochronie prowadzi się w systemach teleinformatycznych i udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej.

Jakie dane muszą być publikowane w BIP-ie w formie baz danych, i na jakich podmiotach ciążyą w tym zakresie obowiązki – określa art. 24 *UOOS*.

PODMIOT OBOWIĄZANY DO UDOSTĘPNIENIA BAZY DANYCH W BIP	ZAKRES DANYCH, JAKIE MUSZĄ BYĆ OPUBLIKOWANE W BIP W FORMIE BAZY DANYCH
marszałek województwa	➤ programy ochrony powietrza ➤ mapy akustyczne oraz programy ochrony środowiska przed hałasem ➤ informacje dotyczące wytwarzania i gospodarowania odpadami, zgromadzone w wojewódzkiej bazie danych

PODMIOT OBOWIĄZANY DO UDOSTĘPNIENIA BAZY DANYCH W BIP	ZAKRES DANYCH, JAKIE MUSZĄ BYĆ OPUBLIKOWANE W BIP W FORMIE BAZY DANYCH
	➤ inne dane i dokumenty wymienione w art. 24 ust. 3 pkt 1 <i>UOOS</i>
starosta	➤ wyniki z okresowych badań jakości ziemi i gleby ➤ inne dane i dokumenty wymienione w art. 24 ust. 3 pkt 2 <i>UOOS</i>
wojewódzki inspektor ochrony środowiska (WIOS)	➤ klasyfikacja stref jakości powietrza oraz oceny poziomów substancji w powietrzu w danej strefie ➤ programy ochrony powietrza ➤ programy ochrony środowiska przed hałasem ➤ wyniki pomiarów poziomów substancji lub energii wprowadzanych do środowiska w związku z eksploatacją dróg, linii kolejowych, linii tramwajowych, lotnisk i portów ➤ inne dane i dokumenty wymienione w art. 24 ust. 3 pkt 3 <i>UOOS</i>
zarządzający drogą, linią kolejową lub lotniskiem	➤ dane dotyczące terenów zagrożonych hałasem (na których przekroczono dopuszczalne poziomy hałasu, określone wskaźnikami LDWN lub LN) ➤ mapy akustyczne terenów, na których eksploatacja obiektu może powodować przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku
zarządzający drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem	➤ wyniki pomiarów poziomów substancji lub energii wprowadzanych do środowiska w związku z eksploatacją tych obiektów.

Obowiązki w zakresie prowadzenia i publikacji baz danych wynikają również z innych przepisów, w tym przepisów szczególnych, zawartych w innych regulacjach niż *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*.

Z punktu widzenia spraw wiążących się z obszarami Natura 2000 istotne mogą się okazać następujące bazy danych:

PODMIOT UDOSTĘPNIAJĄCY BAZY	RODZAJ BAZY DANYCH
Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	➤ INFOOS – baza danych o ocenach oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko http://infoos.mos.gov.pl/fssystem
	➤ obszary Natura 2000 w Polsce – dane o gatunkach chronionych i chronionych siedliskach przyrodniczych (Standardowe Formularze Danych – SDF-y, wykazy i mapy wszystkich wyznaczonych i planowanych obszarów Natura 2000 w Polsce http://natura2000.mos.gov.pl
	➤ System wymiany informacji o różnorodności biologicznej w Polsce http://biodiv.mos.gov.pl/biodi
	➤ Centralny rejestr form ochrony przyrody http://rop.mos.gov.pl

Szczegółowy sposób udostępniania danych zgromadzonych w bazach danych powinno określić rozporządzenie Ministra Środowiska wydane na podstawie art. 24 ust. 5 *UOOS*. Ponieważ dotychczas nie zostało ono wydane, do czasu jego wydania stosujemy „stare” *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 czerwca 2007 r. w sprawie sposobu udostępniania informacji o środowisku* (Dz.U. Nr 120, poz. 828).

3.4.1.3. Publikowanie w BIP-ie dokumentów zawierających informacje o środowisku i jego ochronie

Art. 25 *UOOS* nakłada na organy ochrony środowiska (Ministra Środowiska, Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, marszałków województw, dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej, starostów, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), a także – na komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej **obowiązek publikacji łącznie kilkudziesięciu dokumentów.**

Z PUNKTU WIDZENIA SPRAW WIĄŻĄCYCH SIĘ Z OBSZARAMI NATURA 2000 SZCZEGÓLNIIE WAŻNE SĄ OBOWIĄZKOWO PUBLIKOWANE W BIP NASTĘPUJĄCE DOKUMENTY:	
Minister Środowiska	➤ przepisy krajowe i wspólnotowe, a także umowy międzynarodowe dotyczące ochrony środowiska, a także raporty z ich wykonania
marszałkowie województw	➤ wojewódzkie programy ochrony środowiska ➤ programy ochrony powietrza ➤ programy ochrony środowiska przed hałasem ➤ wojewódzki plan gospodarki odpadami
starostowie	➤ powiatowe programy ochrony środowiska ➤ programy ochrony środowiska przed hałasem ➤ powiatowy plan gospodarki odpadami
wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast)	➤ gminne programy ochrony środowiska ➤ gminny plan gospodarki odpadami

Poza dokumentami wymienionymi w art. 25 *UOOS* w BIP-ie organy administracji publikują szereg innych dokumentów zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, przede wszystkim – realizując **obowiązki podawania do publicznej wiadomości** dokumentów związanych z postępowaniem w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko planów i programów, z postępowaniem w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć i z oceną habitatową.

3.4.2. Udostępnienie tradycyjne

3.4.2.1. Udostępnienie informacji na pisemny wniosek

Ustawa nie określa żadnych wymogów formalnych dla wniosku. Musi on więc spełniać jedynie wymogi podania, czyli wskazywać osobę zwracającą się o informację, jej adres, żądanie i podpis.

Wniosek o udzielenie informacji o środowisku i jego ochronie składamy wtedy, kiedy potrzebujemy dostępu do dokumentów (uzyskania ich kopii), które nie podlegają obowiązkowi udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej lub których, mimo obowiązku publikacji, organ administracji nie umieścił w BIP.

Wniosek składamy także wówczas, kiedy potrzebujemy **informacji w formie przetworzonej** (np. dane wybrane według określonego klucza, wnioski z badań

pierwotnych, wyciągi z oryginalnych dokumentów oraz opracowań niebędących w sensie formalnym dokumentami, informacja możliwa do uzyskania z różnych źródeł) lub **zagregowanej** (dane zbiorcze).

Uwaga!

Na stronie internetowej www.ekointerwencjeOTOP.org.pl zamieściliśmy wzór wniosku o udzielenie informacji o środowisku i jego ochronie.

3.4.2.2. Udostępnienie informacji bez pisemnego wniosku

Nie musimy składać pisemnego wniosku, aby uzyskać:

- informację, której organ nie musi wyszukiwać;
- w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej, innej katastrofy naturalnej, awarii technicznej lub innego bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub środowiska – informacje umożliwiające osobom, które mogą ucierpieć w wyniku tego zagrożenia, podjęcie działań w celu zapobieżenia lub zminimalizowania szkód wynikających z tego zagrożenia.

3.5. W jakiej formie udostępnia się informacje o środowisku i jego ochronie?

Informacje o środowisku i jego ochronie udostępnia się w formie: ustnej, pisemnej, wizualnej, dźwiękowej, elektronicznej, innej.

Do nas należy wybór formy, w jakiej ma być udzielona informacja, organ musi udostępnić informację w sposób i w formie określonych we wniosku. Wyjątek: jeżeli środki techniczne, którymi dysponuje organ administracji, nie umożliwiają udostępnienia informacji w sposób i w formie określonych we wniosku. Organ administracji musi nas o tym albo o innych przyczynach uniemożliwiających udzielenie informacji zgodnie z wnioskiem zawiadomić w terminie **14 dni** od dnia otrzymania wniosku oraz wskazać w zawiadomieniu, w jaki sposób lub w jakiej formie informacja może być udostępniona. Po otrzymaniu takiego zawiadomienia mamy **14 dni**, aby złożyć drugi wniosek – o udostępnienie informacji w sposób lub w formie wskazanych w zawiadomieniu. Jeżeli nie złożymy drugiego wniosku – organ administracji wyda decyzję

o odmowie udostępnienia informacji w sposób lub w formie określonych w naszym pierwszym wniosku.

Wskazówka praktyczna:

Jeżeli nie mamy pewności, czy organ posiada informację w danej formie (np. mapę w wersji elektronicznej), a forma ma dla nas drugorzędne znaczenie, aby nie tracić czasu w związku z ewentualnym korygowaniem wniosku, wskażmy w nim, iż chcemy uzyskać informację w formie posiadanej przez organ administracji.

3.6. W jakim terminie musi być udostępniona informacja o środowisku i jego ochronie?

w dniu złożenia wniosku	dokumenty, o których dane zamieszczane są w publicznie dostępnych wykazach
bez zbędnej zwłoki, ale nie później niż w ciągu miesiąca od dnia złożenia wniosku	pozostałe dokumenty oraz informacje udostępniane w innej formie
termin może zostać przedłużony do 2 miesięcy ze względu na stopień skomplikowania sprawy (organ musi poinformować na piśmie o przedłużeniu terminu, jego przyczynie i wskazać konkretny termin udostępnienia informacji)	

Jeżeli nie udzielono nam informacji w terminie, możemy złożyć zażalenie na bezczynność organu, na podstawie art. 37 KPA.

Uwaga!

Na stronie internetowej www.ekointerwencjeOTOP.org.pl zamieściliśmy wzór zażalenia na bezczynność urzędu.

Zażalenie składamy bezpośrednio do organu wyższego stopnia. Zasady ustalania organów wyższego stopnia dla poszczególnych organów administracji określa art. 17 KPA.

3.7. Opłaty za udzielenie informacji o środowisku i jego ochronie

Nie pobiera się opłat za udostępnianie informacji przez Internet.

PRZEZ INTERNET (publikacja w BIP) – BEZPŁATNIE

Przy tradycyjnym udostępnianiu – to, czy pobrana zostanie od nas opłata, a także jej wysokość, zależy od tego, jakie czynności organu administracji będą z tym związane.

UDOSTĘPNIANIE TRADYCYJNE
odpłatnie
wyszukiwanie innych informacji niż zawarte w dokumentach wyszczególnionych w publicznie dostępnym wykazie
przekształcanie informacji w formę wskazaną we wniosku
sporządzanie kopii dokumentów
sporządzanie kopii danych
przesłanie informacji, kopii danych lub kopii dokumentów
bezpłatnie
wyszukiwanie i przeglądanie w siedzibie organu administracji dokumentów wyszczególnionych w publicznie dostępnym wykazie
inne czynności, których ustawa nie zaliczyła do odpłatnych

Ogólnie wysokość stawek opłat za czynności związane z udostępnianiem informacji o środowisku i jego ochronie określa art. 27 UOOŚ.

STAWKI OPŁAT	
wyszukiwanie innych informacji niż zawarte w dokumentach wyszczególnionych w publicznie dostępnym wykazie	10 zł – do 10 dokumentów, plus 1 zł za każdy kolejny dokument
przekształcanie informacji w formę wskazaną we wniosku	3 zł za każdy informatyczny nośnik danych
sporządzanie kopii dokumentów lub kopii danych	0,60 zł za 1 str. A4, druk czarno-biały 6 zł za 1 str. A4, druk kolorowy

STAWKI OPŁAT	
przesłanie informacji, kopii danych lub kopii dokumentów	opłata za przesyłkę pocztową wg stawek Poczty Polskiej plus 4 zł – za kopię dokumentów lub danych w formie wydruku lub kserokopii lub 10 zł – za kopię dokumentów lub danych na informatycznym nośniku danych dostarczoną przez podmiot żądający informacji

Szczegółowe stawki opłat, współczynniki różnicujące ich wysokość, sposób naliczania oraz terminy i sposób uiszczania powinno określić rozporządzenie Ministra Środowiska wydane na podstawie art. 28 *UOOS*. Ponieważ dotychczas nie zostało ono wydane, do czasu jego wydania stosujemy „stare” *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych stawek opłat za udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie oraz sposobu uiszczania opłat* (Dz.U. Nr 114, poz. 788).

3.8. Przyczyny odmowy udostępnienia informacji o środowisku i jego ochronie

Prawo do informacji o środowisku i jego ochronie podlega ograniczeniom.

Sytuacje, kiedy organ administracji musi odmówić udzielenia informacji, wymienia art. 16 *UOOS* (**obligatoryjne przyczyny odmowy udostępnienia informacji**), przypadki, kiedy może to zrobić – art. 17 *UOOS* (**fakultatywne przyczyny odmowy udostępnienia informacji**).

PRZYZCZYNY ODMOWY UDOSTĘPNIENIA INFORMACJI	
OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE
informacje dotyczą danych jednostkowych uzyskiwanych w badaniach statystycznych statystyki publicznej chronionych tajemnicą statystyczną	udostępnienie wymagałoby dostarczenia dokumentów lub danych będących w trakcie opracowywania
informacje dotyczą spraw objętych toczącym się postępowaniem sądowym, dyscyplinarnym lub karnym, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby zakłócić przebieg postępowania	udostępnienie wymagałoby dostarczenia dokumentów lub danych przeznaczonych do wewnętrznego komunikowania się

PRZYCZYNY ODMOWY UDOSTĘPNIENIA INFORMACJI	
OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE
informacje dotyczą spraw będących przedmiotem praw autorskich lub patentowych, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby naruszyć te prawa	wniosek jest w sposób oczywisty niemożliwy do zrealizowania
informacje dotyczą danych osobowych dotyczących osób trzecich, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby naruszać przepisy o ochronie danych osobowych	wniosek jest sformułowany w sposób zbyt ogólny
informacje dotyczą dokumentów lub danych dostarczonych przez osoby trzecie, jeżeli osoby te, nie mając obowiązku ich dostarczenia i nie mogąc być takim obowiązkiem obciążone, dostarczyły je dobrowolnie i złożyły zastrzeżenie o ich nieudostępnianiu	
informacje mają wartość handlową, w tym zawierają dane technologiczne, dostarczone przez osoby trzecie i objęte tajemnicą przedsiębiorstwa, jeżeli ich udostępnienie mogłoby pogorszyć konkurencyjną pozycję tych osób, a złożyły one uzasadniony wniosek o wyłączenie informacji z udostępniania	
informacje dotyczą dokumentów lub danych, których udostępnienie mogłoby spowodować zagrożenie dla środowiska lub bezpieczeństwa ekologicznego kraju	
informacje dotyczą przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, realizowanych na terenach zamkniętych, co do których nie prowadzi się postępowania z udziałem społeczeństwa	
informacje dotyczą obronności i bezpieczeństwa państwa	

Uwaga!

Organ administracji nie może nam odmówić informacji z innych przyczyn niż wymienione w art. 16 – 17 UOOS.

Nie ma żadnych wyjątków od zakazu udostępniania informacji o środowisku:

- w sprawach objętych toczącym się postępowaniem sądowym, dyscyplinarnym lub karnym, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby zakłócić przebieg postępowania;
- będących przedmiotem praw autorskich lub patentowych, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby naruszyć te prawa;
- dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa.

W praktyce **organy administracji nadużywają często przesłanki ochrony praw autorskich**, odmawiając na tej podstawie udostępniania raportów OOS, operatów wodnoprawnych i podobnych opracowań sporządzanych z zastrzeżeniem praw autorskich. W większości przypadków nie ma do tego podstaw, ponieważ brak jest jakichkolwiek powodów, aby sądzić, że osobiste lub majątkowe prawa twórców tych dokumentów mogłyby zostać naruszone.

Celnie w omawianej kwestii wypowiedziało się Samorządowe Kolegium Odwoławcze we Wrocławiu w decyzji z dnia 19.05.2005 r. (SKO 4542/2/05, publ. w *Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych* 2005, Nr 4, s. 91, Lex Nr 155121): „Skoro – zgodnie z art. 23 ust. 1 *Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz. U. z 2000 r., Nr 80, poz. 904 z późn. zm.) – bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego, tam gdzie przepisy *Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.) przewidują publiczną dostępność pewnych dokumentów objętych prawem autorskim, złożenie ich przez autorów stanowi zgodę na ich dalsze udostępnianie społeczeństwu, przy czym żądający informacji o środowisku mają prawo do ich wykorzystania jedynie w celach własnego użytku osobistego (tzn. składania uwag w toku postępowania lub np. wniosków o podjęcie kontroli w stosunku do danego podmiotu)”.

Dla pozostałych przyczyn obligatoryjnych art. 18 UOOŚ przewiduje wyjątki.

Nie obowiązują one, jeżeli wnioskowana przez nas informacja dotyczy:

- ilości i rodzajów pyłów lub gazów wprowadzanych do powietrza oraz miejsca ich wprowadzania;
- stanu, składu i ilości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi oraz miejsca ich wprowadzania;
- rodzaju i ilości wytwarzanych odpadów oraz miejsca ich wytwarzania;
- poziomu emitowanego hałasu;
- poziomu emitowanych pól elektromagnetycznych.

Omawiając przyczyny wyłączenia dostępu do informacji trzeba także pamiętać o ogólnym przepisie art. 2 *UOOS* zakładającym, iż przepisy tej ustawy nie naruszają postanowień *Ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych* (Dz. U. z 2005 r., Nr 196, poz. 1631, z późn. zm.). Oznacza to, że w sytuacji, kiedy informacja o środowisku uzyskałaby status informacji niejawnej, to zasady jej udostępniania określa *Ustawa o ochronie informacji niejawnych*, a nie *UOOS* (jej postanowienia są wobec informacji o takim charakterze wyłączone).

W razie zaistnienia jednej z przyczyn fakultatywnych organ administracji może odmówić udostępnienia informacji o środowisku, jeżeli nie ma możliwości usunięcia tej przyczyny.

Odmawiając udostępnienia informacji z tego względu, iż jej udostępnienie wymagałoby dostarczenia dokumentów lub danych będących w trakcie opracowywania – organ musi nam podać nazwę organu odpowiedzialnego za opracowanie danego dokumentu lub danych oraz poinformować o przewidywanym terminie ich opracowania.

Jeżeli nasz wniosek jest sformułowany w sposób zbyt ogólny, organ administracji nie później niż **w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania musi nas wezwać do uzupełnienia wniosku**, udzielając stosownych wyjaśnień. Organ administracji musi nas poinformować o możliwości skorzystania z publicznie dostępnych wykazów.

3.9. Czy od decyzji odmawiającej informacji o środowisku i jego ochronie przysługuje odwołanie? Jakie środki prawne służą nam wobec innych niekorzystnych rozstrzygnięć?

ROZSTRZYGNIĘCIE LUB BEZCZYNNOSĆ ORGANU	ŚRODKI PRAWNE
decyzja o odmowie udostępnienia informacji ze względu na: ochronę danych osobowych, ochronę interesów osób, które dostarczyły dokumenty lub dane, nie mając takiego	na podstawie art. 20 ust. 3 <i>UOOS</i> w związku z art. 22 <i>Ustawy z dnia 6 czerwca 2001 r. o dostępie do informacji publicznej</i> (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.) – powództwo cywilne o udostępnienie informacji do sądu powszechnego (cywilnego)

ROZSTRZYGNIĘCIE LUB BEZCZYNNOŚĆ ORGANU	ŚRODKI PRAWNE
obowiązku, i zastrzegły ich nieudostępnianie, ochronę informacji o wartości handlowej, objętych tajemnicą przedsiębiorstwa	Sądem właściwym do orzekania jest sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę podmiotu, który odmówił udostępnienia informacji publicznej.
decyzja o odmowie udostępnienia informacji z innych powodów niż ochrona danych osobowych, ochrona interesów osób, które dostarczyły dokumenty lub dane, nie mając takiego obowiązku, i zastrzegły ich nieudostępnianie oraz ochrona informacji o wartości handlowej, objętych tajemnicą przedsiębiorstwa	➤ odwołanie, w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji, ➤ od decyzji wydanej w II instancji – skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji Do skarg rozpatrywanych w postępowaniu o udostępnienie informacji o środowisku i jego ochronie stosuje się przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – <i>Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi</i> (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.), z tym że: 1) przekazanie akt i odpowiedzi na skargę następuje w terminie 15 dni od dnia otrzymania skargi; 2) skargę rozpatruje się w terminie 30 dni od dnia otrzymania akt wraz z odpowiedzią na skargę.
nieudzielenie informacji w terminie	zażalenie na bezczynność , na podstawie art. 37 <i>KPA</i>
udzielenie informacji niepełnej, przetworzonej niezgodnie z wnioskiem itp.	➤ wezwanie do usunięcia naruszenia prawa, ➤ skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego – w terminie 30 dni od dnia doręczenia odpowiedzi organu na wezwanie do usunięcia naruszenia prawa, a jeżeli organ nie udzielił odpowiedzi na wezwanie, w terminie 60 dni od dnia wniesienia wezwania o usunięcie naruszenia prawa
nieudostępnianie w BIP-ie dokumentów, o których mowa w art. 25 <i>UOoŚ</i>	➤ zażalenie na bezczynność, na podstawie art. 37 <i>KPA</i> ➤ zawiadomienie Prokuratury o możliwości popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 23 ustawy o dostępie do informacji publicznej („Kto, wbrew ciężącemu na nim obowiązki, nie udostępnia informacji publicznej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”).

4. Zgłaszanie szkód w środowisku lub bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku

4.1. Definicja szkody w środowisku

Według *Ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie* (Dz. U. z 2007 r., Nr 75, poz. 493, z późn. zm.), zwanej dalej *ustawą szkodową*:

SZKODA W ŚRODOWISKU to negatywna mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych (gatunków chronionych, chronionych siedlisk przyrodniczych, wody, ziemi), oceniona w stosunku do stanu początkowego, spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska.

SZKODA W ŚRODOWISKU			
w gatunkach chronionych	w chronionych siedliskach przyrodniczych	w wodach	w powierzchni ziemi
jeżeli ma znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ich ochrony	jeżeli ma znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ich ochrony	jeżeli ma znaczący negatywny wpływ na stan ekologiczny, chemiczny lub ilościowy wód	jeżeli stanowi zagrożenie dla zdrowia ludzi lub powoduje konieczność zmiany dotychczasowego sposobu wykorzystania powierzchni ziemi

Ponadto, jeżeli zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych ma mierzalny, negatywny skutek dla zdrowia ludzi, uznaje się, że wystąpiła szkoda w środowisku!

4.1.1. Definicja szkody w gatunkach chronionych

Gatunki chronione to	gatunki dziko występujących	zwierząt	wymienione w <i>Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną</i> (Dz.U. z 2004 r., Nr 220, poz. 2237)
		roślin	wymienione w <i>Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną</i> (Dz.U. z 2004 r., Nr 168, poz. 1764)
		grzybów	wymienione w <i>Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną</i> (Dz.U. z 2004 r., Nr 168, poz. 1765)

Szczególnej ochronie gatunkowej podlegają ptaki.

Chronione gatunki ptaków to	gatunki ptaków wymienione w <i>Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną</i> (Dz.U. z 2004 r., Nr 220, poz. 2237)
	gatunki ptaków podlegające ochronie na podstawie <i>Dyrektywy Ptasiej (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dz. Urz. UE L Nr 20/7 z 26.01.2010 r.)</i>
	wszystkie gatunki ptaków wędrownych (<i>Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt</i> , sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 2, poz. 17; dalej powoływana jako <i>Konwencja Bońska</i>)

4.1.2. Definicja szkody w siedliskach przyrodniczych

Siedliskami roślin, zwierząt lub grzybów są obszary ich występowania.

CHRONIONE SIEDLISKA PRZYRODNICZE	
Formy ochrony przyrody	wyznaczone na podstawie <i>Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody</i> (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220): parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
Obszary Natura 2000	➤ wyznaczone na podstawie <i>Dyrektywy Ptasiej</i> (<i>Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa</i>, Dz. Urz. UE L Nr 20/7 z 26.01.2010 r.) – obszary specjalnej ochrony ptaków – OSOP – (kod PLB z indywidualnym oznaczeniem numerycznym), ➤ wyznaczone na podstawie <i>Dyrektywy Siedliskowej</i> (<i>Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory</i> (Dz. U. UE L 206 z 22.07.1992, s. 7, z późn. zm.) – specjalne obszary ochrony siedliskowej – SOOS (kod PLH z indywidualnym oznaczeniem numerycznym)
Obszary z tzw. Shadow List	<i>Shadow List</i> to lista obszarów, które zdaniem organizacji pozarządowych powinny być włączone do sieci Natura 2000, co jest konieczne, aby zapewnić reprezentatywne ujęcie w sieci wszystkich gatunków i siedlisk przyrodniczych, dla których sieć jest wyznaczana.
Typy siedlisk przyrodniczych wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000	76 typów siedlisk wymienionych w <i>Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000</i> (Dz.U. Nr 94, poz. 795)
Miejsca rozrodu gatunków chronionych, miejsca lęgu, pierzenia i zimowania ptaków wędrownych oraz miejsca ich zatrzymywania się wzdłuż tras wędrowek	<i>Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt</i> , sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 2, poz. 17)

4.1.3. Definicja szkody w wodach

Szkodą w wodach jest ich zmiana mająca znaczący negatywny wpływ na stan ekologiczny, chemiczny lub ilościowy wód. Dobry stan ekologiczny, chemiczny lub ilościowy wód stwierdza się na podstawie parametrów określonych w rozporządzeniach wykonawczych do ustawy *Prawo wodne*.

4.1.4. Definicja szkody w powierzchni ziemi

Szkodą w ziemi jest jej zanieczyszczenie substancjami, preparatami, energiami, organizmami lub mikroorganizmami polegające na przekroczeniu standardów jakości gleby lub ziemi określonych w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9.09.2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi* (Dz.U. z 2002 r., Nr 165, poz. 1359).

4.1.5. Definicja skumulowanych szkód w środowisku

SKUMULOWANE SZKODY W ŚRODOWISKU	
Szkoda może łączyć w sobie kilka rodzajów szkody w środowisku	np. szkoda w gatunkach chronionych, która jest jednocześnie szkodą w chronionych siedliskach
Szkoda może również łączyć wszystkie rodzaje szkody w środowisku	np. szkoda w gatunkach chronionych, która jest jednocześnie szkodą w chronionych siedliskach oraz w wodach i powierzchni ziemi

Pamiętaj!

Szkodą w środowisku jest już wystąpienie chociażby jednego negatywnego skutku, charakterystycznego dla przynajmniej jednego rodzaju szkody w środowisku!

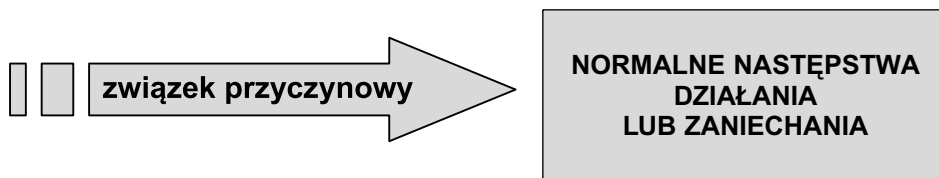
4.2. Definicja bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku

Bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku to wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia szkody w środowisku w dającej się przewidzieć przyszłości.

4.3. Przestanki odpowiedzialności

4.3.1. Normalny związek przyczynowy

Odpowiedzialność za bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkodę w środowisku powstaje, jeżeli między działalnością lub zaniechaniem podmiotu korzystającego ze środowiska, a bezpośrednim zagrożeniem szkodą lub szkodą w środowisku istnieje normalny (adekwatny) związek przyczynowy.

Art. 361 § 1 Kodeksu Cywilnego (dalej jako *KC*):

Zobowiązany ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

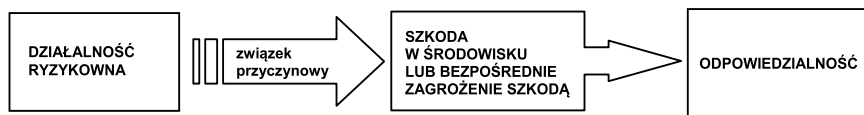
Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 11.12.2007 r., I ACa 901/07, LEX nr 466429:

Stosownie do art. 361 § 1 *KC* adekwatne są „normalne” następstwa działania lub zaniechania, z których szkoda wynikła. Normalnymi następstwami zdarzenia, z którego wynikła szkoda, są następstwa, jakie tego rodzaju zdarzenie jest w ogóle w stanie wywołać i w zwyczajnym biegu rzeczy, a nie tylko na skutek szczególnego zbiegu okoliczności, z reguły je wywołuje. Natomiast anormalne jest następstwo, gdy doszło do niego z powodu zdarzenia niezwykłego, nienormalnego, niemieszczącego się w granicach doświadczenia życiowego, na skutek nadzwyczajnego zbiegu okoliczności, którego przeciętnie nie bierze się w rachubę.

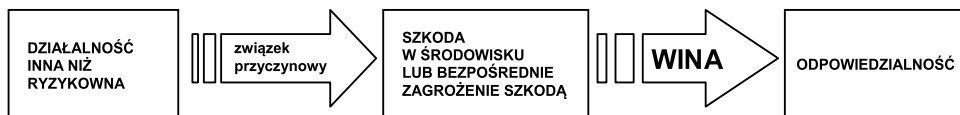
Nie wyłącza normalności w rozumieniu tego przepisu okoliczność, że mimo identycznych warunków zdarzenia określone następstwo nie zawsze występuje, ani też jego statystyczna rzadkość. Sformułowanie „normalne następstwo” nie musi oznaczać skutku koniecznego.

4.3.2. Podstawy odpowiedzialności

- 1) Przy działalności ryzykowej odpowiedzialność opiera się na **zasadzie ryzyka**. Wystarczy stwierdzenie związku przyczynowego między szkodą, a prowadzeniem działalności ryzykowej.

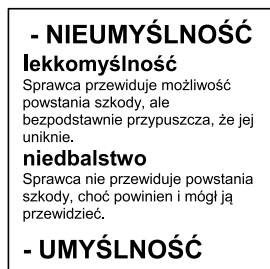

- 2) Przy działalności innej niż ryzykowna obowiązuje **zasada winy**, co oprócz związku przyczynowego wymaga wykazania jeszcze dwóch elementów: **obiektywnego** – bezprawności i **subiektywnego** – umyślności albo nieumyślności działania lub zaniechania.

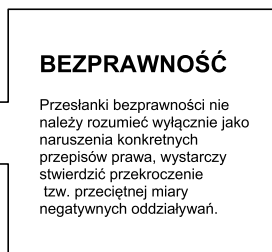

Konstrukcja winy

element subiektywny

element obiektywny

WINA

4.3.3. Podstawy odpowiedzialności za szkodę w środowisku

Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie określa inne podstawy odpowiedzialności w sytuacji, kiedy bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkoda w środowisku spowodowane zostały działalnością stwarzającą ryzyko wystąpienia szkody w środowisku albo też inną działalnością.

Działalność ryzykowna – rodzaj działalności, którą art. 3 *ustawy szkodowej* uznaje za zawsze stwarzającą ryzyko wystąpienia szkody w środowisku.

DZIAŁALNOŚĆ RYZYKOWNA (stwarzająca ryzyko szkody w środowisku):	
Gospodarowanie odpadami	odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości
	zbieranie, transport, odzysk lub unieszkodliwianie odpadów
	gospodarowanie odpadami wydobywczymi
	międzynarodowy obrót odpadami
Eksploracja instalacji	wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego
	wymagających uzyskania pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza
Gospodarowanie wodami	wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi
	pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych
	retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych
Substancje i preparaty niebezpieczne, środki ochrony roślin, produkty biobójcze	produkcja, wykorzystanie, przechowywanie, przetwarzanie, składowanie, uwalnianie do środowiska oraz transport
Towary i materiały niebezpieczne	transport drogowy, kolejowy, rzeczny i morski
GMO	zamknięte użycie organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO), zamierzone uwolnienie ich do środowiska, wprowadzanie produktów GMO do obrotu

Każda z działalności uznanych za ryzykowną może być legalnie wykonywana wyłącznie na podstawie stosownego zezwolenia, wydawanego w formie decyzji administracyjnej przez właściwy organ.

Za szkody w wodach i w powierzchni ziemi odpowiadają na podstawie ustawy wyłącznie podmioty korzystające ze środowiska, prowadzące działalność ryzykowną (sprawcy szkód tego rodzaju spowodowanych inną działalnością odpowiadają na podstawie innych przepisów).

Za szkody dotyczące gatunków chronionych lub chronionych siedlisk przyrodniczych na podstawie ustawy odpowiadają zarówno prowadzący działalność

ność ryzykowną, wskutek której powstała szkoda, jak i podmioty prowadzące inną działalność, jeżeli można im przypisać winę za szkodę.

RODZAJ SZKODY	ODPOWIEDZIALNOŚĆ	
	prowadzący działalność ryzykowną	prowadzący działalność inną niż ryzykowna
szkoda w gatunkach chronionych lub w chronionych siedliskach przyrodniczych	na zasadzie ryzyka	na zasadzie winy
szkoda w wodach lub w powierzchni ziemi	na zasadzie ryzyka	nie stosuje się ustawy o szkodach

4.3.4. Podmiotowy zakres odpowiedzialności

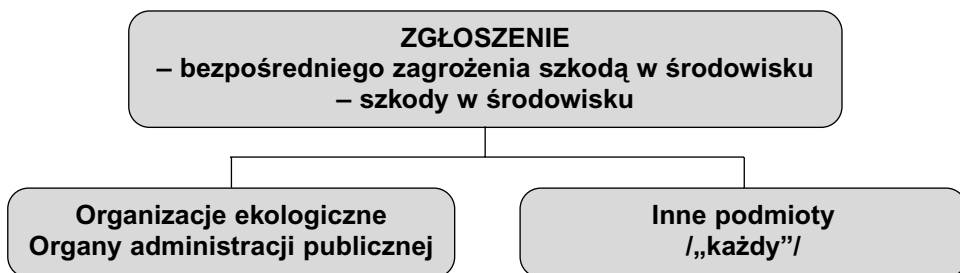
Za szkodę odpowiada podmiot korzystający ze środowiska:

- 1) **przedsiębiorca** w rozumieniu art. 4 *Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej* (Dz. U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095 i Nr 180, poz. 1280), a także osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego oraz osoby wykonujące zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki,
- 2) **jednostka organizacyjna** niebędąca przedsiębiorcą,
- 3) **osoba fizyczna** niebędąca przedsiębiorcą, korzystająca ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia.

4.4. Zgłaszanie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku

Każdy ma prawo zgłosić bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkodę w środowisku.

Uprawnienia zgłaszającego są szersze lub węższe, w zależności od tego, kto dokonuje zgłoszenia.

Organy administracji publicznej oraz organizacje ekologiczne zgłaszające szkodę lub bezpośrednio zagrożenie szkodą w środowisku dotyczące środowiska jako dobra wspólnego, **mogą uczestniczyć w postępowaniu na prawach strony.**

Wskazówka praktyczna:

Organizacja ekologiczna powinna w zgłoszeniu wyraźnie zaznaczyć, że:

- 1) dokonuje zgłoszenia bezpośredniego zagrożenia szkodą lub szkody dotyczącej środowiska **jako dobra wspólnego,**
- 2) będzie uczestniczyła w dalszej części postępowania na prawach strony.

Nie mogą na prawach strony uczestniczyć inne podmioty dokonujące zgłoszenia. Ich udział w sprawie ogranicza się do fazy wszczęcia postępowania (kończy się z chwilą, kiedy postanowienie o wszczęciu postępowania albo o odmowie wszczęcia postępowania stało się ostateczne).

UPRAWNIENIA PODMIOTÓW ZGŁASZAJĄCYCH BEZPOŚREDNIE ZAGROŻENIE SZKODĄ W ŚRODOWISKU LUB SZKODĘ W ŚRODOWISKU				
Organizacje ekologiczne Organy administracji publicznej	Prawo dokonania skutecznego zgłoszenia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	Prawo do otrzymania postanowienia o wszczęciu bądź o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	Prawo złożenia zażalenia na postanowienie odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	Prawo udziału w postępowaniu na prawach strony (m.in. wgląd w akta sprawy, prawo składania wniosków dowodowych, prawo do otrzymywania postanowień i decyzji wydanej w sprawie, prawo ich zaskarzania itd.)

UPRAWNIENIA PODMIOTÓW ZGŁASZAJĄCYCH BEZPOŚREDNIE ZAGROŻENIE SZKODĄ W ŚRODOWISKU LUB SZKODĘ W ŚRODOWISKU				
„Każdy” – inne podmioty niż organizacje ekologiczne i organy administracji publicznej (m.in. indywidualne osoby fizyczne, osoby prawne, komitety mieszkańców, pozostałe podmioty)	Prawo dokonania skutecznego zgłoszenia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	Prawo do otrzymania postanowienia o wszczęciu bądź o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	Prawo złożenia zażalenia na postanowienie odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	

Minister Środowiska przyjmuje zgłoszenia w sprawach bezpośredniego zagrożenia szkodą lub szkody spowodowanej GMO.

Zgłoszenia pozostałych szkód przyjmuje regionalny dyrektor ochrony środowiska (RDOŚ).

Termin wydania postanowienia o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	najpóźniej – 2 miesiące od dnia zgłoszenia	w razie jego niedochowania organizacja ekologiczna może złożyć zażalenie na bezczynność do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska
---	--	--

4.5. Obowiązki sprawcy – działania zapobiegawcze i naprawcze

Podmiot korzystający ze środowiska ma obowiązek podjąć działania zapobiegawcze i naprawcze:

- 1) z własnej inicjatywy,
- 2) bez wzywania przez organ administracji,
- 3) niezwłocznie po stwierdzeniu bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku,
- 4) na własny koszt.

DZIAŁANIA ZAPOBIEGAWCZE	powinny zmierzać do zapobieżenia skutkom lub zmniejszenia rozmiarów szkody.
------------------------------------	--

Jeżeli zagrożenie szkodą nie zostało zażegnane mimo podjęcia działań zapobiegawczych, albo jeżeli wystąpiła szkoda w środowisku, podmiot korzystający ze środowiska musi niezwłocznie zgłosić ten fakt wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska (WIOŚ) oraz złożyć do RDOŚ wniosek o uzgodnienie działań naprawczych.

Uzgodnienie działań naprawczych następuje w formie *decyzji*, określającej stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko, zakres i sposób przeprowadzenia działań naprawczych oraz termin ich zakończenia.

DZIAŁANIA NAPRAWCZE	to wszelkie działania w celu naprawy lub zastąpienia w równoważny sposób elementów przyrodniczych lub ich funkcji, prowadzące do usunięcia zagrożenia dla zdrowia ludzi oraz przywrócenia równowagi przyrodniczej i walorów krajobrazowych na danym terenie.
--------------------------------	---

W ramach działań naprawczych może zostać wykonane między innymi oczyszczenie gleby i wody, przywrócenie naturalnego ukształtowania terenu, zalesienie, zadrzewienie lub utworzenie skupień roślinności oraz reintrodukcja zniszczonych gatunków.

Rodzaje działań naprawczych szczegółowo wymienia *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4.06.2008 r. w sprawie rodzajów działań naprawczych oraz warunków i sposobu ich prowadzenia* (Dz.U. z 2008 r., Nr 103, poz. 664).

Jeżeli zobowiązany uchyla się od działań zapobiegawczych lub naprawczych – RDOŚ wszczyna postępowanie z urzędu i wydaje decyzję nakazującą przeprowadzenie określonych działań.

Za niepodjęcie działań zapobiegawczych lub naprawczych oraz niezgłoszenie szkody ustawa przewiduje karę grzywny, którą RDOŚ nakłada na podmiot korzystający ze środowiska – sprawcę szkody, zobowiązanego do podjęcia działań zapobiegawczych lub naprawczych oraz zgłoszenia szkody.

4.6. Zastępcze wykonanie działań zapobiegawczych lub naprawczych

RDOŚ musi wykonać działania zapobiegawcze lub naprawcze we własnym zakresie, jeżeli:

- 1) nie można zidentyfikować sprawcy szkody, jeśli nie można wszcząć wobec niego postępowania egzekucyjnego lub egzekucja okazała się bezskuteczna,
- 2) istnieje zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi lub możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku.

Wskazane przyczyny należy uznać za występujące samodzielnie, a nie łącznie, za czym przemawia interpretacja przepisów art. 5 ust. 3 pkt d i ust. 4 oraz art. 6 ust. 2 pkt e i ust. 3 *Dyrektywy 2004/35/WE*. Interpretacja wskazanych przyczyn jako koniecznych do łącznego wystąpienia dla stwierdzenia zaistnienia obowiązku organu byłaby ograniczeniem zakresu wskazanych przepisów dyrektywy, czyli byłoby to naruszenie obowiązku implementacji dyrektywy w drodze wykładni.

4.7. Wyłączenie ustawy szkodowej

Nawet jeżeli stwierdzimy szkodę w środowisku i zidentyfikujemy sprawcę, może się okazać, że nie będzie można ani od niego, ani od RDOŚ wyegzekwować działań naprawczych.

WYŁĄCZENIA W STOSOWANIU USTAWY	
KATEGORIA	PRZYCZYNA
PRZEDMIOTOWE	konflikt zbrojny, działania wojenne, wojna domowa lub powstanie zbrojne
	katastrofa naturalna
	działalność, której głównym celem jest obrona narodowa, bezpieczeństwo międzynarodowe lub jedynym celem ochrona przed klęską żywiołową
	szkody jądrowe
	gospodarka leśna prowadzona zgodnie z zasadami trwale zrównoważonej gospodarki leśnej

WYŁĄCZENIA W STOSOWANIU USTAWY	
KATEGORIA	PRZYCZYNA
	szkody w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych, powstałe w związku z przedsięwzięciami, jeżeli zidentyfikowano negatywny wpływ przed ich realizacją (w tym przypadku szkody naprawia się w ramach kompensacji przyrodniczej według zasad określonych w decyzji środowiskowej)
CZASOWE	jeżeli od emisji lub zdarzenia, które je spowodowały, upłynęło więcej niż 30 lat
	które wystąpiły przed dniem 30.04.2007 r.
	jeżeli wynikają one z działalności, która została zakończona przed dniem 30.04.2007 r.

4.8. Odpowiedzialność solidarna

Odpowiedzialność solidarna to rodzaj odpowiedzialności, kiedy wszyscy zobowiązani odpowiadają za to, czy obowiązek zostanie zrealizowany – w ten sposób, że każdy zobowiązany osobiście odpowiada nie za daną część obowiązków, lecz za ich całość.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ SOLIDARNA ZA BEZPOŚREDNIE ZAGROŻENIE SZKODĄ W ŚRODOWISKU LUB SZKODĘ W ŚRODOWISKU	
Jeżeli skutki zostały spowodowane przez działalność więcej niż jednego podmiotu korzystającego ze środowiska – każdy z nich odpowiada solidarnie za szkodę.	Solidarnie z podmiotem korzystającym ze środowiska, który spowodował szkodę, odpowiada władający powierzchnią ziemi: 1) za skutki spowodowane za jego zgodą lub wiedzą, 2) jeżeli nie zgłosił tych skutków właściwym organom niezwłocznie po uzyskaniu o nich wiedzy.

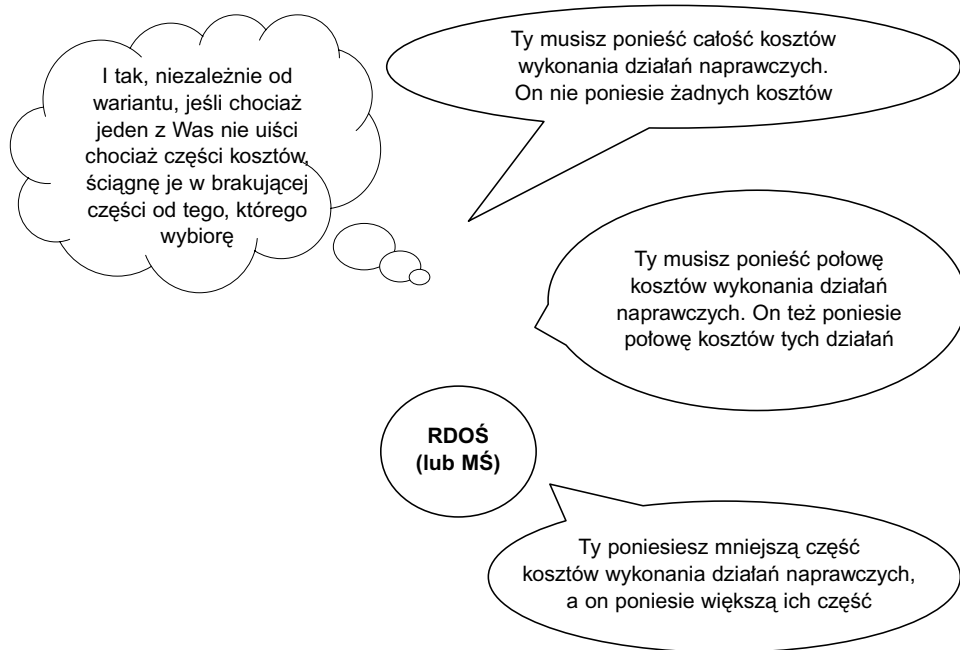
Solidarność nie musi oznaczać proporcjonalności.

Jeżeli dwa podmioty korzystające ze środowiska spowodowały szkodę, regionalny dyrektor ochrony środowiska może żądać wykonania działań zapobiegawczych lub naprawczych:

- od jednego z nich w całości,
- od wszystkich proporcjonalnie do przyczynienia się do zagrożenia lub szkody,
- w równych częściach od każdego,
- w określonych częściach tylko od niektórych, np. tych, wobec których wyegzekwowanie obowiązków jest najprostsze.

Jeżeli jeden zobowiązany z jakiegoś powodu nie chce lub nie może wykonać „swojej części” obowiązków – musi ją solidarnie wykonać inny zobowiązany, wskazany według uznania organu, nawet jeżeli wykonał już on „swoją część” obowiązków.

Żaden z zobowiązanych solidarnie nie może się skutecznie bronić tłumaczeniem, „przecież ja już swoją część wykonałem”, albo „niech wykona to inny zobowiązany solidarnie, on bardziej przyczynił się do szkody w środowisku”.

Odpowiedzialni solidarnie są zwolnieni z obowiązków (kosztów) dopiero wówczas, kiedy wszystkie obowiązki (koszty) zostaną wykonane (uiszczone) w całości.

Jakie znaczenie w praktyce ma odpowiedzialność solidarna?

Jeżeli na przykład zauważymy, iż na terenie leżącym w granicach obszaru Natura 2000 szkodę spowodowały dwie spółki, np. urządzając dzikie wysypisko odpadów, ale jedna z nich po zakończeniu działalności uległa rozwiązaniu – nie musimy żądać, aby obowiązki działań naprawczych RDOŚ nałożył na dwie spółki, albo martwić tym, że spółka istniejąca może wykonać tylko „połowę” tych działań. RDOŚ może nakazać wykonanie wszystkich działań naprawczych tej spółce, wobec której jest to możliwe i łatwe do egzekucji.

Przykładem praktycznego zastosowania drugiego przypadku może być sytuacja, kiedy teren na obszarze Natura 2000 jest stale zanieczyszczany przez nieustaloną liczbę rolników wylewających tam gnojowicę – za wiedzą właściciela terenu (np. pobierającego za to wynagrodzenie). Ustalenie wszystkich sprawców szkody byłoby trudne, trudne byłoby również wyegzekwowanie od wielu z nich części obowiązków – ale wystarczy wykazać, że o zanieczyszczaniu powierzchni ziemi na nieruchomości wiedział jej właściciel i nie zawiadomił o tym RDOŚ, aby to właśnie jego obciążyć całkowitymi kosztami działań naprawczych, np. rekultywacji powierzchni ziemi na nieruchomości.

Dłużnik solidarny, który naprawił szkodę, może wystąpić wobec pozostałych współsprawców o zwrot odpowiedniej części poniesionych nakładów na drodze cywilnoprawnej.

LISTY KONTROLNE

SZKODA W GATUNKACH CHRONIONYCH		☐
zniszczenie lub uszkodzenie części siedliska gatunku chronionego		☐
pogorszenie stanu lub funkcji populacji gatunku chronionego		☐
zmniejszenie liczebności	☐	
zmniejszenie zagęszczenia lub powierzchni zajmowanej przez gatunek chroniony	☐	
pogorszenie możliwości rozmnażania się populacji gatunku chronionego	☐	
pogorszenie możliwości rozprzestrzeniania się lub innych funkcji życiowych gatunku chronionego	☐	
zwiększenie śmiertelności	☐	

ograniczenie możliwości kontaktu populacji gatunku chronionego z populacjami sąsiednimi	☐	
zmniejszenie powierzchni lub pogorszenie użyteczności zasobów siedliska gatunku chronionego		☐
pogorszenie możliwości ochrony gatunku chronionego, w tym możliwości uzyskania właściwego stanu jego ochrony		☐
SZKODA W CHRONIONYCH SIEDLISKACH PRZYRODNICZYCH		☐
zniszczenie lub uszkodzenie części siedliska gatunku chronionego		☐
pogorszenie stanu lub funkcji chronionego siedliska przyrodniczego		☐
utrata części związanej z nim różnorodności biologicznej	☐	
utrata lub pogorszenie specyficznych cech jego struktury	☐	
pogorszenie funkcji ekosystemowych	☐	
pogorszenie tworzonej przez nie różnorodności krajobrazowej		☐
pogorszenie stanu ochrony gatunków chronionych typowych dla chronionego siedliska przyrodniczego		☐
pogorszenie możliwości ochrony chronionego siedliska przyrodniczego, w tym możliwości uzyskania właściwego stanu jego ochrony		☐
SZKODA W WODACH		☐
pogorszenie możliwości rekreacyjnego wykorzystania kąpielisk w związku ze zmianami jakości wody		☐
pogorszenie warunków poboru lub uzdatniania wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi		☐
pogorszenie jakości wód stanowiących środowisko życia ryb, skorupiaków i mięczaków		☐
obniżenie lub podwyższenie poziomu wód podziemnych powodujące niekorzystne zmiany ilościowe i jakościowe tych wód		☐
SZKODA W POWIERZCHNI ZIEMI		☐
zanieczyszczenie gleby lub ziemi mogące stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzi		☐
zanieczyszczenie gleby lub ziemi powodujące konieczność zmiany dotychczasowego sposobu wykorzystania powierzchni ziemi		☐

5. Działania prawne na szczeblu międzynarodowym i wspólnotowym

5.1. Prawo petycji do Parlamentu Europejskiego

5.1.1. Wprowadzenie

Petycja to pismo skierowane do Parlamentu Europejskiego (wnoszone za pośrednictwem poczty albo na formularzu on-line), które może zawierać indywidualny wniosek, skargę lub komentarz dotyczący stosowania prawa wspólnotowego, lub też wezwanie Parlamentu Europejskiego do przyjęcia stanowiska w danej sprawie.

Petycje mogą być ważnym środkiem nacisku na władze krajowe, wiele spraw jest bowiem branych pod uwagę przez organy krajowe już w toku korespondencji podejmowanej z nimi przez Komisję Petycji Parlamentu Europejskiego. Sprawy podnoszone przez Komisję Petycji są również uwzględniane przez Komisję Europejską (KE) przy wszczynaniu przez nią postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom wynikającym z traktatów unijnych przez państwa członkowskie. Natomiast petycje, które nie są związane z takimi postępowaniami albo nie prowadzą do ich wszczęcia, są dla Parlamentu i KE ważnym źródłem informacji na temat problemów, które interesują społeczeństwo. Z tego powodu petycje stale zyskują na popularności – w 2008 r. Komisja Petycji zarejestrowała 1886 petycji, co stanowi wzrost o 50% w stosunku do 2006 r. Najwięcej petycji dotyczyło środowiska naturalnego (309 petycji – 12,7 % wszystkich złożonych petycji)¹.

¹ Projekt sprawozdania w sprawie obrad Komisji Petycji w roku parlamentarnym 2008 z dnia 9.02.2009 r., (2008/2301(INI)).

5.1.2. Kto może złożyć petycję?

Petycję do Parlamentu Europejskiego może złożyć:

- każdy obywatel Unii Europejskiej (UE),
- każda osoba fizyczna lub prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w państwie członkowskim UE.

Petycję można złożyć **indywidualnie** lub **wspólnie z innymi obywatelami lub osobami**; nie musi być ona sporządzona przez adwokata czy radcę prawnego. Warunkiem jest, aby petycja dotyczyła spraw objętych zakresem działalności UE, co ma niewątpliwie miejsce w odniesieniu do spraw związanych z obszarami Natura 2000. Sprawy te powinny dotyczyć bezpośrednio kierującego petycję. Należy przyjąć, że petycja odnosząca się do spraw z zakresu ochrony obszarów Natura 2000 będzie dotyczyła bezpośrednio organizacji pozarządowych, które w zakresie swoich celów statutowych posiadają zagadnienia ochrony środowiska.

5.1.3. Jakie wymagania musi spełniać petycja?

Petycja musi być sporządzona w języku urzędowym UE, z tym, że Prezydium Komisji Petycji może podjąć decyzję, zgodnie z którą petycje i korespondencja ze składającym petycję mogą być sporządzane w innych językach używanych w danym państwie członkowskim.

Uwaga praktyczna: najlepiej, jeśli petycja jest przygotowana także w języku angielskim, co umożliwi przesłanie jej do wiadomości innym instytucjom europejskim czy innym osobom posługującym się tym językiem. Język polski ma status języka urzędowego Unii Europejskiej.

Petycja musi zawierać:

- nazwiska, obywatelstwa i miejsca zamieszkania każdej z osób składających petycję,
- jeżeli pod petycją złożyło podpis kilka osób fizycznych lub prawnych – wskazanie głównego autora petycji i jego zastępcy/ów dla celów dalszego postępowania (jeżeli autor i jego zastępca nie zostali wyznaczeni, funkcje autora petycji dla celów dalszego postępowania pełni pierwszy sygnatariusz lub inna odpowiednia osoba),
- podpis – w przypadku petycji składanej za pośrednictwem poczty.

Petycja:

- powinna być wyczerpująca,
- powinna podawać fakty istotne dla przedstawianego problemu,
- należy unikać podawania zbędnych szczegółów,
- powinna być napisana w jasny i czytelny sposób,
- do petycji można dołączyć streszczenie.

Petycję można złożyć za pośrednictwem poczty na adres:

European Parliament

The President of the European Parliament

Rue Wiertz

B-1047 BRUKSELA

lub poprzez formularz on-line, dostępny na stronie internetowej:

www.secure.europarl.europa.eu/parliament/public/petition/secured/submit.do?language=PL.

5.1.4. Co dzieje się z wniesioną petycją?

Autorów – lub głównego autora petycji, jeżeli jest to petycja zbiorowa – oraz numer petycji wpisuje się do **ogólnego rejestru** w kolejności zgłoszenia i ogłasza na posiedzeniach plenarnych Parlamentu Europejskiego. Ogłoszenia te są zamieszczane w protokołach posiedzeń, na których dane petycje zostały wniesione.

Petycje wpisane do rejestru zasadniczo posiadają **status dokumentów jawnych**, zaś imię i nazwisko autora petycji oraz treść petycji powinny zostać dla celów przejrzystości opublikowane przez Parlament. Jednak autor/autorka petycji może zwrócić się z wnioskiem o utajnienie jego/jej nazwiska w celu ochrony swojej prywatności. W takim przypadku Parlament zobowiązany jest przychylić się do tego wniosku.

W przypadku gdy postępowanie nie może zostać wszczęte z powodu utajnienia danych autora petycji, jest on konsultowany w sprawie kroków, które mają zostać podjęte. Autor/autorka petycji może zwrócić się z wnioskiem, by jego/jej petycja została rozpatrzona **w trybie poufnym**; w takim przypadku Parlament podejmuje odpowiednie środki ostrożności gwarantujące, że treść petycji nie zostanie udostępniona do wiadomości publicznej.

Do **osobnego rejestru** wpisuje się i przechowuje petycje kierowane do Parlamentu przez osoby fizyczne lub prawne, które nie są obywatelami Unii Europejskiej oraz które nie zamieszkują lub nie mają swojej statutowej siedziby na terenie państwa członkowskiego. Co miesiąc Przewodniczący przekazuje zestawienie otrzymanych w poprzednim miesiącu petycji wraz z ich tematami Komisji Petycji. Komisja może zwrócić się o udostępnienie jej tych petycji, których rozpatrzenie uważa za stosowne.

Dalej petycje wpisane do rejestru ogólnego Przewodniczący przekazuje właściwej komisji, która orzeka o **dopuszczalności** lub **niedopuszczalności** petycji. Jeżeli właściwa komisja nie osiąga konsensusu w sprawie dopuszczalności petycji, petycja ogłaszana jest jako dopuszczalna na wniosek co najmniej jednej czwartej członków Komisji.

Petycje uznane przez Komisję za niedopuszczalne pozostawia się bez biegu. Decyzja wraz z uzasadnieniem doręczana jest autorowi petycji (w stosownym przypadku zaleca się autorowi petycji inne drogi odwoławcze).

Natomiast **petycje, które uznano za dopuszczalne, umieszczane są w specjalnym rejestrze elektronicznym, w celu umożliwienia obywatelom przyłączenia się do autora petycji poprzez złożenie podpisu elektronicznego albo w celu wycofania swojego poparcia dla petycji.**

Poparcie dla petycji, podobnie jak i samą petycję, **można cofnąć w każdym czasie** – wtedy jest ona uznawana za bezprzedmiotową.

5.1.5. Czego można się spodziewać, jeżeli petycja zostanie uznana za dopuszczalną?

Petycje, które zostały uznane za dopuszczalne rozpatrywane są przez Komisję Petycji w ramach jej zwyczajowej działalności **w formie debaty na posiedzeniu zwyczajnym, bądź też w formie procedury pisemnej.** Jeżeli petycja ma zostać poddana debacie lub autor petycji sam wyrazi takie życzenie, może on zostać **zaproszony na posiedzenie Komisji Petycji.** Przewodniczący może udzielić autorowi petycji **prawa głosu.**

W zależności od okoliczności, Komisja Petycji może:

- zwrócić się do KE o przeprowadzenie wstępnego dochodzenia i przedstawienie informacji dotyczących zgodności z odpowiednim prawem wspólnotowym;
- przekazać petycję innym komisjom Parlamentu Europejskiego dla informacji lub podjęcia dalszych działań (dana komisja może na przykład uwzględnić petycję w swych pracach legislacyjnych);
- w wyjątkowych przypadkach przygotować i przedstawić Parlamentowi pełne sprawozdanie, które zostanie poddane głosowaniu na posiedzeniu plenarnym;
- przeprowadzić wizytę wyjaśniającą w kraju lub regionie, którego dotyczy petycja, oraz przygotować sprawozdanie zawierające obserwacje i zalecenia;
- podjąć jakiegokolwiek inne działanie, które uzna za właściwe dla pomyślnego rozwiązania danej sprawy lub udzielenia składającemu petycję właściwej odpowiedzi.

Komisja Petycji zbiera się na posiedzeniach co do zasady raz w miesiącu (z wyjątkiem sierpnia). Jeżeli zachodzi taka potrzeba, możliwe jest nawiązanie współpracy z właściwymi organami państwa członkowskiego.

Po zakończeniu rozpatrywania petycji uznanej za dopuszczalną procedura jest zamykana, a wiadomość o jej zamknięciu doręczana jest autorowi petycji. Środki, które przysługują stronie niezadowolonej ze sposobu rozpatrzenia petycji, są stosunkowo skromne. Podmiot taki może albo ponownie wnioskować o zajęcie się sprawą, albo w uzasadnionych okolicznościach wystąpić ze skargą do Rzecznika Praw Obywatelskich UE, wnosząc o uznanie postępowania Komisji Petycji za tzw. przejaw złej administracji.

Należy pamiętać, że Komisja Petycji nie jest ciałem o charakterze sądowym, nie ma żadnych uprawnień co do uchylecia, zmiany, stwierdzenia nieważności decyzji władz krajowych czy wznowienia postępowania administracyjnego, nie jest też ciałem o charakterze egzekucyjnym. Dlatego petycje zawierające żądania podjęcia takich działań są uznawane za niedopuszczalne.

Przykład: petycja do Parlamentu Europejskiego w sprawie drogi ekspresowej „Via Baltica”.

Do Komisji Petycji Parlamentu Europejskiego złożonych zostało kilka petycji (od 2005 r.), w imieniu organizacji ekologicznych bądź przez osoby

fizyczne, dotyczących trasy międzynarodowego korytarza transportowego Helsinki-Warszawa „Via Baltica”. Zgłoszone zastrzeżenia dotyczyły wyznaczonej trasy drogi ekspresowej z punktu widzenia konfliktu z wymaganiami ochrony przyrody, zwłaszcza z zasadami ochrony obszarów cennych przyrodniczo włączonych do sieci Natura 2000, co naruszało odpowiednie przepisy prawa UE.

Petycje zostały uznane za dopuszczalne, jako dotyczące spraw objętych zakresem działalności UE (sieć Natura 2000)². Problem został przedstawiony i poddany pod dyskusję na posiedzeniach Komisji Petycji (2007 r.). Organizacje ekologiczne, które złożyły petycję, miały możliwość zaprezentowania tam swojego stanowiska (2007 r.). Delegacja Komisji Petycji przyjechała z wizytą do Polski, by na miejscu zbadać sprawę i spotkać się z zainteresowanymi władzami i autorami petycji oraz odwiedzić obszary chronione zagrożone budową drogi (2007 r.)³. W efekcie został przygotowany krytyczny pod adresem polskiego rządu raport Komisji Petycji Parlamentu Europejskiego (2007)⁴. Wezwano w nim m.in. do analizy alternatywnej trasy drogi „Via Baltica”.

W międzyczasie sprawa została przekazana do Komisji Europejskiej z prośbą o udzielenie informacji⁵. Komisja stwierdziła, że problem został przez nią dostrzeżony, gdyż na planowaną inwestycję także do KE wpłynęło kilka skarg.

Ostatecznie polskie władze podjęły decyzję o zmianie przebiegu kontrowersyjnej trasy na taką, która ominie większość obszarów chronionych w północno-wschodniej Polsce (2009 r.)⁶. Sprawa petycji została zamknięta (2009 r.).

² <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-378.574+03+DOC+WORD+V0//PL&language=PL>

³ <http://www.europarl.pl/view/pl/Aktualnosci/news/news-2007/news-2007-December/news-2007-December-10.html;jsessionid=F8FBDBE3A1E2F8B2F3860D4A74D95E30>

⁴ http://www.europarl.pl/ressource/static/files/Aktuality/Dolina_Rospudy_Sprawozdanie_delegacji_komisji_petycji_PE.pdf

⁵ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/peti20061120_sir350-06_peti20061120_sir350-06_pl.pdf

⁶ http://www.otop.org.pl/kat_41_378_379_748/Aktualnosci.html

5.2. Skarga do Komisji Europejskiej

5.2.1. Wprowadzenie

Każde państwo członkowskie UE jest odpowiedzialne za wdrażanie prawa wspólnotowego⁷. Jako uchybienia we wdrażaniu tego prawa kwalifikowane są zarówno działania, jak i zaniechania w płaszczyźnie legislacyjnej (stanowienie prawa – transpozycja wymagań prawa UE), jak i w sferze stosowania prawa przez organy administracji i sądy administracyjne oraz osiągania celów przewidzianych prawem UE.

Obowiązek monitorowania przestrzegania prawa UE na każdym etapie jego implementacji (transpozycja, stosowanie, osiąganie celów) ciąży na KE, nazywanej także **strażnikiem Traktatów**. Stosowne uprawnienia przyznaje Komisji art. 258 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*⁸ (*TfUE*) – w razie potrzeby usunięcia naruszeń Komisja może wszcząć przeciwko państwu członkowskiemu postępowanie w sprawie naruszenia przez to państwo zobowiązań związanych z wdrażaniem prawa wspólnotowego⁹.

Artykuł 258

Jeśli Komisja uzna, że Państwo Członkowskie uchybiło jednemu z zobowiązań, które na nim ciążą na mocy niniejszego Traktatu, wydaje ona uzasadnioną opinię w tym przedmiocie, po uprzednim umożliwieniu temu Państwu przedstawienia swych uwag.

Jeśli Państwo to nie zastosuje się do opinii w terminie określonym przez Komisję, może ona wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości.

W praktyce procedura z art. 258 *TfUE* może właściwie funkcjonować tylko w przypadku, gdy Komisja dysponować będzie stałym źródłem informacji o naruszeniach prawa wspólnotowego. Ważnym źródłem takich informacji jest instytucja skarg do KE składanych przez osoby fizyczne i prawne (w tym organizacje pozarządowe).

⁷ Wdrażanie rozumiane jako przyjmowanie w odpowiednim terminie środków wykonawczych, zgodność i właściwe stosowanie prawa. Inaczej określane też implementacją.

⁸ Wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE L Nr 115/47 z 9.5.2008 r., z późn. zm.

⁹ Przebieg postępowania z art. 226 TWE został opisany w rozdziale 5.2.5. („Co się dzieje, jeżeli skarga została uznana za zasadną?”).

5.2.2. Kto może złożyć skargę?

Jak już wskazano wyżej, **skargę mogą złożyć:**

- osoby fizyczne,
- osoby prawne (w tym organizacje pozarządowe).

Podmioty te mają prawo złożyć do Komisji skargę przeciwko państwu członkowskiemu, dotyczącą generalnych (akt prawny) lub indywidualnych środków (np. decyzja administracyjna) czy stałych praktyk stosowanych przez to państwo, które zdaniem wnoszącego skargę są niezgodne z którymś z przepisów lub którąś z zasad prawa wspólnotowego.

Nie jest konieczne, aby wszczęcie postępowania leżało w formalnym interesie wnoszącego skargę. **Wnoszący nie musi również udowadniać, że dany przypadek naruszenia dotyczy go bezpośrednio.**

5.2.3. Jakie wymagania musi spełniać skarga do Komisji Europejskiej?

Aby spełnić ogólne kryterium dopuszczalności, **skarga musi jedynie odnosić się do naruszenia prawa wspólnotowego przez państwo członkowskie.**

Ponadto w skardze należy podać:

- nazwisko i imię osoby wnoszącej skargę i jej obywatelstwo;
- adres lub siedzibę wnoszącego (przy czym o każdej zmianie adresu należy powiadomić KE) oraz jego telefon, faks lub e-mail;
- rodzaj i miejsce działalności;
- państwo członkowskie, które zdaniem wnoszącego dopuściło się naruszenia;
- opis faktów stanowiących podstawę wniesienia skargi;
- wskazanie przepisów prawa wspólnotowego, które zostały naruszone przez państwo członkowskie;
- określenie, czy sprawa jest związana ze środkami finansowymi UE, z których korzysta lub zamierza skorzystać dane państwo członkowskie w odniesieniu do faktów stanowiących podstawę skargi;
- opis dotychczas przeprowadzonego postępowania przed organami krajowymi, wraz z kopiami korespondencji (w miarę możliwości);

- opis dotychczasowych działań podjętych przez wnoszącego skargę na szczeblu wspólnotowym (pozostające w związku ze sprawą wnioski dotychczas kierowane do służb Komisji, czy petycje do Parlamentu Europejskiego);
- wykaz dokumentów i dowodów przedkładanych na poparcie skargi (w tym kwestionowane środki krajowe); dokumenty i dowody mogą zostać przedłożone w kopiach;
- wskazanie, czy składający skargę upoważnia KE do ujawnienia jego tożsamości w kontaktach z władzami państwa członkowskiego, przeciwko któremu kierowana jest skarga (w przypadku braku informacji na temat poufności danych, służby Komisji zakładają, że skarżący zastrzegł poufność danych);
- miejsce, datę i podpis wnoszącego skargę.

Skargi do Komisji Europejskiej należy składać **na piśmie**: listownie, faksem lub pocztą elektroniczną.

Skargi składane listownie należy przysyłać na adres:

Commission des Communautés Européennes

(à l'attention de Mme la Secrétaire générale)

B-1049 Bruxelles

BELGIQUE

lub też na adres przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce:

Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce

Centrum Jasna

ul. Jasna 14/16a

00-041 Warszawa

fax.: (+48 22) 556 89 98

Można skorzystać z formularza zamieszczonego na stronie internetowej

http://ec.europa.eu/community_law/your_rights/your_rights_forms_en.htm
(nie jest to obowiązkowe).

Dla skarżącego **postępowanie jest bezpłatne**. Skarga nie **musi być także sporządzona przez adwokata albo radcę prawnego**.

Oczywiście Komisja poważniej traktować będzie skargi wyczerpująco uzasadnione i udokumentowane w kontekście podnoszonych naruszeń prawa wspólnotowego.

W praktyce:

- ok. **70%** skarg można zamknąć przed wystosowaniem wezwania do usunięcia uchybienia,
- ok. **85%** zamyka się przed wydaniem uzasadnionej opinii,
- natomiast aż **93%** skarg zamyka się przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał¹⁰,

stąd niezwykle ważne jest odpowiednie skonstruowanie skargi i poparcie jej wiarygodnymi dowodami.

Pożądane będzie nie tylko przedstawienie opinii ekspertów z danej dziedziny, ale także artykułów prasowych, map, czy też zdjęć. Istotnym jest także, aby przed złożeniem skargi skorzystać ze wszystkich środków dostępnych na poziomie krajowym. Komisja zaleca tutaj, aby najpierw wykorzystać drogę administracyjną i sądową dostępną na szczeblu krajowym, ponieważ może to przyspieszyć rozwiązanie sprawy – chyba że środki takie stronie nie przysługują (należy to podnieść w skardze) albo sprawa jest istotna, a niepodjęcie przez Komisję niezwłocznych działań (np. wniosek do Trybunału Sprawiedliwości (ETS) o zastosowanie środków tymczasowych¹¹) mogłoby spowodować nieodwracalne szkody.

Ponieważ ilość skarg wpływających do KE, a dotyczących naruszeń prawa ochrony środowiska jest znacząca, Komisja ustaliła pewne priorytety dotyczące monitorowania ogólnej sytuacji, w celu podjęcia dalszych działań. W ich świetle, **aby skarga do KE była instrumentem skutecznym, powinna wpisywać się w następujący zakres naruszeń¹²:**

- niezgodność prawa krajowego z prawem wspólnotowym, stwarzająca zagrożenie dla prawidłowego wdrażania prawa ochrony środowiska, a tym samym dla ogólnej skuteczności tego prawa (wady w transpozycji prawa UE),

a także błędy w szeroko rozumianej implementacji:

¹⁰ Roczne sprawozdanie Komisji z kontroli stosowania prawa wspólnotowego (2007), KOM(2008) 777 wersja ostateczna.

¹¹ Środkiem tymczasowym jest np. wstrzymanie wykonania krajowej decyzji administracyjnej. W przypadku procedury w trybie art. 258 *TfUE* Komisja Europejska musi wystąpić o zastosowanie środka tymczasowego, składając równocześnie skargę zasadniczą.

¹² Zob. bliżej *Komunikat Komisji Europejskiej dotyczący wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska*, COM (2008) 773, http://ec.europa.eu/environment/legal/law/pdf/com_2008_773_en.pdf.

- systematyczne naruszenia standardów jakości środowiska lub innych wymagań dotyczących zapewnienia należytej jakości środowiska, w wyniku których na bezpośrednie lub poważne szkody narażone jest (lub może być narażone) zdrowie ludzkie lub elementy środowiska o wysokiej wartości przyrodniczej, lub które to naruszenia mogą skutkować pogorszeniem jakości życia; pierwszeństwo powinny mieć tutaj szkody o nieodwracalnym charakterze;
- naruszenia podstawowych obowiązków o strategicznym charakterze, od których zależy wypełnienie innych zobowiązań. Dotyczy to m.in. niewypełniania obowiązków z zakresu wyznaczania obszarów Natura 2000, planowania zarządzania tymi obszarami, sprawozdawczości (np. w zakresie kompensacji szkód w obszarach Natura 2000), czy też innych zobowiązań o podobnym charakterze;
- naruszenia związane z dużymi projektami infrastrukturalnymi, w których wykorzystuje się środki finansowe UE lub które mogą mieć znaczący wpływ na środowisko.

5.2.4. Co dzieje się z wniesioną skargą?

Zgodnie z kodeksem dobrego postępowania administracyjnego **Sekretariat Generalny KE potwierdza otrzymanie nadesłanej korespondencji w terminie 15 dni roboczych od momentu otrzymania**. Wszystkie zgłoszenia uznane za skargi są rejestrowane w centralnym rejestrze skarg Sekretariatu Generalnego Komisji Europejskiej. Po rejestracji skargi informacja o tym fakcie przesyłana jest skarżącemu **w terminie jednego miesiąca** od dnia wysłania potwierdzenia odbioru. W przesłanej informacji wskazany zostaje numer skargi¹³, który należy podawać w dalszej korespondencji oraz wyjaśnienie przebiegu dalszych faz postępowania. Należy pamiętać, że przyznanie numeru nie oznacza jeszcze, że na pewno zostanie wszczęte postępowanie w sprawie naruszenia.

W odniesieniu do naruszeń prawa wspólnotowego dotyczących ochrony obszarów Natura 2000 (*Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa*¹⁴ i *Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory*¹⁵) KE proponuje również wykorzystywanie specjalnego formularza pod nazwą „**Prośba o udzielenie dodatkowych informacji**

¹³ W przypadku nadesłania kilku skarg dotyczących tego samego naruszenia są one rejestrowane pod jednym numerem.

¹⁴ Dz. Urz. UE L Nr 20/7 z 26.01.2010 r.; tzw. *Dyrektywa Ptasia*.

¹⁵ Dz. Urz. UE L 206/7 z 22.7.1992, z późn. zm.; tzw. *Dyrektywa Siedliskowa*.

dotyczących zagadnień z zakresu obszarowej ochrony przyrody”. Jest on odpowiednikiem standardowego formularza skargowego, który w tym przypadku jednak szczegółowo odnosi się m.in. do oceny oddziaływania na obszary Natura 2000. Podmiot informujący ma m.in. możliwość skomentowania wyników oceny oddziaływania na obszar Natura 2000, a także opisanie rozwiązań alternatywnych, środków łagodzących oraz kompensacyjnych, które uważa za wykonalne, a które nie zostały uwzględnione przez władze krajowe.

Komisja powinna podjąć wszelkie starania, aby zakończyć procedurę w ciągu dwunastu miesięcy od momentu rejestracji – albo umorzyć postępowanie, albo wszcząć formalny etap postępowania (w uzasadnionych przypadkach termin ten może ulec wydłużeniu). Jeżeli Komisja zdecyduje się nie nadawać sprawie dalszego biegu, powinna poinformować skarżącego i umożliwić mu przedstawienie stanowiska. Skarżącemu nie przysługują praktycznie żadne środki odwoławcze w przypadku umorzenia postępowania; ETS w swoim orzecznictwie nie uznał możliwości wymuszenia na KE rozpoczęcia procedury z art. 226 Traktatu Wspólnoty Europejskiej. Teoretycznie, jeżeli postępowanie KE nosi znamiona złego zarządzania, można rozważać wniesienie skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich UE. W praktyce jednak Rzecznik nie uznaje się za organ II instancji w sprawach skarg do KE – chyba że zjawisko złego zarządzania jest ewidentne.

5.2.5. Co się dzieje, jeżeli skarga została uznana za zasadną?

Jeżeli KE uzna, że skarga jest zasadna i państwo członkowskie uchybiło swoim zobowiązaniom wynikającym z prawa wspólnotowego, wszczyna postępowanie z art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Postępowanie to ma dwie fazy – pierwsza toczy się przed KE, druga przed Trybunałem Sprawiedliwości.

Faza pierwsza to nieformalne konsultacje pomiędzy KE a państwem członkowskim. Jest ona zwykle wykorzystywana do zebrania informacji w celu ustalenia i określenia kwestii prawnych dotyczących zgłoszonej sprawy. Po zbadaniu faktów w świetle przepisów i priorytetów ustalonych przez Komisję, zapada decyzja o tym, czy zostanie wszczęte formalne postępowanie przeciwko państwu członkowskiemu.

W tej fazie możliwe jest osiągnięcie porozumienia z państwem członkowskim, ale sam proces dochodzenia do konsensusu nie jest transparentny. Komisja

Europejska z zasady odmawia ujawniania szczegółów dotyczących tych konsultacji, ponieważ może to stanowić zagrożenie dla dialogu pomiędzy Komisją a państwem członkowskim. Tak więc wnoszący skargę nie ma tutaj informacji o przebiegu nieformalnych konsultacji i nie zna argumentacji państwa członkowskiego.

Na etapie nieformalnych konsultacji między KE a państwem członkowskim ważne jest, aby regularnie informować KE o stanie sprawy i aktualizować (w miarę potrzeby) złożoną skargę.

Jeżeli nieformalne konsultacje nie przyniosą zadowalających rezultatów, a KE uzna, że mogło dojść do naruszenia przepisów prawa wspólnotowego, rozpoczyna się faza druga – część formalna postępowania. Zostaje ona zainicjowana poprzez wystosowanie do państwa członkowskiego **listu ostrzegawczego z wezwaniem do usunięcia uchybienia** (*Letter of Formal Notice*). List ten zawiera szczegółowe zarzuty stawiane państwu członkowskiemu, a także wyznacza termin na przedstawienie przez państwo swojego stanowiska w sprawie. Gdy strony ponownie nie osiągną kompromisu, Komisja przedstawia tzw. **uzasadnioną opinię** (*Reasoned Opinion*), wyznaczając państwu członkowskiemu kolejny termin na ustosunkowanie się do zarzutów (z reguły są to dwa miesiące).

Jeśli we wskazanym terminie państwo członkowskie nie podejmie działań w celu usunięcia stanu niezgodnego z prawem, Komisja może wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości. Prawo to przysługuje wyłącznie KE – nie mają go więc bezpośrednio wnoszący skargę.

Trybunał Sprawiedliwości z reguły wydaje orzeczenie w terminie dwóch lat od daty wniesienia skargi, a jego wyroki różnią się od wyroków sądów krajowych. W swoim orzeczeniu ETS stwierdza bowiem, że doszło (lub nie doszło) do naruszenia przepisów – nie może on jednak uchylić niezgodnego z prawem wspólnotowym przepisu krajowego ani zmusić administracji państwowej do uczynienia zadość roszczeniom osób czy instytucji. To władze danego kraju muszą podjąć działania niezbędne w celu dostosowania się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości i uregulowania sytuacji będącej powodem skargi. Jeżeli państwo członkowskie tego nie uczyni, Komisja może po raz kolejny wnieść sprawę do ETS i zwrócić się do niego o nałożenie na to państwo kary pieniężnej (w formie ryczałtu lub kary okresowej) do czasu usunięcia uchybień.

Przykład: Wyrok Trybunału z dnia 7 kwietnia 1992 r. w sprawie C-45/91 Komisja v. Grecja.

Grecja nie zapewniając, iż odpady są bezpiecznie unieszkodliwiane, nie wdrożyła wszystkich niezbędnych środków w celu wykonania wyroku Trybunału w sprawie C-45/91 Komisja v. Grecja. W związku z tym ETS nałożył na Grecję karę pieniężną w wysokości 20 000 EURO za każdy dzień opóźnienia w realizacji działań niezbędnych do zastosowania się do wyroku w sprawie C-45/91.

W praktyce do wtórnego postępowania przed ETS dochodzi jednak niezwykle rzadko, gdyż pierwszy wyrok ETS (a nawet samo skierowanie sprawy przez KE do ETS) jest już na tyle poważnym sygnałem dla państwa członkowskiego, że bezpośrednio po nim podejmowane są niezbędne środki naprawcze.

Przykład: skarga w sprawie drogi ekspresowej „Via Baltica”.

Zastrzeżenia dotyczące trasy międzynarodowego korytarza transportowego Helsinki-Warszawa „Via Baltica” jako całości, jak również jego poszczególnych odcinków przecinających obszary Natura 2000 w północno-wschodniej Polsce, zostały skierowane do Komisji w formie skargi/-g. Koalicja polskich organizacji pozarządowych: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków – WWF – Polska Zielona Sieć złożyły swoją skargę w styczniu 2006 r. Główne zarzuty dotyczyły nieprawidłowej implementacji unijnych *Dyrektyw (Ptasiej i Siedliskowej)*, w szczególności podczas oceny oddziaływania planowanych fragmentów drogi na środowisko.

Niemal rok trwał nieoficjalny proces zbierania informacji i wyjaśniania sprawy pomiędzy Komisją Europejską a polskim rządem. Autorzy skargi mieli okazję spotkać się z przedstawicielami Komisji i przekazać im dodatkowe informacje na temat zaawansowania postępowań administracyjnych w Polsce. Regularnie składane były aktualizacje skargi informujące o postępach w sprawie.

Ostatecznie Komisja zdecydowała się na oficjalną część procedury i w grudniu 2006 r. wysłała do Polski *Letter of Formal Notice*¹⁶.

Ponieważ wyjaśnienia polskiego rządu nie były satysfakcjonujące, a dodatkowo została wydana zgoda na budowę jednego z najbardziej kontrowersyjnych odcinków drogi „Via Baltica” – obwodnicy Augustowa przez Dolinę

¹⁶ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1757&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>

Rospudy w Puszczy Augustowskiej, pod koniec lutego 2007 r. Komisja wysłała do Polski *Reasoned Opinion*. Zostały tu sprecyzowane zastrzeżenia dotyczące obwodnicy Augustowa oraz obwodnicy Wasilkowa (oddziałującej na ostoję Natura 2000 Puszcza Knyszyńska). Wyznaczony termin na złożenie wyjaśnień był wyjątkowo krótki – zaledwie dwa tygodnie.

Wobec ryzyka rozpoczęcia prac budowlanych w Dolinie Rospudy oraz realizacji programu kompensacji przyrodniczych, które zostały tak zaplanowane, że same w sobie stanowiły zagrożenie dla innej ostoi Natura 2000, na początku kwietnia 2007 r. Komisja skierowała sprawę obwodnic do Trybunału Sprawiedliwości¹⁷. Skardze zasadniczej towarzyszył wniosek o zastosowanie środków tymczasowych w celu wstrzymania wykonania decyzji środowiskowej dla obwodnicy Augustowa w części dotyczącej kompensacji.

W kwietniu 2007 r. Trybunał przychylił się do wniosku Komisji i wydał precedensową decyzję nakazującą powstrzymanie się od rozpoczęcia lub zawieszenie realizacji programu kompensacji strat przyrodniczych powodowanych przez obwodnicę Augustowa, który zakładał zalesienie muraw ksero-termicznych (siedliska chronionego *Dyrektywą Siedliskową*) na Pojezierzu Sejneńskim¹⁸. Decyzja Trybunału zostaje wycofana trzy miesiące później po przesłaniu przez Polskę pisemnej deklaracji niezalesiania muraw na Sejneńszczyźnie.

Wobec ponownej deklaracji rozpoczęcia prac drogowych na obszarze chronionym, zaraz po zakończeniu okresu lęgowego ptaków, pod koniec lipca 2007 r. Komisja Europejska skierowała do Trybunału kolejny wniosek o zastosowanie środków tymczasowych w celu wstrzymania budowy i zniszczenia przyrody w ostoi Natura 2000. Dzień później polski premier oświadczył, że budowa obu obwodnic w granicach obszarów Natura 2000 zostaje wstrzymana do czasu oficjalnego wyroku Trybunału. We wrześniu 2007 r. Trybunał potwierdził otrzymanie takiej deklaracji ze strony polskiego rządu.

¹⁷ <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-193/07&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>

¹⁸ <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-193/07&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>

Europejski Trybunał Sprawiedliwości rozpatrywał sprawę obwodnic Augustowa i Wasilkowa przez niemal równo dwa lata. Jednak po przeprowadzeniu analizy alternatywnych tras obwodnicy Augustowa i podjęciu decyzji przez polskiego premiera o wyborze trasy drogi poza obszarem Natura 2000 i bagienną Doliną Rospudy (marzec 2009 r.), oraz po poprawieniu raportu oceny oddziaływania na środowisko dla obwodnicy Wasilkowa, pod koniec sierpnia 2009 r. Komisja Europejska wycofała z Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości skargę przeciwko Polsce za łamanie unijnych dyrektyw przyrodniczych.

5.3. Powiadomienie o naruszeniu *Konwencji z Aarhus*

Dotyczy: powiadomienie o naruszeniu *Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska* sporządzonej w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r.¹⁹, w sprawach z zakresu udziału społecznego w postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na obszary Natura 2000 oraz dostępu zainteresowanej społeczności do wymiaru sprawiedliwości (dalej nazywane *powiadomieniem*).

5.3.1. Wprowadzenie

Przepisy *Konwencji z Aarhus* regulują udział społeczeństwa:

- w podejmowaniu decyzji dotyczących konkretnych przedsięwzięć wymienionych w załączniku I *Konwencji* – art. 6,
- w podejmowaniu decyzji dotyczących konkretnych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko niewymienionych w tym załączniku, co do których państwo-strona zdecydowało o stosowaniu *Konwencji* – art. 6 *Konwencji*,
- w odniesieniu do planów, programów i wytycznych polityki mających znaczenie dla środowiska (*Konwencja* nie zawiera katalogu takich planów, programów i wytycznych) – art. 7.

¹⁹ Dz. U. z 2003 r., Nr 78, poz. 706.

Na gruncie prawa polskiego, przepisy *Konwencji z Aarhus* mają zastosowanie w stosunku do:

- przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (wskazanych w art. 71 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko²⁰ – tzw. przedsięwzięcia z I i II grupy) oraz
- dokumentów wymienionych w art. 46 pkt 1-3 *U.O.O.Ś*. Są to m. in.:
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
 - plany zagospodarowania przestrzennego,
 - plany z dziedziny przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybactwa, turystyki i wykorzystywania terenu, wyznaczające ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
 - plany, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, ale które nie wyznaczają ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć z I lub II grupy²¹.

***Konwencji z Aarhus* nie stosuje się natomiast do przedsięwzięć z tzw. grupy III**

– przedsięwzięć niebędących przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, ale które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000.

W stosunku do wszystkich wyżej wymienionych przedsięwzięć i planów (zarówno do tych, do których stosuje się *Konwencję z Aarhus*, jak i do tych, do których się jej nie stosuje) zastosowanie ma art. 6 ust. 3 *dyrektywy siedliskowej* – oczywiście w przypadku, gdy te plany lub przedsięwzięcia mogą w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, a nie są bezpośrednio związane lub konieczne do zarządzania obszarem. Powołany przepis zawiera także normę nakazującą uzyskanie opinii społeczeństwa przed udzieleniem zgody na realizację takiego planu lub przedsięwzięcia.

²⁰ Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.; dalej jako *U.O.O.Ś*.

²¹ Art. 7 *Konwencji z Aarhus* dotyczy m. in. planów „mających znaczenie” dla środowiska, a nie „mogących oddziaływać” na środowisko. To, czy dany plan odnosi się do środowiska, powinno być ustalane w oparciu o definicję informacji dotyczącej środowiska, zawartą w art. 2 ust. 3 *Konwencji* (zob. *The Aarhus Convention: an implementation guide*, New York – Geneva 2000, s. 127). Informacja o obszarach Natura 2000 niewątpliwie mieści się w kategorii informacji o środowisku, zatem plany mogące oddziaływać na obszar Natura 2000 są planami dotyczącymi środowiska.

W związku z powyższym, z **jednoczesnym naruszeniem Konwencji z Aarhus i dyrektywy siedliskowej mamy do czynienia w przypadku, gdy naruszenie to nastąpiło w procesie:**

- wydawania decyzji o pozwoleniu na podjęcie **przedsięwzięcia** mogącego w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, które jest jednocześnie przedsięwzięciem mogąącym znacząco oddziaływać na środowisko albo
- przygotowania **planu** mogącego w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000.

W tych wypadkach możliwe jest skorzystanie z przewidzianej w *Konwencji z Aarhus* instytucji przedstawianego przez społeczeństwo *powiadomienia o naruszeniu Konwencji w sprawach z zakresu udziału społecznego w postępowaniu oraz dostępu zainteresowanej społeczności do wymiaru sprawiedliwości*. Jest ono jednym z trzech rodzajów wniosków uruchamiających mechanizmy egzekwowania *Konwencji z Aarhus*.

5.3.2. Kto może złożyć powiadomienie?

Prawo do złożenia powiadomienia przysługuje:

- każdej osobie fizycznej lub
 - każdej osobie prawnej (w tym organizacji ekologicznej)
- bez względu na jej narodowość, miejsce zamieszkania, siedzibę lub miejsce rejestracji.

Składający powiadomienie nie musi więc mieć żadnych związków z państwem-stroną, którego sprawa dotyczy.

5.3.3. Jakie wymagania musi spełniać powiadomienie?

Powiadomienie obejmuje następujące formy naruszenia *Konwencji*:

- niepodjęcie środków mających na celu implementację *Konwencji*,
- przyjęcie przepisów lub rozwiązań niezgodnych lub niespełniających w pełni wymagań *Konwencji*,

- konkretne działania, zdarzenia lub zaniechania pozostające w sprzeczności z postanowieniami *Konwencji*.

Indywidualna sprawa może zostać tutaj użyta dla zobrazowania szerszej niezgodności z *Konwencją* przepisów, czy też praktyk państwa-strony.

Powiadomienia nie muszą być sporządzone przez adwokata czy radcę prawnego, nie ma też wyraźnego obowiązku wyczerpania krajowych środków zaskarżenia. Komitet ds. zgodności przy Sekretariacie *Konwencji* zapowiedział jednak, iż fakt wyczerpania drogi krajowej będzie miał wpływ na decyzję o nadaniu sprawie dalszego biegu²².

Powiadomienie powinno zostać sporządzone w formie pisemnej, w języku angielskim, francuskim lub rosyjskim (w praktyce z uwagi na to, że językiem roboczym Komitetu jest angielski, powiadomienia w tym języku są rozpatrywane szybciej)²³.

Zaleca się wysyłanie powiadomień przez e-mail, ale podpisany egzemplarz powiadomienia wraz z załącznikami powinien zostać przesłany do Sekretariatu na adres:

Mr Jeremy Waters
Secretary to the Aarhus Convention
United Nations Economic Commission for Europe
Environment and Human Settlement Division
Room 332, Palais des Nations
CH-1211 Geneva 10, Switzerland
E-mail: jeremy.wates@unece.org

Chociaż powiadomienie nie musi być sporządzane na specjalnym formularzu, powinno ono jednak spełniać pewne warunki, a mianowicie zawierać:

- imię, nazwisko lub nazwę każdego ze składających, ich adresy zamieszkania/siedziby i adresy do korespondencji (jeżeli jest inny niż adres zamieszkania), a także numery telefonu, faksu lub e-mail;

²² Zob. Jendrośka J., Bar M. *Mechanizmy Kontroli i Egzekwowania Konwencji z Aarhus*, Prawo i Środowisko nr 3/2004, s. 48.

²³ Zob. bliżej *Guidance Document on Aarhus Convention Compliance Mechanism*, dostępne na <http://www.unece.org/env/pp/pubcom.htm>.

- wskazanie osoby upoważnionej do reprezentacji – w przypadku gdy powiadomienie składa grupa osób lub organizacja; dla organizacji należy również wskazać stanowisko służbowe osoby upoważnionej do reprezentacji;
- wskazanie państwa-strony *Konwencji*, które jest sprawcą naruszenia;
- wskazanie przepisów *Konwencji*, które zostały naruszone, opis stanu faktycznego sprawy oraz wskazanie, w jaki sposób opisany stan jest niezgodny z *Konwencją*;
- rodzaj domniemanej niezgodności – czy powiadomienie dotyczy konkretnego przypadku odmowy prawa dostępu do informacji, dopuszczenia do udziału w postępowaniu i odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości, czy też odnosi się do ogólnego braku transpozycji lub implementacji postanowień *Konwencji*;
- opis środków wykorzystanych na szczeblu krajowym;
- opis innych wykorzystanych środków międzynarodowych;
- klauzulę o zachowaniu poufności w odniesieniu do konkretnych informacji – w przypadku gdy składający powiadomienie życzy sobie, aby informacje te nie zostały ujawnione. W przypadku braku wyraźnego zastrzeżenia poufności, informacje są traktowane jako jawne;
- dokumentację na potwierdzenie naruszenia²⁴ oraz wskazanie przepisów krajowych dotyczących konsultacji społecznych. W przypadku gdy składane są dłuższe dokumenty, zaleca się podkreślenie właściwych fragmentów. Zaleca się też przedłożenie dokumentacji w tłumaczeniu na język, w jakim zostało złożone powiadomienie²⁵ (nie musi to być tłumaczenie wykonane przez tłumacza przysięgłego);
- podsumowanie powiadomienia (2-3 strony);
- podpisy osób wnoszących powiadomienie, a w przypadku organizacji – osób upoważnionych do reprezentowania tej organizacji oraz datę.

5.3.4. Co się dzieje z wniesionym powiadomieniem?

Sekretariat *Konwencji* rejestruje powiadomienie i informuje o tym powiadomającego (nie czyni tego, gdy złożone powiadomienie jest anonimowe). Jeżeli powiadomienie wniesiono w języku francuskim lub rosyjskim, kieruje się je do tłumaczenia na angielski.

²⁴ Dokumentację tę należy złożyć w kopiach.

²⁵ Przykładowo, jeżeli powiadomienie zostało złożone w języku angielskim, dokumentacja powinna również zostać przetłumaczona na ten język.

Następnie Sekretariat **dokonyuje weryfikacji formalnej** pod kątem spełnienia kryteriów dopuszczalności skargi.

Sprawie nie nadaje się biegu, jeżeli powiadomienie jest:

- anonimowe;
- sporządzone z nadużyciem prawa do powiadomienia (np. wysłane po raz kolejny przez tę samą osobę w tej samej sprawie);
- pozbawione sensu;
- niezgodne z decyzją o ocenie zgodności (decyzja I/7) lub samą *Konwencją* (dotyczy to zdarzeń, które miały miejsce, zanim *Konwencja* weszła w życie albo zanim powołano Komitet);
- dotyczy państwa niebędącego stroną *Konwencji*;
- dotyczy państwa korzystającego z możliwości wykluczenia wobec niego powiadomień.

Sekretariat *Konwencji*, po weryfikacji formalnej, przekazuje powiadomienie członkom Komitetu w celu **weryfikacji merytorycznej** (dla przyspieszenia procedury wskazane jest, aby zgłaszający jednocześnie ze złożeniem powiadomienia w Sekretariacie przesłał je do wiadomości Ministerstwu Środowiska).

5.3.5. Co się dzieje, jeżeli powiadomienie zostało uznane za dopuszczalne?

Po zarejestrowaniu powiadomienia Sekretariat przesyła państwu-stronie wszelkie dokumenty związane ze sprawą, zaś państwo najpóźniej w ciągu **pięciu miesięcy** musi ustosunkować się do zarzutów. Następnie Komitet bada sprawę. W toku tego badania może on:

- żądać dodatkowych informacji od wszelkich zainteresowanych podmiotów,
- zbierać informacje na terenie państwa-strony (po uzyskaniu jego zgody),
- zasięgać opinii ekspertów,
- odbywać spotkania z udziałem wnioskodawcy i przedstawicielami państwa-strony.

Na podstawie ustaleń podjętych w wyniku swoich czynności Komitet **sporządza projekt opinii**, stosownie wraz z propozycją środków egzekwowania oraz przesyła je stronom w celu ustosunkowania się. Po rozważeniu przedstawi-

nych uwag, Komitet formułuje projekt ostatecznej opinii wraz z zaleceniami i kieruje ją do powiadamiającego, do państwa-strony oraz **pod obrady Konferencji Stron Konwencji**. Te propozycje Komitetu, które zostały przedstawione w formie raportu ze sprawy, stają się przedmiotem decyzji Konferencji; jeżeli Komitet uzna to za niezbędne, to po uzgodnieniu z państwem-stroną może sam wydać zalecenia.

Konferencja Stron ma z kolei do dyspozycji **osiem rodzajów środków zaradczych**, które mają służyć usunięciu niezgodności. Co do zasady środki te nie mogą mieć charakteru sądowego – muszą one mieć charakter konsultatywny i być zgodne z prawem międzynarodowym.

Do środków tych należą:

- wystosowanie porady i pomoc stronie w implementacji *Konwencji*;
- przedstawienie zalecenia;
- żądanie przedstawienia strategii zapewniania zgodności;
- wystosowanie polecenia podjęcia określonych środków odnośnie spraw podniesionych w powiadomieniu;
- wydanie deklaracji o stwierdzeniu naruszenia *Konwencji*;
- wystosowanie ostrzeżenia;
- zawieszenie możliwości korzystania z praw i przywilejów przysługujących stronom *Konwencji*.

Jeżeli chodzi o czas rozpatrzenia skargi, to waha się on **od dziewięciu miesięcy do jednego roku** i jest zależny od tego, czy wymagane są dodatkowe informacje oraz od tego, w jakim czasie odpowiednie władze państwa-strony udzielają odpowiedzi. Ponadto dosyć długi czas upływa pomiędzy przedstawieniem przez Komitet wniosków, a Konferencją Stron.

5.4. Skarga na naruszenie *Konwencji Berneńskiej*

5.4.1. Wprowadzenie

Celem *Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk*, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r.²⁶ jest ochrona

²⁶ Dz. U. z 1996 r., Nr 58, poz. 263 z późn. zm.; tzw. *Konwencja Berneńska*

gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk naturalnych, zwłaszcza tych gatunków i siedlisk, których ochrona wymaga współdziałania kilku państw. *Konwencja* ma również na celu wspieranie współdziałania w tym zakresie. Szczególny nacisk położono na ochronę gatunków zagrożonych i ginących, włączając w to gatunki wędrowne.

Konwencja Berneńska zawiera nie tylko ogólne zobowiązania w zakresie ochrony siedlisk dzikiej flory i fauny, ale także postanowienia szczegółowe w zakresie ochrony ścisłej²⁷. W efekcie procedury dotyczące ochrony fauny, flory i ich siedlisk w procesie inwestycyjnym ustanawiane są na poziomie prawa krajowego²⁸. Natomiast w zakresie ochrony ścisłej zakazy ustanowione *Konwencją* są na tyle precyzyjne i jasne, że nadają się do bezpośredniego stosowania; dotyczy to zwłaszcza zakazów niszczenia okazów gatunków dzikiej flory z Załącznika I oraz zakazów względem okazów gatunków zwierząt z Załącznika II – zakazane jest tutaj m. in. umyślne uszkodzanie lub niszczenie miejsc rozrodu lub odpoczynku oraz umyślne niepokojenie dzikich zwierząt, zwłaszcza w okresie rozrodu, wychowu młodych lub snu zimowego, jeżeli takie postępowanie będzie miało znaczące skutki w odniesieniu do celów *Konwencji*.

Odstępstwa od tych zakazów (zarówno w odniesieniu do fauny, jak i flory) mogą być stosowane jedynie, jeżeli nie istnieje inne zadowalające rozwiązanie, a stosowanie wyjątku nie będzie miało ujemnego wpływu na przetrwanie danej populacji.

Wyjątki można stosować z następujących powodów:

- w celu ochrony flory i fauny;
- w celu zapobieżenia poważnym szkodom w uprawach, pogłowiu żywego inwentarza, lasach, gospodarstwach rybnych, wodach i innych formach własności;
- w celu ochrony zdrowia publicznego i bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa ruchu powietrznego oraz dla innych nadrzędnych interesów publicznych;
- ze względu na potrzeby prac badawczych i dydaktycznych, ponowne zasiedlanie, reintrodukcję i hodowlę;

²⁷ Ścisłe chronione gatunki flory zostały wymienione w Załączniku I *Konwencji*, ściśle chronione gatunki fauny – w Załączniku II, natomiast inne chronione gatunki fauny – w Załączniku III.

²⁸ Ustanawiając te procedury, prawodawca krajowy musi jednocześnie zapewnić wdrożenie postanowień *dyrektywy siedliskowej*, odnoszących się do ochrony fauny, flory i ich siedlisk.

- w celu zezwolenia, w ściśle kontrolowanych warunkach, wybiórczo i w ograniczonym stopniu, na pozyskiwanie, przetrzymywanie lub inne rozsądne wykorzystywanie niewielkiej liczby niektórych dzikich zwierząt i roślin.

Ponieważ *Dyrektywa Siedliskowa* stanowi jedno z narzędzi wdrażania postanowień *Konwencji Berneńskiej* na terenie Unii Europejskiej, mechanizmy egzekwowania postanowień tej *Konwencji* służyć mogą jednocześnie dla realizacji celów ochrony obszarów Natura 2000 – zwłaszcza że organy *Konwencji Berneńskiej* niejednokrotnie angażują się w procesy inwestycyjne istotne z punktu widzenia tej *Konwencji*. Za takie procesy można uznać te, w których:

- na skutek niepodjęcia przez państwo-stronę odpowiednich środków ustawodawczych i administracyjnych nie zapewniono ochrony siedlisk dzikiej flory i fauny (w szczególności gatunków z Załączników I i II) oraz ochrony zagrożonych siedlisk naturalnych,
- w procesie planowania inwestycji nie uwzględniono potrzeby ochrony siedlisk dzikiej flory i fauny (w szczególności gatunków z załącznika I i II) oraz ochrony zagrożonych siedlisk naturalnych,
- nie uwzględniono konieczności ochrony obszarów ważnych dla gatunków wędrownych, wymienionych w załącznikach II i III, które są odpowiednio usytuowane na szlakach wędrówek i spełniają rolę terenów zimowania, odpoczynku, żerowania, rozmnażania lub pierzenia.

Podobnie, jak w przypadku pozostałych międzynarodowych środków prawnych, podstawowym źródłem wiedzy o potencjalnych naruszeniach *Konwencji* są **indywidualne skargi wnoszone przez osoby fizyczne lub organizacje ekologiczne**.

5.4.2. Kto może złożyć skargę?

Skargę na naruszenie *Konwencji Berneńskiej* może złożyć:

- osoba fizyczna,
- osoba prawna (w tym organizacja pozarządowa),
- inne państwo będące stroną tej *Konwencji*.

Skarga może zostać złożona w przypadku, gdy:

- planowane przedsięwzięcie może szkodliwie oddziaływać na gatunki i siedliska chronione w ramach *Konwencji Berneńskiej* (dotyczy to również projektów w bardzo wczesnym stadium realizacji),
- państwo-strona nie podejmuje odpowiednich środków legislacyjnych lub administracyjnych w celu zapewnienia ochrony gatunkom i siedliskom chronionym *Konwencją*.

5.4.3. Jakie wymagania musi spełniać skarga?

Oprócz konieczności zachowania formy pisemnej brak jest szczególnych wymogów formalnych dopuszczalności skargi. Jednak, aby zapewnić jej szanse powodzenia, powinna zawierać:

- podanie imienia, nazwiska lub nazwy skarżącego, jego adresu do korespondencji, a także numeru telefonu, faksu lub adresu e-mail;
- wskazanie państwa-strony lub państw-stron, których skarga dotyczy;
- szczegółowe wskazanie powodów wniesienia skargi (w tym opis stanu faktycznego);
- wskazanie gatunków lub siedlisk, których dotyczy skarga;
- określenie potencjalnych negatywnych efektów naruszenia w odniesieniu do tych gatunków i siedlisk;
- wskazanie, czy gatunki lub siedliska objęte skargą są chronione również w oparciu o inne akty prawa międzynarodowego lub w ramach obszarów Natura 2000;
- wskazanie, czy w odniesieniu do przedmiotu skargi toczą się lub zostały zakończone procedury na szczeblu krajowym i międzynarodowym;
- wszystkie inne niezbędne informacje, jak np. mapy czy opinie ekspertów;
- datę i podpis.

Dla przyspieszenia postępowania zaleca się tutaj skorzystanie z formularza zamieszczonego na stronie internetowej http://www.coe.int/t/dg4/culture-heritage/nature/Bern/On-lineform_en.pdf oraz wypełnienie go w języku angielskim lub francuskim, jako językach urzędowych Stałego Komitetu.

Wypełniony formularz lub pismo zawierające skargę należy wysłać pocztą (równocześnie – ale nie zamiast – można przesłać ją e-mailem) na adres:

Carolina LASÉN DIAZ

Biological Diversity Unit

Directorate of Culture and Cultural and Natural Heritage

Council of Europe

F-67075 Strasbourg Cedex, France

E-mail: carolina.lasen-diaz@coe.int

5.4.4. Co się dzieje z wniesioną skargą?

Wszystkie pisma zawierające skargę, a skierowane do Stałego Komitetu *Konwencji Berneńskiej*, jego Przewodniczącego oraz Sekretariatu *Konwencji Berneńskiej* są analizowane przez Sekretariat. Decyduje on, czy zażądać od skarżącego dalszych informacji oraz czy skarga jest wystarczająco poważna, aby konieczne było wszczęcie procedury na szczeblu międzynarodowym.

5.4.5. Co się dzieje, jeżeli skarga zostanie uznana za zasadną?

W sytuacji, gdy Sekretariat uzna za zasadne wszczęcie postępowania, przesyła skargę państwu-stronie, wzywa ją do przedstawienia wyjaśnień i, w razie konieczności, dalszych informacji. O podjętych działaniach Sekretariat informuje Biuro Stałego Komitetu. Państwo-strona musi przedstawić Sekretariatowi swoje wyjaśnienia **w terminie czterech miesięcy**, jednakże konsekwencje uchybienia temu terminowi nie zostały określone. W świetle tych wyjaśnień, Sekretariat w porozumieniu z Biurem podejmuje decyzję, czy istnieją podstawy do wprowadzenia skargi do porządku obrad następnego posiedzenia Stałego Komitetu.

O wprowadzeniu skargi do porządku posiedzenia państwo-strona oraz zainteresowani są informowani co najmniej **na dwa miesiące przed datą posiedzenia**. Co istotne, **organizacja ekologiczna może wziąć udział w takim posiedzeniu na prawach obserwatora**. Natomiast w okresie pomiędzy posiedzeniami Stałego Komitetu, w celu przyspieszenia rozwiązania trudnych i pilnych spraw Biuro – za zgodą zainteresowanych państw-stron – może zdecydować o przeprowadzeniu oceny na miejscu.

Po skierowaniu sprawy na posiedzenie Stałego Komitetu, Sekretariat albo (za zgodą Przewodniczącego lub państwa-strony) zainteresowany obserwator przedstawia skargę i może zaproponować:

- przyjęcie stosownej rekomendacji,
- przeprowadzenie oceny na miejscu albo
- otwarcie akt sprawy.

Jeżeli chodzi o rekomendacje, to są one jawne. Przekazuje się je państwom-stronom do realizacji, przy czym państwa **przynajmniej raz w roku powinny złożyć sprawozdanie** z wdrażania rekomendacji.

Z kolei ocena na miejscu dokonywana jest przez specjalną delegację, w skład której wchodzi członkowie Sekretariatu *Konwencji* oraz niezależni eksperci. Delegacja taka spotyka się ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, a także przeprowadza własną oceną zagrożeń dla danego gatunku lub siedliska. Co istotne, **zainteresowane organizacje ekologiczne powinny za pośrednictwem krajowego Ministerstwa Środowiska złożyć oficjalny wniosek o spotkanie z delegacją *Konwencji*.**

Otwarcie akt sprawy oznacza natomiast, że Biuro obejmie sprawę stałym monitoringiem. Dla państwa-strony oznacza to konieczność przedkładania co najmniej raz do roku sprawozdania na temat stanu sprawy. W większości wypadków, państwa zostają zobowiązane do przedkładania takich sprawozdań dwa razy do roku – przed wiosennym i jesiennym posiedzeniem Biura. Niestety, rządy państw-stron nie zawsze wywiązują się z tego obowiązku, co opóźnia rozwiązywanie konkretnych spraw (np. sprawa jest omawiana dopiero na następnym posiedzeniu Stałego Komitetu). Dla utrzymania porządku obrad posiedzenia Stałego Komitetu niezwykle istotne są zatem sprawozdania (informujące o rozwoju zaskarżonej sytuacji i zawierające aktualizacje wcześniej podanych informacji) sporządzane przez organizacje pozarządowe (sprawozdania te mogą również wymusić na państwie-stronie złożenie własnego sprawozdania).

Zgodnie z *Konwencją Berneńską*, **decyzje Stałego Komitetu podejmowane są w drodze konsensusu**. Skutkiem tego otwarcie akt sprawy, czy przyjęcie rekomendacji, może zostać z łatwością zablokowane. Istnieje co prawda możliwość podjęcia stosownego rozstrzygnięcia w drodze głosowania **większością 2/3 głosów**, jednak sposób ten jest stosowany jedynie w wyjątkowych sytuacjach.

Co do **zamknięcia akt sprawy**, to po zbadaniu przez eksperta sprawozdania złożonego przez państwo-stronę lub po przeprowadzeniu oceny na miejscu Stały Komitet rozstrzyga, czy problem związany z naruszeniem *Konwencji Berneńskiej* został rozwiązany.

O zamknięciu akt sprawy decyduje się, podobnie jak o ich otwarciu, w drodze konsensusu, a w szczególnych wypadkach w drodze głosowania.

Rozwiązanie sprawy za pomocą instrumentów przewidzianych *Konwencją Berneńską* trwa co najmniej rok. W tym czasie nie wolno zapominać o aktywnym uczestniczeniu w postępowaniu, m. in. poprzez przysyłanie sprawozdań co do aktualnego stanu sprawy, udział w posiedzeniach Stałego Komitetu, czy lobbing wśród państw-stron w celu przyjęcia projektu rekomendacji.

Przykład: skarga do Sekretariatu *Konwencji Berneńskiej* w sprawie drogi ekspresowej „Via Baltica”.

W 2003 r., po otrzymaniu skarg od Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, WWF i Polskiej Zielonej Sieci, zostaje do Polski oddelegowany ekspert Stałego Komitetu *Konwencji Berneńskiej* prof. Eckhart Kuijken, w celu zbadania sprawy na miejscu. Jego raport z wizyty na zagrożonych obszarach chronionych i ze spotkań z przedstawicielami polskiego rządu oraz ekologicznych organizacji pozarządowych potwierdził, że planowana droga ekspresowa może szkodliwie oddziaływać na gatunki i siedliska chronione w ramach *Konwencji Berneńskiej* oraz zawierał projekt rekomendacji dla polskiego rządu²⁹.

W grudniu 2003 r. Stały Komitet *Konwencji Berneńskiej* wydaje oficjalne rekomendacje dla polskiego rządu, aby przeprowadzić strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko drogi „Via Baltica”³⁰. Ma ona zawierać analizę alternatywnych tras w celu uniknięcia zagrożenia dla Puszczy Knyszyńskiej, Bagien Biebrzańskich, Puszczy Augustowskiej, jak również oddziaływania na Narwiański Park Narodowy i Wigierski Park Narodowy. Na podstawie wyników oceny strategicznej ma być podjęta oficjalna decyzja o przebiegu „Via Baltica” przez Polskę północno-wschodnią. Główne zastrzeżenia, stojące u podstawy tych rekomendacji, dotyczyły nieprzestrzegania przez Polskę art. 4 *Konwencji*, który mówi o tym, że państwa-strony *Konwencji* „w swo-

²⁹ <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Index=no&command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1331038&SecMode=1&DocId=1441298&Usage=2>

³⁰ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1488505&Site=DG4-Nature&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864>

jej polityce planowania i rozwoju powinny mieć na względzie wymagania zachowania terenów chronionych (...), by uniknąć lub zminimalizować tak jak to tylko możliwe jakąkolwiek degradację takich terenów”.

Autorzy skargi – polskie organizacje ekologiczne wraz z Królewskim Towarzystwem Ochrony Ptaków z Wielkiej Brytanii (RSPB) – składały regularnie dwa razy do roku raporty aktualizujące informacje na temat realizacji przez polskie władze rekomendacji Komitetu. Podobnie, polski rząd składał co roku sprawozdanie w tym zakresie. Reprezentanci zarówno organizacji pozarządowych jak i polskich władz mieli okazję prezentowania swego stanowiska podczas posiedzeń Stałego Komitetu *Konwencji* w Strasburgu.

W wyniku rekomendacji Stałego Komitetu *Konwencji Berneńskiej* została przeprowadzona Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko drogi „Via Baltica”, z której wynikało, że najmniej szkodliwą dla środowiska przyrodniczego trasą dla tej międzynarodowej drogi będzie alternatywny przebieg przez Łomżę (sugerowany przez organizacje pozarządowe) zamiast przez Białystok i cenne obszary chronione północno-wschodniej Polski.

Ostatecznie, oficjalna decyzja o zmianie przebiegu „Via Baltica” z zakwestionowanego przez obrońców przyrody na trasę rekomendowaną w wyniku strategicznej oceny została podjęta przez Radę Ministrów jesienią 2009 r.

Wykaz aktów prawnych regulujących ochronę obszarów Natura 2000

Wykaz aktów prawnych regulujących ochronę obszarów Natura 2000, istotnych z punktu widzenia udziału społeczeństwa wraz z linkami do stron internetowych z obowiązującą i ujednoliconą wersją dokumentów.

Konwencja z Aarhus
http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20030780706
Konwencja z dnia 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz. U. z 2003 r., Nr 78, poz. 706)

Konwencja Bońska
http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20030020017
Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 2, poz. 17)

Dyrektywa Siedliskowa (Habitatowa)
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:PL:PDF
Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. UE L 206 z 22.07.1992, str. 7, z późn. zm.)

Dyrektywa Ptasia
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:PL:PDF Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L Nr 20/7 z 26.01.2010 r.)

Dyrektywa SEA
http://isap.sejm.gov.pl/RelatedServlet?id=WDU20081991227&type=15
Dyrektywa 2003/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26.05.2003 r. w sprawie udziału społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej Dyrektywę Rady 85/337/EWG i 96/61/WE w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości (Dz. Urz. UE L 156 z dnia 25.06.2003, s. 17)

Dyrektywa EIA
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1985L0337:20090625:PL:PDF
Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27.06.1985 r. w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz. Urz. UE L 175 z 5.07.1985, s. 40, z późn. zm.)

UOOS
http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20081991227
Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.)

UOP
http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040920880
Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220)

POŚ
http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20010620627
Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150, z późn. zm.)

Ustawa o dostępie do informacji publicznej

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20011121198>

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.)

KPA

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19600300168>

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.)

Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021531270>

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r., Nr 220, poz. 2237)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20042202237>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r., Nr 168, poz. 1764)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20041681764>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r., Nr 168, poz. 1765)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20041681765>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz.U. Nr 94, poz. 795)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050940795>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. Nr 229, poz. 2313 z późn. zm.)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20042292313>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9.09.2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz.U. z 2002 r., Nr 165, poz. 1359)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021651359>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4.06.2008 r. w sprawie rodzajów działań naprawczych oraz warunków i sposobu ich prowadzenia (Dz.U. z 2008 r., Nr 103, poz. 664)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20081030664>

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz.U. 2008 r., Nr 82, poz. 501)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20080820501>

Stan na 1 listopada 2009 r.

Słownik

Bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku – wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia *szkody w środowisku* w dającej się przewidzieć przyszłości spowodowane zdarzeniem, działaniem lub zaniechaniem *podmiotu korzystającego ze środowiska*. W przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku podmiot korzystający ze środowiska jest obowiązany niezwłocznie, z własnej inicjatywy, bez wzywania przez *organ administracji* i na własny koszt podjąć działania zapobiegawcze, zmierzające do zapobieżenia szkodzie lub zmniejszenia jej rozmiarów – w szczególności wyeliminowania lub ograniczenia emisji, czyli wprowadzanych bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi: a) substancji oraz ich mieszanin lub roztworów, b) energii, takich jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne, c) organizmów lub mikroorganizmów.

Brak rozwiązań alternatywnych – jeden z warunków (obok *koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego i kompensacji* zapewniającej *spójność sieci Natura 2000*), który musi zaistnieć, aby dopuszczalne było wyrażenie zgody na realizację planu (programu) lub przedsięwzięcia *znacząco negatywnie oddziałującego na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*.

Stwierdzenie podczas *oceny habitatowej znaczącego negatywnego oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność* zgodnie z *zasadą przezorności* i *zasadą prewencji* powinno prowadzić do bezwzględnej rezygnacji z pierwotnego wariantu, w jakim plan (program) lub przedsięwzięcie miały być realizowane – i jego korekty w kierunku działań alternatywnych, niewywołujących *znaczącego negatywnego oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*.

Zgodnie ze stopniowością (sekwencyjnością) *oceny habitatowej* – dopiero wykluczenie możliwości realizacji innego wariantu, a więc stwierdzenie braku rozwiązań alternatywnych upoważnia do badania, czy zachodzą *konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego* i możliwość wykonania *kompensacji przyrodniczej* zapewniającej *spójność sieci Natura 2000*. Ocena wariantowa

powinna być przeprowadzona w odniesieniu do *celów ochrony* danego *obszaru Natura 2000* i z uwzględnieniem jego *integralności*.

Zgodnie z Wytycznymi Komisji Europejskiej¹ w przypadku oddziaływania na *priorytetowe siedliska lub gatunki* lub globalnie zagrożone gatunki ptaków wymienione w Załączniku I do *Dyrektywy Ptasiej* organy administracji w związku z obowiązkiem bezwzględneho wykazania potrzeb realizacji danego planu (programu) lub przedsięwzięcia muszą w trakcie *oceny habitatowej* rozważyć najpierw opcję zerową (odstąpienie od realizacji), a dopiero w dalszej kolejności – rozwiązania alternatywne. Komisja Europejska podkreśla, że na etapie sprawdzania braku rozwiązań alternatywnych nie można uznać innych mierników oceny, niż związane z *celami ochrony* lub *integralnością* (należy poszukiwać rozwiązań korzystniejszych z punktu widzenia tych kryteriów, nawet gdyby miały one być znacznie mniej korzystne od pierwotnych ze względów gospodarczych lub ekonomicznych). Badanie rozwiązań alternatywnych nie może ograniczyć się tylko do rozważania innej lokalizacji lub przebiegu, ale także – technologii, techniki, procesu itp.

Cele ochrony obszaru Natura 2000 – powody, dla których ustanowiono dany obszar Natura 2000. Cele ochrony danego obszaru Natura 2000 to zapewnienie *korzystnego stanu ochrony (KSO) siedlisk lub gatunków* mających kluczowe znaczenie dla tego obszaru.

Ogólne cele ochrony danego obszaru Natura 2000 określone są w opracowywanym dla każdego obszaru Natura 2000 Standardowym Formularzu Danych (SDF). Na podstawie art. 4 ust. 1 *Dyrektywy Siedliskowej* SDF jest wiążącym państwa członkowskie formatem, w którym należy obowiązkowo wymienić wszystkie występujące na danym terenie typy siedlisk i gatunków, wymienione w Załączniku I lub II do *Dyrektywy Siedliskowej* oraz gatunki ptaków, wymienione w Załączniku I do *Dyrektywy Ptasiej* wymagające w związku z tym ochrony w formie obszaru Natura 2000. W odniesieniu do siedlisk z Załącznika I i gatunków z Załącznika II do *Dyrektywy Siedliskowej* oraz gatunków ptaków

¹ Ocena planów i przedsięwzięć znacząco oddziałujących na obszary Natura 2000. Wytyczne metodyczne dotyczące przepisów artykułu 6 ust. 3 i 4 dyrektywy siedliskowej 92/43/EWG; Zarządzanie obszarami Natura 2000. Postanowienia artykułu 6 dyrektywy „siedliskowej” 92/43/EWG; Wytyczne z 2007 r. dotyczące art. 6. 4 *dyrektywy siedliskowej* dotyczące pojęć: rozwiązania alternatywne, konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, działania kompensacyjne, ogólna spójność, opinia komisji.

Dokumenty są dostępne pod adresem:

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

lub na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska pod adresem:

<http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000/pl/dokumenty/n3/wytyczne.html>

<http://www.kp.org.pl/n2k/shl2008/>

z Załącznika I do *Dyrektywy Ptasiej*, wymienionych w SDF danego obszaru Natura 2000 – plan ochrony tego obszaru powinien określić szczegółowe cele jego ochrony. Do czasu ustalenia planów ochrony dla poszczególnych obszarów Natura 2000 w trakcie *oceny habitatowej* rozważa się tylko ogólne cele ochrony danego obszaru, określone w SDF. W SDF podaje się także w odrębnym punkcie informację o innych ważnych gatunkach, których nie wymienia Załącznik II do *Dyrektywy Siedliskowej*. Należy pamiętać, że KSO tych gatunków nie jest celem ochrony obszaru Natura 2000.

Cele ochrony obszaru Natura 2000, obok *integralności obszaru Natura 2000* mają kluczowe znaczenie w procesie *oceny habitatowej*. Stwierdzenie, iż dany plan (program) lub przedsięwzięcie *znacząco negatywnie oddziałuje na cele ochrony obszaru Natura 2000* – co do zasady wyklucza możliwość ich realizacji.

Decyzja środowiskowa (decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia) – instrument prawny służący określaniu środowiskowych uwarunkowań realizacji przedsięwzięć w sposób wiążący strony oraz organy administracji wydające decyzje administracyjne na późniejszych etapach procesu inwestycyjnego.

Uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jest wymagane dla planowanych:

- 1) przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- 2) przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, przed uzyskaniem decyzji wymienionych w art. 72 ust. 1 *UOŚ*.

W trakcie postępowania w sprawie wydania decyzji środowiskowej przeprowadza się ocenę oddziaływania na środowisko przedsięwzięć z grupy I (zaliczonych do zawsze znacząco oddziałujących na środowisko), a także, jeżeli organ prowadzący stwierdzi taki obowiązek – *OOŚ* przedsięwzięć z grupy II (mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko). Jeżeli przedsięwzięcia z grupy I i II są zarazem przedsięwzięciami mogącymi *znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000* – częścią *OOŚ* tych przedsięwzięć musi być *ocena habitatowa*. W *OOŚ* zapewniony jest udział społeczeństwa. Decyzję środowiskową wydaje się również dla przedsięwzięć z grupy II, dla których organ prowadzący postępowanie nie stwierdził obowiązku przeprowadzenia *OOŚ*.

Nie wydaje się decyzji środowiskowej dla przedsięwzięć z grupy III, czyli innych niż mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie są bezpośrednio

związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony, dla których *ocena habitatowa* wykonywana jest w ramach postępowania w sprawie wydania decyzji wymienionych w art. 96 ust. 1 *UOOS*, a warunki zgody na realizację przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000 określone są w formie postanowienia RDOŚ. Wymogi co do treści decyzji środowiskowej wyczerpująco określa art. 82 *UOOS*.

Instrument prawny – konkretne rozwiązanie (działanie) prawne wynikające z obowiązujących przepisów prawa, ukierunkowane na osiągnięcie określonego celu (skutku prawnego). Środek, za pomocą którego podmioty prawa realizują określone uprawnienia lub obowiązki prawne.

Instrumentem prawnym, poprzez który uzewnętrznia się w sposób najbardziej charakterystyczny władczy charakter działania organów administracji publicznej (możliwość określenia praw lub nałożenia obowiązków na strony postępowania), jest akt administracyjny (decyzja administracyjna, postanowienie).

Przepisy prawa przewidują również szereg instrumentów prawnych dostępnych dla stron postępowania administracyjnego oraz podmiotów uczestniczących w nim na prawach strony, poprzez które podmioty te mogą wpływać na samo istnienie postępowania administracyjnego (wszczęcie, zakończenie – np. wycofanie wniosku powodujące umorzenie postępowania), jego przebieg (np. wnioski procesowe – np. o zawieszenie postępowania), a także na treść końcowego rozstrzygnięcia (wniosek o wydanie decyzji, wnioski i uwagi społeczeństwa w postępowaniu z udziałem społeczeństwa, wnioski dowodowe – wnioski o przeprowadzenie danego dowodu – np. oględzin, opinii biegłego).

Integralność obszaru Natura 2000 – stan, w którym:

- 1) *korzystny status ochrony (KSO) siedliska*,
- 2) *korzystny status ochrony (KSO) gatunku*,
- 3) kluczowe struktury, procesy i funkcje oraz relacje

pozostają zachowane na danym obszarze Natura 2000 – niezakłócone w stosunku do stanu, jaki istniał w chwili wyznaczenia obszaru Natura 2000.

Integralność obszaru to stan gwarantujący zrównoważone trwanie populacji tych gatunków i siedlisk przyrodniczych, dla ochrony których zaprojektowano lub wyznaczono obszar Natura 2000. Cechę tę należy rozpatrywać jako właściwość bycia całym (nietkniętym, pełnowartościowym, kompletnym). Obszar Natura 2000 pozostanie integralny, kiedy będzie realizował właściwy sobie

potencjał, zgodny z celami ochrony obszaru, zachowa zdolność regeneracji i odnawiania w dynamicznych warunkach, a także będzie wymagał jedynie minimalnego wsparcia z zewnątrz.

Europejski Trybunał Sprawiedliwości (ETS)² pojęcie integralności obszaru Natura 2000 nakazuje interpretować bardzo szeroko, z uwzględnieniem kompletu cech, czynników i procesów związanych z danym obszarem, które mogą mieć wpływ na cele jego ochrony. W szczególności są to: powierzchnia obszaru, obecność istotnych (kluczowych) gatunków i siedlisk przyrodniczych (zarówno chronionych, jak i mających dla tych chronionych znaczenie) oraz stan ich zachowania i ochrony, obecność i dostępność istotnych elementów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, np. żerowisk, schronień, tras wędrówek, warunki ekologiczne, w tym parametry fizyczne i chemiczne – np. stosunki wodne, wszelkie funkcjonalne połączenia i związki istniejące na danym obszarze i ich dynamika, wszelkie procesy zachodzące lub przewidywane na tym obszarze, stopień jednolitości (braku fragmentacji) siedlisk, obecność i natężenie czynników i oddziaływań szkodliwych (np. powodujących niepokojenie zwierząt), z uwzględnieniem podatności *celów ochrony obszaru Natura 2000* na te zagrożenia.

Integralność obszaru Natura 2000 jest (obok *celów ochrony obszaru Natura 2000*) głównym punktem odniesienia każdej *oceny habitatowej* – stwierdzenie w jej trakcie, iż plan (program) lub przedsięwzięcie będą *znacząco negatywnie oddziaływać na integralność obszaru Natura 2000* – co do zasady wyklucza możliwość realizacji tych działań. Integralność obszaru Natura 2000 należy odróżniać od *spójności sieci Natura 2000*.

Kompensacja przyrodnicza – działania mające na celu wyrównanie przewidywanych szkód i zmian w środowisku, które mogą zostać spowodowane przez realizację planu, programu lub przedsięwzięcia. Działania kompensacyjne należy odróżnić od działań zapobiegawczych (zmierzających do uniknięcia niekorzystnych wpływów) i naprawczych (służących ograniczeniu lub eliminacji negatywnych skutków, które wystąpiły).

Kompensacja przyrodnicza jest wyrównaniem szkód i zmian, co oznacza, że może polegać na zastąpieniu określonych cennych elementów środowiska (np. siedlisk) innymi, w innym miejscu. Kompensacja nie jest restytucją (odtworzeniem) siedliska lub populacji, gdyż ich zniszczenie jest zdarzeniem nieodwracalnym. Kompensacja może mieć co najwyżej charakter zbliżony do resty-

² ETS po wejściu w życie *Traktatu z Lizbony* funkcjonuje jako Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

tucji, jeżeli będzie polegała na odtworzeniu podobnego siedliska lub populacji tego samego gatunku w innym miejscu. Kompensacja stanowi zwykle kompleks różnorodnych działań, między innymi takich jak: roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wzmocnienie populacji gatunku na danym terenie, odtworzenie biotopu, reintrodukcja gatunku. Kompensacja nie może mieć pierwszeństwa przed działaniami zapobiegawczymi – zasadą jest uniknięcie szkód i zmian, a nie ich wyrównanie.

Kompensację bierze się pod uwagę w *ocenie habitatowej* wówczas, kiedy ustalono, że mimo *znaczącego negatywnego wpływu na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność* plan (program) lub przedsięwzięcie muszą zostać zrealizowane, ze względu na *brak rozwiązań alternatywnych* i istniejącą równocześnie bezwzględną potrzebę ich realizacji, uzasadnioną *koniecznymi wymogami nadrzędnego interesu publicznego*. Możliwość wykonania kompensacji adekwatnej (wyrównującej co do wartości przyrodniczej) do założonych zmian/zniszczeń, a przede wszystkim – zapewniającej *spójność sieci obszarów Natura 2000* jest jednym z bezwzględnych warunków, które muszą być spełnione, aby zostało wydane zezwolenie na realizację planu (programu), przedsięwzięcia, w stosunku do których *ocena habitatowa* wykazała możliwość *znaczącego negatywnego wpływu na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*.

Kompensacja musi być wykonana przed rozpoczęciem realizacji planu (programu) lub przedsięwzięcia, które spowodują *znaczące negatywne oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub jego integralność*.

Konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego – warunek, będący obok *braku rozwiązań alternatywnych* oraz *kompensacji przyrodniczej* zapewniającej *spójność sieci Natura 2000* warunkiem niezbędnym do wyrażenia zgody na realizację planu (programu) lub przedsięwzięcia, mogących *znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 oraz jego integralność*.

Koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego nie definiuje ani prawo wspólnotowe, ani prawo polskie. Odwołując się do koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego *Dyrektywa Siedliskowa*, w art. 6 ust. 4, a *Ustawa o ochronie przyrody* w art. 34 ust. 1 precyzują jedynie, że mogą one mieć charakter społeczny lub gospodarczy. W oparciu o poglądy nauki, orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) i polskich sądów

administracyjnych, a także Wytyczne Komisji Europejskiej stwierdzić można, że pojęcie „konieczne wymogi” oznacza, iż w sytuacji, kiedy można wskazać inne rozwiązanie alternatywne (wariant w innej lokalizacji, w innej metodyce, w innej technologii, w innej technice itd.), wymogi interesu publicznego nie mogą uzasadniać realizacji planu (programu) lub przedsięwzięcia w wariantcie mniej korzystnym dla środowiska.

„Nadrzędny interes publiczny” oznacza zaś, że nie jest wystarczające stwierdzenie „zwykłego” interesu publicznego. Musi chodzić o plan (program) lub przedsięwzięcie, których waga i znaczenie dla państwa, regionu, ogółu społeczeństwa jest ponadprzeciętna, szczególnie istotna. „Nadrzędność” bada się w relacji do celów ochrony obszaru Natura 2000 – interes publiczny związany z realizacją planu (programu) lub przedsięwzięcia musi być w danym przypadku ważniejszy niż interes publiczny związany z ochroną obszaru Natura 2000. Przyjmuje się, że „interes publiczny” może być nadrzędny tylko wtedy, kiedy ma charakter długofalowy (korzyści doraźne, tymczasowe nigdy nie mogą uzasadniać działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000).

ETS w swoim orzecznictwie uznawał, że przesłanka koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego jest spełniona, jeżeli realizuje się cele ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony środowiska.

Polskie sądy administracyjne uznają za konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego także potrzebę rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, czy ochronę przed powodzią, co budzi jednak poważne kontrowersje.

Korzystny stan ochrony (KSO) siedliska lub gatunku (właściwy stan ochrony) – cel ogólny, dla którego powołano sieć Natura 2000 oraz cel jednostkowo określany dla każdego obszaru Natura 2000 – w Standardowym Formularzu Danych (SDF) dla danego obszaru Natura 2000 – w ramach *celu ochrony danego obszaru Natura 2000*. Pojęcia korzystnego stanu ochrony (KSO) siedliska i gatunku definiuje art. 1 *Dyrektywy Siedliskowej* (w prawie polskim art. 5 pkt 24 i pkt 25 *UOP* definiuje je jako właściwy stan ochrony siedliska i gatunku).

Stan siedliska przyrodniczego to suma oddziaływań na to siedlisko oraz na jego typowe gatunki, które to oddziaływania mogą mieć wpływ na długofalowe rozmieszczenie, strukturę i funkcje siedliska oraz na długoterminowe przetrwanie jego typowych gatunków.

Korzystny stan ochrony siedliska ma miejsce, gdy:

- 1) jego naturalny zasięg i powierzchnia w obrębie tego zasięgu są stałe lub zwiększają się;
- 2) specyficzna struktura i funkcje konieczne do jego długotrwałego zachowania istnieją i prawdopodobnie będą istnieć w dającej się przewidzieć przyszłości;
- 3) stan ochrony gatunków dla tego obszaru jest korzystny.

Stan gatunku to suma oddziaływań na ten gatunek, które mogą mieć wpływ na jego długofalowe rozmieszczenie i liczebność populacji.

Korzystny stan ochrony gatunku ma miejsce w sytuacji, kiedy:

- 1) nie zmienia się ich liczebność – dane o dynamice liczebności populacji rozpatrywanych gatunków wskazują, że same utrzymują się w skali długoterminowej jako trwały składnik swoich siedlisk przyrodniczych;
- 2) nie zmniejsza się zasięg ich naturalnego występowania ani nie ulegnie zmniejszeniu w dającej się przewidzieć przyszłości;
- 3) istnieje i prawdopodobnie będzie istnieć siedlisko wystarczająco duże, aby utrzymać swoje populacje przez dłuższy czas.

KSO siedliska i gatunku musi być rozpatrywany w kontekście ich naturalnych zasięgów – na poziomie biogeograficznym oraz szerzej – na poziomie całej Wspólnoty Europejskiej. KSO siedlisk i gatunków jest podstawowym elementem pozwalającym ocenić *integralność obszaru Natura 2000*.

Negatywny wpływ (negatywne oddziaływanie) na obszar Natura 2000 – to negatywny wpływ (negatywne oddziaływanie) na *cele ochrony obszaru Natura 2000* lub na *integralność obszaru Natura 2000*. Negatywny wpływ (negatywne oddziaływanie) na *cele ochrony obszaru Natura 2000* to każde pogorszenie KSO *siedliska lub gatunku*, dla którego powołano dany obszar Natura 2000. Pogorszenie to przede wszystkim fizyczna degradacja siedliska lub gatunku, między innymi przejawiająca się w takich zjawiskach, jak zmniejszenie powierzchni siedliska lub populacji gatunku, zmiana cech siedliska, zmiana struktury wiekowej gatunku.

Negatywny wpływ (negatywne oddziaływanie) na *integralność obszaru Natura 2000* – to pogorszenie *integralności obszaru Natura 2000*, które ma miejsce wtedy, kiedy występuje:

- 1) zagrożenie dla utrzymania korzystnego stanu ochrony (KSO) gatunków, dla ochrony których powołano obszar;
- 2) zagrożenie dla utrzymania korzystnego stanu ochrony (KSO) siedlisk przyrodniczych, dla ochrony których powołano obszar;
- 3) zagrożenie dla struktur, procesów, funkcji i relacji kluczowych dla obszaru Natura 2000.

Stwierdzenie, a w szczególności wykazanie negatywnego wpływu (negatywnego oddziaływania) na *cele ochrony obszaru Natura 2000* oraz na *integralność obszaru Natura 2000* wymaga sprawdzenia wielu wskaźników (nie powinno się ograniczać do często spotykanego uproszczenia – wskazywania tylko procentu „dotkniętej” powierzchni, czy „narażonej” populacji danego gatunku). Analiza powinna być oparta o fachowe kryteria i uznane metodyki, stąd rekomendowany jest udział ekspertów w procesie *oceny habitatowej*.

Ocena habitatowa (ocena oddziaływania na obszar Natura 2000) – szczególny rodzaj oceny środowiskowej, służący badaniu, czy dany plan (program) lub przedsięwzięcie oddziałują na obszar Natura 2000. W przypadku stwierdzenia w dwóch pierwszych etapach oceny habitatowej (rozpoznanie i ocena właściwa), iż dany plan (program) lub przedsięwzięcie *znacząco negatywnie oddziałuje na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*, a nawet, jeżeli stwierdzi się, zgodnie z *zasadą przezorności*, iż takiego negatywnego oddziaływania nie da się wykluczyć – nie można zrealizować planu (programu) lub przedsięwzięcia, chyba że w dwóch kolejnych etapach oceny habitatowej stwierdzi się, iż łącznie występują wszystkie przesłanki szczególne: *brak rozwiązań alternatywnych, konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego*, możliwość wykonania *kompensacji przyrodniczej* zapewniającej lub przywracającej *spójność sieci Natura 2000*.

Ocena habitatowa stanowi albo obligatoryjny element strategicznej oceny oddziaływania na środowisko planów lub programów oraz oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć mogących zawsze lub potencjalnie znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko (w tym ponownej OOS tych przedsięwzięć), albo odrębną, samodzielną procedurę w ramach postępowania w sprawie niektórych decyzji wydawanych dla przedsięwzięć, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony, dla których nie prowadzi się postępowania OOS.

Prawo unijne i polskie zapewnia społeczeństwu udział w postępowaniu, w którym wykonywana jest ocena habitatowa. Udział społeczeństwa może polegać

na składaniu wniosków i uwag przez każdego zainteresowanego, w tym przez organizacje ekologiczne w terminie wyznaczonym przez organ prowadzący postępowanie, w ramach którego wykonuje się *ocenę habitatową*, na udziale organizacji ekologicznych występujących jako podmioty na prawach strony oraz na czynnym udziale *stron postępowania*.

Błędnie przeprowadzona ocena habitatowa może prowadzić do sytuacji, w której *podmiot*, który zrealizował przedsięwzięcie wywierające *znaczący negatywny wpływ na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub jego integralność* i spowodował w ten sposób albo *szkodę w środowisku* (w gatunkach chronionych lub w chronionych siedliskach przyrodniczych), albo *bezpośrednie zagrożenie* tego rodzaju *szkodą w środowisku* – ponieść za nie odpowiedzialność, mimo że wykonał je na podstawie uzyskanej *decyzji środowiskowej* lub uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000, jeżeli rozstrzygnięcia te nie identyfikują negatywnego wpływu, który stanowi przyczynę *szkody w środowisku* lub *bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku*.

Organ administracji – osoba lub grupa osób (w przypadku organów kolegialnych – wieloosobowych), znajdująca się w strukturze organizacyjnej państwa lub samorządu terytorialnego, wyposażona w kompetencje (wynikające z przepisów prawa uprawniających do działania w danym zakresie) i w granicach tych kompetencji uprawniona do reprezentowania państwa lub samorządu terytorialnego, w tym w zakresie stosowania prawa. Jednym z przejawów stosowania prawa przez organy administracji jest wydawanie decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach administracyjnych.

Organami administracji w zakresie ochrony środowiska są między innymi: Minister Środowiska; centralne organy administracji rządowej (np. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska); wojewodowie; organy administracji rządowej (np. regionalni dyrektorzy ochrony środowiska); organy jednostek samorządu terytorialnego (wójt, burmistrz, prezydent miasta, rada gminy, rada miasta, zarząd powiatu, starosta, rada powiatu, zarząd województwa, marszałek województwa, sejmik wojewódzki) oraz inne podmioty, powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do wykonywania zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony (np. Polski Związek Łowiecki, Polski Związek Wędkarski).

Organy I i II instancji – w polskim postępowaniu administracyjnym obowiązuje zasada dwuinstancyjności. Poza bardzo nielicznymi wyjątkami od rozstrzygnięć administracyjnych stronom przysługują środki zaskarżenia, wynikające

z prawa do żądania skontrołowania decyzji przez organ zajmujący wyższy stopień w strukturze administracji publicznej. Organ I instancji jest organem niższego stopnia, rozpatrującym sprawę w pierwszej kolejności. Strony niezadowolone z decyzji (lub postanowienia) wydanej przez organ I instancji mogą złożyć odwołanie (lub zażalenie) do organu II instancji (organu wyższego stopnia, organu odwoławczego).

Zasada dwuinstancyjności gwarantuje stronom prawo do dwukrotnego merytorycznego rozpatrzenia sprawy (jeżeli nie są zadowolone z pierwszego rozstrzygnięcia), co oznacza, że rozstrzygnięcie wydane przez organ II instancji powinno dotyczyć dwóch kwestii – rozpoznania i rozstrzygnięcia po raz drugi sprawy oraz ustosunkowania się do zarzutów zawartych w odwołaniu (lub zażaleniu) złożonym przez stronę.

Podmiot – osoba fizyczna, osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna zainteresowana, uprawniona lub zobowiązana do udziału w postępowaniu administracyjnym. Podmioty mogą odegrać w postępowaniu różne role, w związku z czym możemy je podzielić na takie, którym przepisy prawa nakazują udział w postępowaniu w różnych funkcjach (organy administracji publicznej: organy prowadzące postępowanie i rozstrzygające o prawach i obowiązkach stron postępowania oraz organy współdziałające – opiniujące, uzgadniające, konsultujące), takie, którym przepisy umożliwiają udział (uprawniają do udziału) w postępowaniu (strony, uczestnicy na prawach strony, społeczeństwo („każdy”) biorące udział w postępowaniu, w którym przewidziany jest udział społeczeństwa), a także takie, które mimo że są subiektywnie zainteresowane udziałem w postępowaniu (mają interes faktyczny), ze względów obiektywnych (brak podstaw prawnych – brak interesu prawnego) nie mogą wziąć w nim udziału.

Podmiot korzystający ze środowiska – *podmiot*, który w prowadzonej przez siebie działalności korzysta z zasobów środowiska, wpływa na środowisko, lub może na nie wpływać, w szczególności poprzez emisję. Ustawa *Prawo ochrony środowiska* kategorię podmiotów korzystających ze środowiska określa bardzo szeroko.

Należą do nich:

- 1) przedsiębiorcy, niezależnie od formy prawnej prowadzonej działalności (osoby fizyczne, spółki prawa handlowego, przedsiębiorstwa państwowe, komunalne itd.),

- 2) osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
- 3) osoby wykonujące zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki,
- 4) jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcą (np. szkoły, szpitale i inne państwowe lub komunalne jednostki organizacyjne korzystające ze środowiska w związku ze świadczeniem usług publicznych),
- 5) osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcą, korzystające ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia (np. decyzji środowiskowej, pozwolenia wodnoprawnego itp.).

Każdy podmiot korzystający ze środowiska ponosi indywidualną odpowiedzialność za spowodowane w związku z prowadzoną działalnością *bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku* lub *szkodę w środowisku*. W ramach tej odpowiedzialności podmiot korzystający ze środowiska jest zobowiązany podejmować działania zapobiegawcze lub naprawcze, niezwłocznie po stwierdzeniu bezpośredniego zagrożenia szkodą lub szkody w środowisku, z własnej inicjatywy, bez wzywania ze strony *organu administracji* i na własny koszt.

Podmiot na prawach strony – podmiot, który na podstawie konkretnego przepisu prawa, mimo że nie ma indywidualnego (własnego) interesu prawnego w danej sprawie (sprawa nie dotyczy jego własnych indywidualnych praw lub obowiązków), może brać czynny udział w postępowaniu administracyjnym i korzystać z większości uprawnień, jakie przysługują stronom postępowania.

Podmioty na prawach strony działają w interesie szerszym niż własny – w interesie społecznym (publicznym). Status uczestnika na prawach strony może uzyskać organizacja ekologiczna. W postępowaniu z udziałem społeczeństwa (SOOŚ i OOOŚ, *ocena habitatowa*) oraz w sprawie zgłoszonej przez organizację szkody w środowisku należy zgłosić chęć udziału w postępowaniu, a w innych postępowaniach administracyjnych złożyć wniosek o dopuszczenie do udziału w toczącym się postępowaniu lub wniosek o wszczęcie postępowania i dopuszczenie do udziału w tym postępowaniu.

W obu przypadkach należy wykazać, że cele statutowe organizacji potwierdzają, iż ma ona charakter organizacji ekologicznej, w drugim przypadku dodatkowo, że udział organizacji ekologicznej jest uzasadniony interesem społecznym (czyli że ogólnie przyjęte w społeczeństwie wartości, np. wynika-

jące z potrzeby sprawowania kontroli społecznej wymagają tego, aby w danej sprawie społeczeństwo było reprezentowane przez daną organizację). Istnieją postępowania, w których przepisy prawa wykluczają możliwość udziału organizacji społecznych (np. postępowanie w sprawie wydania pozwolenia na budowę lub postępowanie w sprawie wydania pozwolenia wodnoprawnego).

Priorytetowe siedliska i gatunki – siedlisko przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym to siedlisko przyrodnicze zagrożone zanikiem na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, za którego ochronę Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości jego naturalnego zasięgu mieszczącego się na terytorium tych państw.

Gatunek o znaczeniu priorytetowym to gatunek zagrożony wyginięciem, w odniesieniu do którego Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości jego naturalnego zasięgu mieszczącego się na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.

W przypadku gdy stwierdzone podczas *oceny habitatowej znaczące negatywne oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność* dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie na realizację planu (programu) lub przedsięwzięcia, nawet po spełnieniu warunków: *braku rozwiązań alternatywnych, koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego oraz kompensacji przyrodniczej zapewniając spójność sieci Natura 2000* może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- 1) ochrony zdrowia i życia ludzi;
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego;
- 3) uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego;
- 4) wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, wyłącznie pod warunkiem uzyskania opinii Komisji Europejskiej.

W praktyce łatwo jest stwierdzić, czy dane siedliska lub gatunki mają znaczenie priorytetowe, sprawdzając, czy SDF wymienia je jako występujące na danym terenie siedliska z Załącznika I lub gatunki z Załącznika II do *Dyrektywy Siedliskowej*, a następnie sprawdzając, odpowiednio w Załączniku I lub II, czy dane siedliska lub gatunki zostały w nich oznaczone gwiazdką (*). Wszystkie siedliska o znaczeniu priorytetowym są w Załączniku I do *Dyrektywy Siedliskowej* oznaczone gwiazdką, analogicznie – wszystkie gatunki priorytetowe gwiazdką oznaczono w Załączniku II.

Należy pamiętać, że pojęcie gatunków priorytetowych nie dotyczy ptaków, ponieważ *Dyrektywa Ptasia* nie wprowadza rozróżnienia na gatunki priorytetowe i inne.

Prognoza SOOŚ – dokument stanowiący część (załącznik) planu lub programu, w którym powinny zostać zgromadzone i usystematyzowane informacje, dane, wyniki badań i analiz uzyskane w wyniku strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ).

Szczegółowe wymogi co do treści prognozy SOOŚ określa art. 51 *UOOŚ*. Jeżeli w ramach SOOŚ jest wykonywana *ocena habitatowa* (plan lub program został zakwalifikowany jako mogący *znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*) – prognoza powinna dodatkowo zawierać szczegółowe uzasadnienie wyboru najkorzystniejszego wariantu realizacji działań przewidzianych w planie lub programie lub, jeżeli plan lub program spowoduje *znaczące negatywne oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000* – wykazanie *braku rozwiązań alternatywnych*, a w razie braku alternatyw – wykazanie *koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego*. Informacje zawarte w prognozie SOOŚ powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu jego przyjęcia w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem.

Prognoza SOOŚ stanowi podstawowy punkt odniesienia dla społeczeństwa biorącego udział w postępowaniu, w którym prowadzona jest SOOŚ, większość uwag i wniosków społeczeństwa będzie się odnosić bezpośrednio do treści tego dokumentu.

Raport OOŚ – dokument opracowywany i składany przez podmiot wnioskujący o wydanie decyzji środowiskowej dla przedsięwzięcia, dla którego niezbędne jest przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ). W raporcie OOŚ powinny zostać zgromadzone i usystematyzowane wszystkie dostępne informacje, dane oraz wyniki badań i analiz niezbędne dla dokonania wszechstronnej, pełnej i wyczerpującej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.

Szczegółowe wymogi co do treści i zakresu raportu OOŚ określa art. 66 i 67 *UOOŚ*. Jeżeli w ramach OOŚ będzie wykonywana *ocena habitatowa* (przedsięwzięcie z grupy I lub II zostało jednocześnie zakwalifikowane jako mogące

znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność) – raport OOS powinien zawierać szczegółowe uzasadnienie wyboru najkorzystniejszego wariantu przedsięwzięcia wraz ze szczegółowym wykazaniem *braku rozwiązań alternatywnych*, a w razie braku alternatyw – wykazanie *koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego*.

Podobnie, jak w przypadku *prognozy SOOS*, informacje ujmowane w *raporcie OOS* powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do etapu w procesie inwestycyjnym, ze względu na konieczność jego powiązania z kolejnymi decyzjami reglamentującymi proces inwestycyjny.

Raport OOS stanowi podstawowy punkt odniesienia dla społeczeństwa biorącego udział w postępowaniu, w którym prowadzona jest OOS, większość uwag i wniosków społeczeństwa będzie się odnosić do treści tego dokumentu.

Rozprawa administracyjna otwarta dla społeczeństwa – instrument prawny pozwalający w postępowaniu z udziałem społeczeństwa skoncentrować w jednym miejscu i czasie wszystkie strony postępowania, uczestników na prawach strony oraz innych przedstawicieli społeczeństwa, którzy są zainteresowani złożeniem dodatkowych wniosków i uwag w postępowaniu OOS lub SOOS. Otwarta rozprawa daje możliwość ku temu, aby w jednym miejscu i czasie zaprezentowane zostały stanowiska wszystkich biorących udział w sprawie, polemiki z tymi stanowiskami, docelowo ich zbliżenie, a nawet uzgodnienie, ewentualnie – precyzyjne określenie rozbieżności.

Rozprawa jest dokumentowana protokołem, w którym stanowiska stron muszą zostać odnotowane zgodnie ze stanem, w jakim zostały przedstawione. Rozprawa administracyjna otwarta dla społeczeństwa jest tzw. fakultatywnym instrumentem prawnym, po który organ administracji nie ma obowiązku sięgać w każdym postępowaniu z udziałem społeczeństwa.

Przeprowadzenie rozprawy zależy od organu, a przede wszystkim od okoliczności danej sprawy – jeżeli może ona się przyczynić do przyspieszenia lub uproszczenia postępowania, zwiększenia efektywności udziału społecznego, gdy zachodzi potrzeba uzgodnienia interesów stron (i jest taka szansa) oraz gdy jest to potrzebne do wyjaśnienia sprawy przy udziale świadków lub biegłych albo w drodze oględzin.

O przeprowadzenie rozprawy otwartej dla społeczeństwa może wnioskować organizacja ekologiczna. Wniosek w tym zakresie może również złożyć każdy, kto składa wnioski i uwagi w części postępowania OOS prowadzonego z udziałem społeczeństwa. Wniosek musi być złożony odpowiednio wcześniej, tak aby możliwe było wyznaczenie i przeprowadzenie rozprawy przed zakończeniem części postępowania prowadzonej z udziałem społeczeństwa (przed upływem terminu do składania uwag i wniosków przez społeczeństwo).

Shadow List – to lista obszarów, które spełniając kryteria określone w *Dyrektywach Ptasiej i Siedliskowej*, powinny zostać przez rząd kraju członkowskiego UE umieszczone na tzw. liście krajowej, czyli liście obszarów przedstawionych Komisji Europejskiej do zatwierdzenia jako obszary Natura 2000.

W Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 powinny się znaleźć docelowo wszystkie obszary spełniające kryteria *Dyrektyw Ptasiej i Siedliskowej* we wszystkich państwach członkowskich UE. Polska *Shadow List* zawiera wykaz „potencjalnych obszarów Natura 2000”, które dotychczas z różnych, głównie politycznych względów nie zostały przez władze polskie formalnie objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000. Polska należy do państw o jednym z najniższych współczynników obszarów Natura 2000 w stosunku do ogólnej powierzchni kraju, a zarazem do państw, w których istnieje najwięcej „potencjalnych obszarów Natura 2000”, nieobjętych dotychczas formalną ochroną w ramach sieci Natura 2000³.

Shadow List jest listą ekspercką, sporządzoną na podstawie specjalistycznych badań i analiz, opracowaną i aktualizowaną przez współpracujące ze sobą organizacje ekologiczne zaangażowane w ochronę obszarów Natura 2000. Część *Shadow List* dotyczącą obszarów spełniających wymogi z *Dyrektywy Siedliskowej* koordynują Klub Przyrodników, PTOP Salamandra i WWF Polska, natomiast część dotyczącą obszarów, które na podstawie *Dyrektywy Ptasiej* powinny zostać wyznaczone jako obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP) w ramach sieci Natura 2000 – Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP).

Aktualna *Shadow List* obszarów spełniających wymogi z *Dyrektywy Siedliskowej* dostępna jest pod adresem: <http://www.kp.org.pl/n2k/shl2008/>

Przystępne omówienie *Shadow List* obszarów spełniających wymogi z *Dyrektywy Siedliskowej* – zob. „Raport Aktualizacja *Shadow List* obszarów siedlis-

³ http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm

kowych sieci Natura 2000 w Polsce”. Aneks do raportu na temat reprezentatywności ujęcia gatunków i siedlisk przyrodniczych z *Dyrektywy Siedliskowej*, dostępny pod adresem:

http://assets.wwfpl.panda.org/downloads/shadow_list_updated_2006.pdf

Aktualna *Shadow List* obszarów spełniających wymogi z *Dyrektywy Ptasiej* – propozycje nowych ostoi IBA – potencjalnych obszarów specjalnej ochrony ptaków w ramach sieci Natura 2000:

http://www.ostojeptakow.pl/images/nowe_ostoje/nowe%20ostoje_2009-03-01_otop.xls

Według orzecznictwa ETS, zgodnie z *zasadą przezorności*, do potencjalnych obszarów Natura 2000 należy stosować wszystkie zasady i przepisy, zarówno wspólnotowe, jak i krajowe, które znajdują zastosowanie w przypadku formalnie wyznaczonych obszarów Natura 2000 (obszarów Natura 2000 zatwierdzonych przez Komisję Europejską). W konsekwencji przedsięwzięcia, które mogą wywierać negatywny wpływ (negatywnie oddziaływać na obszar umieszczony na *Shadow List*), należy traktować tak jak przedsięwzięcia, które mogą mieć *negatywny wpływ (negatywne oddziaływanie) na obszar Natura 2000* – muszą one być poddawane *ocenie habitatowej*.

Strona postępowania – podmiot, który na podstawie konkretnego przepisu prawa ma interes prawny (własny indywidualny), aby uczestniczyć w danej sprawie. Sprawa administracyjna dotyczy bezpośrednio własnych indywidualnych praw lub obowiązków strony. Strona może brać czynny udział w każdym stadium postępowania – w każdej instancji i w każdej czynności dokonywanej przez organ, np. w rozprawie administracyjnej, w przeprowadzeniu dowodu (np. oględzin).

Spójność sieci Natura 2000 – zgodnie z art. 3 ust. 1 *Dyrektywy Siedliskowej* spójność sieci Natura 2000 jest głównym celem i podstawowym warunkiem zachowania siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków w *korzystnym stanie ochrony (KSO)*, w ich naturalnym zasięgu lub, w stosownych przypadkach, ich odtworzenie.

Dla zachowania spójności sieci Natura 2000 ważne są przede wszystkim dwa kryteria – liczba i jakość gatunków i siedlisk, a także gwarancja prawidłowego ich rozmieszczenia geograficznego w stosunku do zasięgu występowania, w tym łączność między poszczególnymi obszarami w ramach sieci. Szczególnie ważne, z tak określonego punktu widzenia, są takie elementy sieci Natura

2000, jak rzeki, jeziora, stawy, niewielkie lasy i podobne elementy o liniowej lub ciągłej strukturze, które albo są korytarzami ekologicznymi, albo są istotne dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych lub ogólnie – dla migracji, rozprzestrzeniania się i wymiany genetycznej dzikich gatunków w ramach sieci Natura 2000.

Utrzymanie spójności sieci Natura 2000 poprzez działania z zakresu *kompensacji przyrodniczej* (obok *braku rozwiązań alternatywnych i koniecznych wymogów wynikających z nadrzędnego interesu publicznego*) jest warunkiem, który musi zostać spełniony, aby możliwe było wyrażenie zgody na realizację planu (programu) bądź przedsięwzięcia, które będzie *znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*. *Kompensacja przyrodnicza*, aby zapewnić spójność sieci Natura 2000, musi zmierzać do zastąpienia roli i funkcji, jakie w sieci Natura 2000 oraz w konkretnym regionie biogeograficznym odgrywa dany obszar Natura 2000, na którym zostanie zrealizowany plan (program) lub przedsięwzięcie.

Przywrócenie spójności sieci Natura 2000 jest możliwe wyłącznie poprzez zastosowanie takich środków *kompensacji przyrodniczej*, które:

- 1) będą się odnosić do porównywalnych siedlisk lub gatunków,
- 2) zapewnią rolę i funkcję porównywalne do wykonywanych przez obszar Natura 2000, który je utraci na skutek *znaczącego negatywnego oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność*.

W tym drugim przypadku chodzi o nowy obszar, który będzie spełniał kryteria, jakie zdecydowały o wyborze oryginalnego obszaru Natura 2000, w szczególności dotyczące odpowiedniego rozmieszczenia geograficznego siedlisk i gatunków w sieci Natura 2000.

Ponieważ spójność sieci Natura 2000 zależy bezpośrednio od obecności w sieci konkretnych siedlisk i konkretnych gatunków występujących na danym obszarze Natura 2000, dla oceny, czy *kompensacja przyrodnicza* zapewni spójność sieci, niezbędne będzie w każdym przypadku odwołanie się do *KSO siedlisk i gatunków* zarówno w oryginalnym obszarze Natura 2000, jak i na terenie kompensacji oraz ich porównanie, celem potwierdzenia proporcjonalności i wykluczenia pogorszenia KSO w odniesieniu do całej sieci Natura 2000.

Szkoda w środowisku – spowodowana zdarzeniem, działaniem lub zaniechaniem podmiotu korzystającego ze środowiska negatywna, mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych, oceniona w stosunku do stanu

początkowego, spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska.

Wyróżniamy następujące rodzaje szkody w środowisku:

- 1) szkodę w gatunkach chronionych – mającą znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub *utrzymanie korzystnego stanu ochrony (KSO) gatunków chronionych*;
- 2) szkodę w chronionych siedliskach przyrodniczych – mającą znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub *utrzymanie korzystnego stanu ochrony (KSO) chronionych siedlisk przyrodniczych*;
- 3) szkodę w wodach – mającą znaczący negatywny wpływ na stan ekologiczny, chemiczny lub ilościowy wód (zdefiniowane w *Dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej* (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, s. 1) – w praktyce: jej ilość, jakość, zdatność do spożycia przez ludzi i zwierzęta, wpływ na ekosystemy zależne od danej wody (ryby i inne organizmy wodne, ptaki wodne i wędrownie, siedliska roślin lub grzybów zależne od wody, np. mokradła, torfowiska itp.);
- 4) szkodę w powierzchni ziemi, przez co rozumie się zanieczyszczenie gleby lub ziemi, w tym w szczególności zanieczyszczenie mogące stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzi.

Szkoda w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu (negatywnego oddziaływania) na obszar Natura 2000, wynikającego z działania *podmiotu korzystającego ze środowiska* stwierdzonego w trakcie OOŚ lub *oceny habitatowej*, na który wyrażono zgodę w *decyzji środowiskowej* lub w uzgodnieniu warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000, ze względu na *brak rozwiązań alternatywnych* i bezwzględną potrzebę realizacji danego przedsięwzięcia wynikającą z *koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego*, pod warunkiem przeprowadzenia kompensacji przyrodniczej zapewniającej lub przywracającej *spójność sieci Natura 2000* (w tym przypadku obowiązki kompensacyjne określone w decyzji środowiskowej mają podobny charakter do obowiązku wykonania działań naprawczych w przypadku szkody w środowisku).

Mierzalność szkody w środowisku oznacza, że dana zmiana w środowisku, aby zostać zakwalifikowana jako szkoda, musi zostać oceniona według obiektywnych kryteriów. Kryteria te określa *Rozporządzenie Ministra Środowiska*

z dnia 30 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz.U. 2008 r., Nr 82, poz.. 501).

W przypadku wystąpienia szkody w środowisku podmiot korzystający ze środowiska jest obowiązany do:

- 1) podjęcia działań w celu ograniczenia szkody w środowisku, zapobieżenia kolejnym szkodom i negatywnym skutkom dla zdrowia ludzi lub dalszemu osłabieniu funkcji elementów przyrodniczych, w tym natychmiastowego skontrolowania, powstrzymania, usunięcia lub ograniczenia w inny sposób zanieczyszczeń lub innych szkodliwych czynników;
- 2) podjęcia działań naprawczych.

Zasada przezorności – zasada prawa unijnego (art. 191 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (TFUE), przed wejściem w życie *Traktatu z Lizbony* art. 174 *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*)⁴ i polskiego *Prawa ochrony środowiska* (art. 6 ust. 2 *POŚ*), która jako tzw. ogólna zasada prawa powinna być uwzględniana przy interpretacji wszystkich innych przepisów ochrony środowiska, przy opracowywaniu i zatwierdzaniu planów i programów, podejmowaniu decyzji w sprawach administracyjnych związanych z ochroną środowiska, a także przy ich wykonywaniu, to jest przy realizacji wszelkich działań, które mogą oddziaływać na środowisko.

Zasada zobowiązuje, aby każdy, kto planuje, wyraża zgodę lub podejmuje działalność, której negatywne oddziaływanie na środowisko nie jest w pełni rozpoznane (ze względu na niedostatki wiedzy, deficyt informacji, brak pełnych danych statystycznych, niemożność wykonania analiz, niemożność wykonania symulacji, rozbieżność stanowisk, zwłaszcza stanowisk ekspertów), kierując się przezornością, podjął wszelkie możliwe środki zapobiegawcze.

Na płaszczyźnie ocen środowiskowych praktycznym wymiarem zastosowania zasady przezorności powinna być odmowa wyrażenia zgody na realizację działań, których skutki są niepewne, niejasne, wątpliwe lub ryzykowne. Kierując się zasadą przezorności, wątpliwość, czy dane negatywne oddziaływanie należy uznać za znaczące, czy nieznaczące, rozstrzygnąć należy na korzyść środowiska, przyjmując, że będzie ono znaczące, natomiast wątpliwość, czy dane

⁴ *Traktat z Lizbony* zmieniający *Traktat o Unii Europejskiej* i *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, sporządzony w Lizbonie dnia 13.12.2007 r. (Dz. Urz. UE C z 17.12.2007 r., s. 1, wersja polska opublikowana w Dz.U. z 2009 r., Nr 203, poz. 1569); *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską* sporządzony w Rzymie dnia 25.03.1957 r. (tekst skonsolidowany: Dz. Urz. UE C z 24.12.2002 r., s. 33; wersja polska opublikowana w Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2).

działania pogorszą *integralność obszaru Natura 2000*, czy nie odniosą takiego skutku – przyjmując, że pogorszą integralność itd.

Zasada wymaga, aby wszelkie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków traktować tak, jak pewność ich wystąpienia.

Znaczące negatywne oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000 i jego integralność – skutek, którego stwierdzenie w wyniku *oceny habitatowej* wyklucza co do zasady realizację planu (programu) albo przedsięwzięcia.

Jedynie wyjątkowo możliwa jest realizacja planu (programu) lub przedsięwzięcia znacząco negatywnie oddziałującego na obszar Natura 2000 (na cele ochrony obszaru i jego integralność) – jeżeli wymagają tego *konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego*, a zarazem *nie ma rozwiązań alternatywnych*.

Warunkiem zastosowania wyjątku jest zapewnienie *spójności* obszarów Natura 2000 – poprzez wykonanie niezbędnej *kompensacji przyrodniczej*. Za znaczące negatywne oddziaływanie na *cele ochrony obszaru Natura 2000* uznaje się w szczególności takie skutki, jak: pogorszenie stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000; negatywny wpływ na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

Znaczące negatywne oddziaływanie na *integralność obszaru Natura 2000* to:

- 1) pogorszenie *korzystnego stanu ochrony gatunków*, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,
- 2) pogorszenie *korzystnego stanu ochrony siedlisk*, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,
- 3) pogorszenie kluczowych struktur, procesów lub (naruszenie) kluczowych funkcji, które obszar spełnia w sieci obszarów Natura 2000.

Ocena, czy dane negatywne oddziaływanie jest znaczące w odniesieniu do konkretnego obszaru Natura 2000, musi uwzględniać specyficzne cechy i warunki środowiskowe tego obszaru. Ten sam rodzaj negatywnego oddziaływania może dla jednego obszaru nie mieć charakteru znaczącego, dla innego, z uwagi na różne cele ochrony, ale też na przykład różną powierzchnię, usytuowanie lub inne cechy – to samo negatywne oddziaływanie będzie znaczące.

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory

RADA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH,
uwzględniając Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą,
w szczególności jego art. 130s,
uwzględniając wniosek Komisji [1],
uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego [2],
uwzględniając opinię Komitetu Ekonomiczno-Społecznego [3],
a także mając na uwadze, co następuje:

zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska, w tym ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory jest istotnym celem stanowiącym element realizacji ogólnego interesu Wspólnoty wyrażonego w art. 130r Traktatu;

polityka Wspólnoty Europejskiej i program działań w zakresie ochrony środowiska (na lata 1987–1992) [4] przewidują środki dotyczące ochrony przyrody i zasobów naturalnych;

uznając za główny cel niniejszej dyrektywy wspieranie zachowania różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych, niniejsza dyrektywa przyczynia się do realizacji ogólnego celu polegającego na trwałym rozwoju; zachowanie takiej różnorodności biologicznej może w niektórych przypadkach wymagać utrzymania lub wręcz pobudzania działalności człowieka;

na europejskim terytorium Państw Członkowskich stan siedlisk przyrodniczych nadal się pogarsza i coraz większa liczba dzikich gatunków jest poważnie zagrożona; jeśli się uwzględni, iż zagrożone siedliska i gatunki tworzą część dziedzictwa naturalnego Wspólnoty i że dotyczące ich zagrożenia mają często charakter transgraniczny, konieczne jest w celu ich ochrony podjęcie środków na poziomie wspólnotowym;

ze względu na zagrożenia niektórych typów siedlisk przyrodniczych i niektórych gatunków konieczne jest, w celu wspierania szybkiego wprowadzenia w życie środków zmierzających do ich ochrony, uznanie ich za mające priorytetowe znaczenie;

w celu odtworzenia lub zachowania siedlisk przyrodniczych i gatunków, objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty, we właściwym stanie ochrony, konieczne jest wyznaczenie specjalnych obszarów ochrony w celu stworzenia spójnej europejskiej sieci ekologicznej zgodnie z wyznaczonym harmonogramem;

wszelkie wyznaczone obszary, w tym obszary sklasyfikowane obecnie lub w przyszłości jako obszary specjalnej ochrony zgodnie z dyrektywą Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa [5], będą musiały zostać włączone do spójnej europejskiej sieci ekologicznej;

jest właściwe, aby na każdym wyznaczonym obszarze wprowadzić konieczne środki przy uwzględnieniu realizowanych celów w dziedzinie ochrony;

tereny kwalifikujące się do wyznaczenia na specjalne obszary ochrony są proponowane przez Państwa Członkowskie, ale jednocześnie należy ustanowić procedurę umożliwiającą w wyjątkowych przypadkach wyznaczenie terenu, który nie został zaproponowany przez Państwo Członkowskie, a który jest uznawany przez Wspólnotę za istotny dla utrzymania lub przetrwania typów siedlisk przyrodniczych lub gatunków o znaczeniu priorytetowym;

należy dokonać odpowiedniej oceny każdego planu lub programu mogącego mieć istotny wpływ na cele w zakresie ochrony terenu, który został wyznaczony lub też zostanie wyznaczony w przyszłości;

uznaje się, iż przyjęcie środków mających na celu wspieranie ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, ważnych dla Wspólnoty, stanowi wspólną odpowiedzialność wszystkich Państw Członkowskich; te środki jednakże mogą wiązać się z nadmiernym obciążeniem finansowym dla niektórych Państw Członkowskich z jednej strony, ze względu na nierównomierne rozmieszczenie takich siedlisk oraz gatunków w całej Wspólnocie, oraz z drugiej strony, ze względu na to, że zasada „zanieczyszczający płaci” może mieć tylko ograniczone zastosowanie w szczególnym przypadku ochrony przyrody;

dlatego też uzgodniono, iż w tym wyjątkowym przypadku powinno zostać zapewnione współfinansowanie ze środków Wspólnoty w ramach limitów środków udostępnianych na mocy decyzji Wspólnoty;

planowanie zagospodarowania terenów i polityka rozwoju powinny zachęcać do utrzymania cech krajobrazu o dużym znaczeniu dla dzikiej fauny i flory;

należy ustanowić system nadzoru stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych niniejszą dyrektywą;

dla niektórych gatunków fauny i flory wymagany jest ogólny system ochrony w celu uzupełnienia dyrektywy 79/409/EWG; należy zapewnić środki gospodarowania niektórymi gatunkami, jeśli uzasadnia to stan ich ochrony, w tym zakaz stosowania niektórych środków chwytania lub zabijania, przewidując jednocześnie możliwość odstępstw pod pewnymi warunkami;

w celu zapewnienia, że wykonanie przepisów niniejszej dyrektywy jest monitorowane, Komisja będzie okresowo przygotowywać zbiorcze sprawozdania, między innymi na podstawie informacji przesłanych jej przez Państwa Członkowskie, dotyczące stosowania przepisów prawa krajowego przyjętych na mocy niniejszej dyrektywy;

w celu wykonania niniejszej dyrektywy istotne jest pogłębianie wiedzy naukowej i technicznej; wobec tego właściwe jest wspieranie koniecznych prac badawczych i naukowych;

postęp naukowy i techniczny oznacza, że musi istnieć możliwość dostosowania załączników; należy ustalić procedurę, według której Rada może zmieniać załączniki;

należy ustanowić komitet regulacyjny wspierający Komisję przy wykonywaniu niniejszej dyrektywy, w szczególności gdy podejmowane są decyzje o współfinansowaniu przez Wspólnotę;

należy zapewnić środki dodatkowe regulujące ponowne wprowadzenie niektórych rodzimych gatunków fauny i flory oraz ewentualnego wprowadzenia gatunków obcych;

edukacja i ogólne informacje dotyczące celów niniejszej dyrektywy są istotne dla zapewnienia jej skutecznego wykonania,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

Definicje

Artykuł 1

Do celów niniejszej dyrektywy:

- a) *ochrona* oznacza zespół środków wymaganych do zachowania lub odtworzenia siedlisk przyrodniczych oraz populacji gatunków dzikiej fauny i flory we właściwym stanie ochrony, określonym w lit. e) oraz i);
- b) *siedliska przyrodnicze* oznaczają obszary lądowe lub wodne wyodrębnione w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne, zarówno całkowicie naturalne, jak i półnaturalne;
- c) *typy siedlisk przyrodniczych ważnych dla Wspólnoty* oznaczają te siedliska w obrębie terytorium, określonym w art. 2, które:
 - i) są zagrożone zanikiem w swoim naturalnym zasięgu;
 - lub
 - ii) mają niewielki zasięg naturalny w wyniku regresji lub z powodu ograniczonego ze swej istoty obszaru występowania;
 - lub
 - iii) stanowią wybitne przykłady typowych cech jednego lub więcej z pięciu następujących regionów biogeograficznych: alpejskiego, atlantyckiego, kontynentalnego, makaronezyjskiego i śródziemnomorskiego.

Te typy siedlisk są wymienione lub mogą być wymienione w załączniku I;

- d) *typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym* oznaczają typy siedlisk przyrodniczych zagrożonych zanikiem, które występują na terytorium określonym w art. 2 i w odniesieniu do ochrony których Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości ich naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium, określonego w art. 2; typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym są w załączniku I oznaczone gwiazdką*;
 - e) *stan ochrony siedliska przyrodniczego* oznacza sumę oddziaływań na siedlisko przyrodnicze oraz na jego typowe gatunki, które mogą mieć wpływ na jego długofalowe naturalne rozmieszczenie, strukturę i funkcje oraz na długoterminowe przetrwanie jego typowych gatunków w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2.
- Stan ochrony siedliska przyrodniczego zostanie uznany za „właściwy”, jeśli:
- jego naturalny zasięg i obszary mieszczące się w obrębie tego zasięgu są stałe lub się powiększają,

- szczególna struktura i funkcje konieczne do jego długotrwałego zachowania istnieją i prawdopodobnie będą istnieć w dającej się przewidzieć przyszłości, oraz
 - stan ochrony jego typowych gatunków jest właściwy, w rozumieniu lit. i);
- f) *siedlisko gatunku* oznacza środowisko określone przez szczególne czynniki abiotyczne i biotyczne, w którym gatunek ten żyje w dowolnym stadium swojego cyklu biologicznego;
- g) *gatunki ważne dla Wspólnoty* oznaczają te gatunki, które w obrębie terytorium określonego w art. 2 są:
- i) zagrożone, z wyjątkiem tych gatunków, których naturalny zasięg na tym terytorium jest znikomy i które nie są zagrożone lub podatne na zagrożenie w zachodnim regionie palearktycznym; lub
 - ii) podatne na zagrożenie, to znaczy takie, o których sądzi się, że mogą w najbliższej przyszłości przejść do kategorii gatunków zagrożonych, jeśli czynniki będące przyczyną zagrożenia będą na nie nadal oddziaływać; lub
 - iii) rzadkie, to znaczy o niewielkich populacjach, które nie są obecnie ani zagrożone, ani podatne na zagrożenie, ale podlegają ryzyku zagrożenia. Gatunki występują w obrębie ograniczonych obszarów geograficznych lub są znacznie rozproszone na większym obszarze, lub
 - iv) endemiczne i wymagające specjalnej uwagi ze względu na szczególny charakter ich siedliska i/lub potencjalne oddziaływanie ich eksploatacji na te siedliska i/lub potencjalne oddziaływanie ich eksploatacji na stan ich ochrony.

Gatunki te są wymienione lub mogą być wymienione w załączniku II i/lub w załączniku IV albo V;

- h) *gatunki o znaczeniu priorytetowym* oznaczają gatunki wymienione w lit. g) ppkt i), w odniesieniu do ochrony których Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości ich naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2; te gatunki o znaczeniu priorytetowym są w załączniku II oznaczone gwiazdką *;
- i) *stan ochrony gatunków* oznacza sumę oddziaływań na te gatunki, mogących mieć wpływ na ich długofalowe rozmieszczenie i obfitość ich populacji w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2.

Stan ochrony gatunków zostanie uznany za „właściwy” jeśli:

- dane o dynamice liczebności populacji rozpatrywanych gatunków wskazują, że same utrzymują się w skali długoterminowej jako trwałe składniki swoich siedlisk przyrodniczych;

- naturalny zasięg gatunków nie zmniejsza się ani nie ulegnie zmniejszeniu w dającej się przewidzieć przyszłości, oraz
 - istnieje i prawdopodobnie będzie istnieć siedlisko wystarczająco duże, aby utrzymać swoje populacje przez dłuższy czas;
- j) *teren* oznacza geograficznie określony obszar o wyraźnie wyznaczonym rozmiarze;
- k) *teren mający znaczenie dla Wspólnoty* oznacza teren, który w regionie lub regionach biogeograficznych, do których należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia typu siedliska przyrodniczego we właściwym stanie ochrony, wymienionego w załączniku I lub gatunku wymienionego w załączniku II, a także może się znacząco przyczynić do spójności sieci Natura 2000, o której mowa w art. 3 i/lub przyczynia się znacząco do zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu lub regionów biogeograficznych.
- W przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach terenom mającym znaczenie dla Wspólnoty odpowiadają tereny w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, stanowiące fizyczne lub biologiczne czynniki istotne dla ich życia lub reprodukcji;
- l) *specjalny obszar ochrony* oznacza teren mający znaczenie dla Wspólnoty wyznaczony przez Państwa Członkowskie w drodze ustawy, decyzji administracyjnej i/lub umowy, na którym są stosowane konieczne środki ochronne w celu zachowania lub odtworzenia, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych i/lub populacji gatunków, dla których teren został wyznaczony;
- m) *okaz* oznacza każde zwierzę lub roślinę, żywe lub martwe, należące do gatunków wymienionych w załącznikach IV i V, dowolną część lub ich pochodną oraz inne towary, które wydają się być częściami lub produktami otrzymanymi ze zwierząt lub roślin tych gatunków, według załączonego dokumentu, opakowania, oznaczenia lub etykiety albo na podstawie innych okoliczności;
- n) *komitet* oznacza komitet ustanowiony zgodnie z art. 20.

Artykuł 2

1. Niniejsza dyrektywa ma na celu przyczynienie się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium Państw Członkowskich, do którego stosuje się Traktat.

2. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą mają na celu zachowanie lub odtworzenie, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty.
3. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą uwzględniają wymogi gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz cechy regionalne i lokalne.

Ochrona siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków

Artykuł 3

1. Zostanie stworzona spójna europejska sieć ekologiczna specjalnych obszarów ochrony, pod nazwą Natura 2000. Ta sieć, złożona z terenów, na których znajdują się typy siedlisk przyrodniczych wymienione w załączniku I i siedliska gatunków wymienione w załączniku II, umożliwi zachowanie tych typów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu lub, w stosownych przypadkach, ich odtworzenie.

Sieć Natura 2000 obejmie specjalne obszary ochrony sklasyfikowane przez Państwa Członkowskie zgodnie z dyrektywą 79/409/EWG.

2. Każde Państwo Członkowskie bierze udział w tworzeniu Natury 2000 proporcjonalnie do występowania na jego terytorium typów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, o których mowa w ust. 1. W tym celu każde Państwo Członkowskie wyznacza, zgodnie z art. 4, tereny stanowiące specjalne obszary ochrony przy uwzględnieniu celów określonych w ust. 1.
3. Państwa Członkowskie, w razie potrzeby, podejmują starania w celu poprawy ekologicznej spójności Natury 2000 poprzez zachowanie oraz, w stosownych przypadkach, rozwinięcie cech krajobrazu o dużym znaczeniu dla dzikiej fauny i flory, jak to określono w art. 10.

Artykuł 4

1. Na podstawie kryteriów określonych w załączniku III (etap 1) oraz stosownych informacji naukowych każde Państwo Członkowskie proponuje wykaz terenów, wskazując, które typy siedlisk przyrodniczych z załącznika I i które gatunki z załącznika II są rodzime w odniesieniu do terytorium, na którym tereny się znajdują. W przypadku gatunków zwierząt rozmieszczonych na dużych obszarach, te tereny odpowiadają miejscom w obrębie naturalnego zasięgu tych gatunków, w których występują fizyczne lub

biologiczne czynniki istotne dla ich życia i reprodukcji. W przypadku gatunków wodnych, o zasięgu obejmującym duże obszary, te tereny zostaną zaproponowane tylko tam, gdzie istnieje dający się jednoznacznie określić obszar, na którym występują fizyczne i biologiczne czynniki istotne dla ich życia i reprodukcji. W stosownych przypadkach Państwa Członkowskie proponują przyjęcie wykazu terenów w świetle wyników nadzoru, określonego w art. 11.

Niniejszy wykaz zostaje przekazany Komisji w ciągu trzech lat od notyfikacji niniejszej dyrektywy, wraz z informacją na temat każdego terenu. Taka informacja obejmuje mapę terenu, jego nazwę, lokalizację, wielkość oraz dane wynikające z zastosowania kryteriów wymienionych w załączniku III (etap I), przedstawione na formularzu określonym przez Komisję zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 21.

2. Na podstawie kryteriów określonych w załączniku III (etap 2) i w ramach zarówno każdego z pięciu regionów biogeograficznych wymienionych w art. 1 lit. c) ppkt iii), jak i całego terytorium określonego w art. 2 ust. 1, Komisja, w porozumieniu z każdym Państwem Członkowskim, opracowuje projekt wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, oparty o wykazy poszczególnych Państw Członkowskich, wskazujący te tereny, które utraciły jeden lub więcej typów siedlisk przyrodniczych albo jeden lub więcej gatunków o znaczeniu priorytetowym.

Państwa Członkowskie, w których tereny, obejmujące jeden lub więcej typów siedlisk przyrodniczych albo jeden lub więcej gatunków o znaczeniu priorytetowym stanowią więcej niż 5 % ich terytorium, mogą, w porozumieniu z Komisją, wystąpić o bardziej elastyczne stosowanie kryteriów wymienionych w załączniku III (etap 2) przy wyborze wszystkich terenów mających znaczenie dla Wspólnoty znajdujących się na ich terytorium.

Wykaz terenów wybranych jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty, określający te spośród nich, które obejmują jeden lub więcej typów siedlisk przyrodniczych albo jeden lub więcej gatunków o znaczeniu priorytetowym, zostaje przyjęty przez Komisję zgodnie z procedurą określoną w art. 21.

3. Wykaz określony w ust. 2 sporządza się w ciągu sześciu lat od notyfikacji niniejszej dyrektywy.
4. Po zatwierdzeniu terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty zgodnie z procedurą określoną w ust. 2 zainteresowane Państwa Członkowskie możliwie najszybciej, nie później niż w ciągu sześciu lat, wyznaczają ten teren jako specjalny obszar ochrony, ustalając priorytetowe działania

w świetle znaczenia tych terenów dla zachowania lub odtworzenia, we właściwym stanie ochrony, typu siedliska przyrodniczego wymienionego w załączniku I lub gatunku wymienionego w załączniku II, a także do celów spójności Natury 2000 oraz w świetle zagrożenia degradacją lub zniszczeniem, na które narażone są te tereny.

5. Wraz z umieszczeniem terenu w wykazie określonym w ust. 2 akapit trzeci podlega on przepisom art. 6 ust. 2, 3 i 4.

Artykuł 5

1. W wyjątkowych przypadkach, gdy Komisja stwierdzi, że krajowy wykaz, o którym mowa w art. 4 ust. 1, nie wymienia terenu, na którym znajduje się typ siedliska przyrodniczego lub gatunek o znaczeniu priorytetowym na podstawie stosownych, wiarygodnych informacji naukowych, a który uważa ona za istotny dla zachowania tego typu siedliska przyrodniczego o znaczeniu priorytetowym lub dla przetrwania tego gatunku o znaczeniu priorytetowym, zainicjowana zostaje dwustronna procedura konsultacji między danym Państwem Członkowskim a Komisją, mająca na celu porównanie danych naukowych wykorzystywanych przez każde z nich.
2. Jeśli z chwilą zakończenia okresu konsultacji, nieprzekraczającego sześciu miesięcy, spór nie zostanie rozwiązany, Komisja przekazuje Radzie wniossek odnoszący się do wyboru terenu jako terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty.
3. Rada, stanowiąc jednomyślnie, podejmuje decyzję w ciągu trzech miesięcy od daty przedłożenia wniosku.
4. W czasie konsultacji i oczekiwania na decyzję Rady dany teren podlega przepisom art. 6 ust. 2.

Artykuł 6

1. Dla specjalnych obszarów ochrony Państwa Członkowskie tworzą konieczne środki ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych terenów bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie środki ustawowe, administracyjne lub umowne, odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych, wymienionych w załączniku I, lub gatunków, wymienionych w załączniku II, żyjących na tych terenach.
2. Państwa Członkowskie podejmują odpowiednie działania w celu uniknięcia na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych

i siedlisk gatunków, jak również w celu uniknięcia niepokojenia gatunków, dla których zostały wyznaczone takie obszary, o ile to niepokojenie może mieć znaczenie w stosunku do celów niniejszej dyrektywy.

3. Każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu, ale które może na nie w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla danego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z tej oceny oraz bez uszczerbku dla przepisów ust. 4 właściwe władze krajowe wyrażają zgodę na ten plan lub przedsięwzięcie dopiero po upewnieniu się, że nie wpłynie on niekorzystnie na dany teren oraz, w stosownych przypadkach, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa.
4. Jeśli pomimo negatywnej oceny skutków dla danego terenu oraz braku rozwiązań alternatywnych, plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy, Państwo Członkowskie stosuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000. O przyjętych środkach kompensujących Państwo Członkowskie informuje Komisję.

Jeżeli dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i/lub jest zamieszkały przez gatunek o znaczeniu priorytetowym, jedyne względy, na które można się powołać, to względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska lub, po wyrażeniu opinii przez Komisję, innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego.

Artykuł 7

Obowiązki wynikające z art. 6 ust. 2, 3 i 4 niniejszej dyrektywy zastępują wszelkie obowiązki wynikające z art. 4 ust. 4 zdanie pierwsze dyrektywy 79/409/EWG w odniesieniu do obszarów sklasyfikowanych zgodnie z art. 4 ust. 1 tej dyrektywy lub uznanych w podobny sposób na mocy art. 4 ust. 2, poczynając od daty wykonania niniejszej dyrektywy albo od daty klasyfikacji lub uznania przez Państwo Członkowskie na mocy dyrektywy 79/409/EWG, gdy ta ostatnia data jest późniejsza.

Artykuł 8

1. Równoległe z projektami dotyczącymi terenów kwalifikujących się do wyznaczenia jako specjalne obszary ochrony, na których występują typy siedlisk przyrodniczych i/lub gatunki o znaczeniu priorytetowym, Państwa Członkowskie przesyłają Komisji, w stosownych przypadkach, swoje preliminarze odnoszące się do współfinansowania przez Wspólnotę, uznawanego przez nie za konieczne, aby mogły wypełnić swoje obowiązki zgodnie z art. 6 ust. 1.
2. Komisja w porozumieniu z każdym zainteresowanym Państwem Członkowskim określa dla terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, w odniesieniu do których Państwo Członkowskie ubiega się o współfinansowanie, środki konieczne do zachowania lub odtworzenia typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym występujących na tych terenach we właściwym stanie ochrony, a także całkowite koszty tych środków.
3. Komisja w porozumieniu z zainteresowanymi Państwami Członkowskimi szacuje zakres finansowania, w tym współfinansowania, koniecznego do realizacji środków, określonych w ust. 2, między innymi uwzględniając skupienie na terytorium Państwa Członkowskiego typów siedlisk przyrodniczych i/lub gatunków o znaczeniu priorytetowym oraz względnych obciążeń, które pociągają za sobą wymagane środki.
4. Zgodnie z oceną, określoną w ust. 2 i 3, biorąc pod uwagę dostępne źródła finansowania na mocy właściwych instrumentów Wspólnoty i zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 21, Komisja przyjmuje traktowany priorytetowo ramowy program środków dotyczący współfinansowania, które należy podjąć z chwilą, gdy teren zostanie wyznaczony na mocy art. 4 ust. 4.
5. Środki, które nie zostały włączone do ramowego programu ze względu na brak wystarczających zasobów oraz te włączone do wspomnianego powyżej ramowego programu, które jednak nie otrzymały koniecznego współfinansowania lub były tylko częściowo dofinansowane, zostają ponownie rozpatrzone, zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 21, w kontekście przeprowadzanego co dwa lata przeglądu ramowego programu środków i mogą, w okresie oczekiwania na taki przegląd, zostać odroczone przez Państwa Członkowskie. Ten przegląd uwzględnia, w stosownych przypadkach, nową sytuację danego terenu.
6. Na obszarach, gdzie środki zależne od współfinansowania zostały odroczone, Państwa Członkowskie powstrzymują się od stosowania nowych środków, które mogą spowodować pogorszenie stanu tych obszarów.

Artykuł 9

Komisja, stanowiąc zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 21, okresowo dokonuje przeglądu przyczyniania się sieci Natura 2000 do osiągnięcia celów, określonych w art. 2 i 3. W tym kontekście może być rozważone zdeklasyfikowanie specjalnego obszaru ochrony, tam gdzie jest to uzasadnione naturalnymi zmianami stwierdzonymi w wyniku nadzoru przewidzianego w art. 11.

Artykuł 10

Państwa Członkowskie, planując zagospodarowanie terenów i formułując politykę rozwoju, w szczególności mając na względzie poprawę ekologicznej spójności sieci Natura 2000, dążą tam, gdzie uznają to za konieczne, do pobudzania zagospodarowywania elementów krajobrazu, które mają duże znaczenie dla dzikiej fauny i flory.

Są to elementy, które ze względu na swą liniową lub ciągłą strukturę (takie jak rzeki i ich brzegi albo tradycyjne systemy oznaczania granic terenu) bądź pełnią funkcję ostoi (takie jak stawy lub niewielkie lasy) są istotne dla migracji, rozprzestrzeniania i wymiany genetycznej dzikich gatunków.

Artykuł 11

Państwa Członkowskie prowadzą nadzór nad stanem ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, o których mowa w art. 2, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym.

Ochrona gatunków

Artykuł 12

1. Państwa Członkowskie podejmą wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a) w ich naturalnym zasięgu, zakazujące:
 - a) jakichkolwiek form celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków dziko występujących
 - b) celowego niepokojenia tych gatunków, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji

- c) celowego niszczenia lub wybierania jaj
 - d) pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku.
2. W odniesieniu do tych gatunków Państwa Członkowskie wprowadzają zakaz przetrzymywania, transportu, sprzedaży lub wymiany oraz oferowania do sprzedaży lub wymiany okazów pozyskanych ze stanu dzikiego, z wyjątkiem tych pozyskanych legalnie przed wprowadzeniem w życie niniejszej dyrektywy.
 3. Zakazy przewidziane w ust. 1 lit. a) i b) i w ust. 2 odnoszą się do wszystkich etapów życia tych zwierząt, do których stosuje się niniejszy artykuł.
 4. Państwa Członkowskie ustanawiają system monitorowania przypadkowego chwytania lub zabijania gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a). W świetle zebranych informacji Państwa Członkowskie podejmują dalsze badania lub środki ochronne, wymagane w celu zapewnienia, aby przypadkowe chwytanie i zabijanie nie miało znacznego negatywnego wpływu na te gatunki.

Artykuł 13

1. Państwa Członkowskie podejmują wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków roślin, wymienionych w załączniku IV lit. b), zakazujące:
 - a) celowego zrywania, zbierania, ścinania, wrywania lub niszczenia roślin tych gatunków w ich naturalnym zasięgu, dziko występujących;
 - b) przetrzymywania, transportu, sprzedaży lub wymiany oraz oferowania do sprzedaży lub wymiany okazów tych gatunków pozyskanych ze stanu dzikiego, z wyjątkiem okazów pozyskanych legalnie przed wprowadzeniem w życie niniejszej dyrektywy.
2. Zakazy określone w ust. 1 lit. a) i b) odnoszą się do wszystkich stadiów biologicznego cyklu roślin, do których stosuje się niniejszy artykuł.

Artykuł 14

1. Jeśli w świetle nadzoru przewidzianego w art. 11 Państwa Członkowskie uznają to za konieczne, podejmują one środki w celu zapewnienia, aby pozyskanie ze stanu dzikiego okazów gatunków dzikiej fauny i flory, wymienionych w załączniku V, a także ich eksploatacja, było zgodne z ich zachowaniem we właściwym stanie ochrony.

2. Tam, gdzie takie środki są uznane za niezbędne, obejmują one kontynuację nadzoru przewidzianego w art. 11. Takie środki mogą także obejmować w szczególności:
- regulacje dotyczące dostępu do niektórych własności,
 - czasowy lub lokalny zakaz pozyskiwania okazów dziko występujących i eksploatacji niektórych populacji,
 - regulacje dotyczące okresów i/lub metod pozyskiwania okazów,
 - stosowanie, gdy okazy są pozyskiwane, zasad polowania i zasad połowu ryb, które uwzględniają ochronę takich populacji,
 - ustanowienie systemu zezwoleń na pozyskiwanie okazów lub systemu limitów,
 - regulacje dotyczące nabywania okazów, ich sprzedaży, oferowania do sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży lub transportu w celu sprzedaży,
 - hodowlę gatunków zwierząt w niewoli oraz sztuczne rozmnażanie gatunków roślin, w ściśle kontrolowanych warunkach, w celu zmniejszenia pozyskiwania okazów gatunków dziko występujących,
 - ocenę skutków przyjętych środków.

Artykuł 15

W odniesieniu do chwytania lub zabijania gatunków dzikiej fauny, wymienionych w załączniku V lit. a) oraz w przypadkach gdy zgodnie z art. 16 stosowane są odstępstwa w zakresie pozyskiwania, chwytania lub zabijania gatunków wymienionych w załączniku IV lit. a) Państwa Członkowskie wprowadzają zakaz używania wszelkich środków mogących spowodować lokalny zanik lub poważne zaburzenie populacji tych gatunków, w szczególności:

- a) używania środków chwytania i zabijania, wymienionych w załączniku VI lit. a);
- b) wszelkich form chwytania lub zabijania ze środków transportu określonych w załączniku VI lit. b).

Artykuł 16

1. Pod warunkiem że nie ma zadowalającej alternatywy i że odstępstwo nie jest szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, Państwa Członkowskie mogą wprowadzić odstępstwa od przepisów art. 12, 13, 14 i 15 lit. a) i b):

- a) w interesie ochrony dzikiej fauny i flory oraz ochrony siedlisk przyrodniczych;
 - b) aby zapobiec poważnym szkodom, w szczególności w odniesieniu do upraw, zwierząt gospodarskich, lasów, połowów ryb, wód oraz innych rodzajów własności;
 - c) w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego lub z innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym z powodów o charakterze społecznym lub gospodarczym oraz powodów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska;
 - d) do celów związanych z badaniami i edukacją, z odbudową populacji i ponownym wprowadzeniem określonych gatunków oraz dla koniecznych do tych celów działań reprodukcyjnych, włączając w to sztuczne rozmnażanie roślin;
 - e) aby umożliwić, w ściśle nadzorowanych warunkach, w sposób wybiórczy i w ograniczonym stopniu, pozyskiwanie lub przetrzymywanie niektórych okazów gatunków wymienionych w załączniku IV, w ograniczonej liczbie określonej przez właściwe władze krajowe.
2. Państwa Członkowskie co dwa lata przesyłają Komisji, w formie ustalonej przez komitet, sprawozdanie na temat odstępstw stosowanych na mocy ust. 1. Komisja wydaje swoją opinię na temat tych odstępstw w maksymalnym terminie 12 miesięcy od otrzymania sprawozdania i przedstawia ją komitetowi.
3. W sprawozdaniach podaje się:
- a) gatunki, które podlegają odstępstwom i powód odstępstwa, w tym charakter zagrożenia, w stosownych przypadkach, wraz z odniesieniem do odrzuconych rozwiązań alternatywnych i wykorzystanych danych naukowych;
 - b) środki, przyrządy lub metody chwytania bądź zabijania gatunków zwierząt, na które wydano pozwolenie oraz powody ich wykorzystania;
 - c) okoliczności wskazujące, kiedy i gdzie dopuszczono takie odstępstwa;
 - d) organ upoważniony do oświadczenia i sprawdzania, czy wymagane warunki są spełnione oraz decydowania, które środki, przyrządy lub metody mogą być stosowane, w jakich granicach i przez jakie jednostki, a także kto ma wykonać dane zadanie;
 - e) stosowane środki nadzoru oraz uzyskane wyniki.

Informacja

Artykuł 17

1. Co sześć lat od daty zakończenia okresu ustanowionego w art. 23 Państwa Członkowskie opracowują sprawozdanie na temat wykonania środków podjętych na podstawie niniejszej dyrektywy. Takie sprawozdanie obejmuje w szczególności informacje dotyczące środków ochrony przewidzianych w art. 6 ust. 1 oraz ocenę ich wpływu na stan ochrony typów siedlisk przyrodniczych z załącznika I i gatunków z załącznika II, a także główne wyniki nadzoru określonego w art. 11. Sprawozdanie, w formie ustalonej przez komitet, jest przekazywane Komisji i udostępniane społeczeństwu.
2. Komisja przygotowuje zbiorcze sprawozdanie na podstawie sprawozdań określonych w ust. 1. To sprawozdanie zawiera odpowiednią ocenę osiągniętego postępu, w szczególności przyczyniania się Natury 2000 do osiągnięcia celów ustanowionych w art. 3. Projekt części sprawozdania, obejmujący informacje dostarczone przez Państwo Członkowskie, jest przekazywany danemu Państwu Członkowskiemu do weryfikacji. Po przedłożeniu komitetowi ostateczna wersja sprawozdania zostaje opublikowana przez Komisję, nie później niż w dwa lata po otrzymaniu sprawozdań określonych w ust. 1 i zostaje przekazana Państwom Członkowskim, Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu.
3. Państwa Członkowskie mogą oznaczyć obszary wyznaczone na mocy niniejszej dyrektywy za pomocą ogłoszeń Wspólnoty opracowanych w tym celu przez komitet.

Badania

Artykuł 18

1. Państwa Członkowskie i Komisja wspierają konieczne badania i prace naukowe, mając na względzie cele ustanowione w art. 2 oraz obowiązki przewidziane w art. 11. Prowadzą one wymianę informacji do celów właściwej koordynacji badań przeprowadzanych na poziomie Państwa Członkowskiego i Wspólnoty.
2. Szczególną uwagę zwraca się na prace naukowe konieczne do wykonania art. 4 i 10 oraz wspiera się transgraniczne badania prowadzone w ramach współpracy między Państwami Członkowskimi.

Procedura zmiany załączników

Artykuł 19

Zmiany konieczne do dostosowania załączników I, II, III, V i VI do postępu naukowo-technicznego są przyjmowane przez Radę, stanowiącą większość kwalifikowaną, na wniosek Komisji.

Zmiany konieczne do dostosowania załącznika IV do postępu naukowo-technicznego są przyjmowane przez Radę stanowiącą jednomyślnie, na wniosek Komisji.

Komitet

Artykuł 20

Komisja wspierana jest przez komitet składający się z przedstawicieli Państw Członkowskich, któremu przewodniczy przedstawiciel Komisji.

Artykuł 21

1. Przedstawiciel Komisji przedkłada komitetowi projekt środków, które należy podjąć. Komitet wydaje swoją opinię o projekcie w terminie, jaki przewodniczący może ustanowić w zależności od pilności sprawy. Opinia jest wydawana większością ustanowioną w art. 148 ust. 2 Traktatu dla decyzji, które Rada zobowiązana jest przyjąć na wniosek Komisji. Głosy przedstawicieli Państw Członkowskich w Komitecie ważne są w sposób określony w wymienionym artykule. Przewodniczący nie bierze udziału w głosowaniu.
2. Komisja przyjmuje przewidziane środki, jeżeli są one zgodne z opinią komitetu.

Jeżeli przewidziane środki nie są zgodne z opinią komitetu lub w przypadku braku opinii Komisja niezwłocznie przedkłada Radzie wniosek dotyczący środków, jakie należy podjąć. Rada stanowi większością kwalifikowaną.

Jeżeli po upływie trzech miesięcy od daty przedłożenia wniosku Rada nie podejmie decyzji, Komisja przyjmuje proponowane środki.

Przepisy uzupełniające

Artykuł 22

W wykonaniu przepisów niniejszej dyrektywy Państwa Członkowskie:

- a) badają celowość ponownego wprowadzenia gatunków z załącznika IV, rodzimych na ich terytorium, co może się przyczynić do ich ochrony, pod warunkiem że badanie, uwzględniające również doświadczenie zdobyte w innych Państwach Członkowskich i gdziekolwiek indziej, wykazało, że takie ponowne wprowadzenie przyczynia się skutecznie do przywrócenia tych gatunków we właściwym stanie ochrony oraz że ma miejsce dopiero po przeprowadzeniu odpowiednich konsultacji z zainteresowaną społecznością;
- b) zapewniają, aby celowe wprowadzenie do stanu dzikiego dowolnego gatunku, który nie jest rodzimy na ich terytorium było uregulowane w taki sposób, by nie zaszkodzić siedliskom przyrodniczym w obrębie ich naturalnego zasięgu lub dzikiej rodzimej faunie i florze oraz, jeśli uznają to za konieczne, wprowadzają zakaz takiego wprowadzenia. Otrzymane wyniki oceny zostają przekazane do wiadomości komitetu;
- c) wspierają edukację i ogólne informacje na temat potrzeby ochrony gatunków dzikiej fauny i flory oraz ochrony ich siedlisk i siedlisk przyrodniczych.

Przepisy końcowe

Artykuł 23

- 1. Państwa Członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy w terminie dwóch lat od jej opublikowania. Niezwłocznie powiadomią o tym Komisję.
- 2. Przepisy przyjęte przez Państwa Członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określone są przez Państwa Członkowskie.
- 3. Państwa Członkowskie przekażą Komisji teksty podstawowych przepisów prawa krajowego, przyjętych w dziedzinach objętych niniejszą dyrektywą.

Artykuł 24

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich.

Sporządzono w Brukseli, dnia 21 maja 1992 r.

W imieniu Rady

Arlindo Marques Cunha

Przewodniczący

[1] Dz.U. C 247 z 21.9.1988, str. 3 oraz Dz.U. C 195 z 3.8.1990, str. 1.

[2] Dz.U. C 75 z 20.3.1991, str. 12.

[3] Dz.U. C 31 z 6.2.1991, str. 25.

[4] Dz.U. C 328 z 7.12.1987, str. 1.

[5] Dz.U. L 103 z 25.4.1979, str. 1. Dyrektywa ostatnio zmieniona dyrektywą 91/244/EWG (Dz.U. L 115 z 8.5.1991, str. 41).

ZAŁĄCZNIK I

TYPY SIEDLISK PRZYRODNICZYCH WAŻNYCH DLA WSPÓLNOTY, KTÓRYCH OCHRONA WYMAGA WYZNACZENIA SPECJALNYCH OBSZARÓW OCHRONY

ZAŁĄCZNIK II

GATUNKI ROŚLIN I ZWIERZĄT WAŻNE DLA WSPÓLNOTY, KTÓRYCH OCHRONA WYMAGA WYZNACZENIA SPECJALNYCH OBSZARÓW OCHRONY

ZAŁĄCZNIK III

KRYTERIA WYBORU TERENÓW KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ DO OKREŚLENIA JAKO TERENY MAJĄCE ZNACZENIE DLA WSPÓLNOTY I WYZNACZENIA JAKO SPECJALNE OBSZARY OCHRONY

ZAŁĄCZNIK IV

GATUNKI ROŚLIN I ZWIERZĄT WAŻNYCH DLA WSPÓLNOTY, KTÓRE WYMAGAJĄ ŚCISŁEJ OCHRONY

ZAŁĄCZNIK V

GATUNKI ZWIERZĄT I ROŚLIN WAŻNYCH DLA WSPÓLNOTY,
KTÓRYCH POZYSKIWANIE ZE STANU DZIKIEGO I EKSPLOATACJA
MOŻE PODLEGAĆ DZIAŁANIOM W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA

ZAŁĄCZNIK VI

ZABRONIONE METODY I ŚRODKI CHWYTANIA I ZABIJANIA
ORAZ ŚRODKI TRANSPORTU

[Teksty załączników dostępne są na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:206:0007:006:PL:HTML>]

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,
uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności
jego art. 175 ust. 1,
uwzględniając wniosek Komisji,
uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego [1],
stanowiąc zgodnie z procedurą określoną w art. 251 Traktatu [2],
a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Dyrektywa 79/409/EWG Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa [3] została kilkakrotnie znacząco zmieniona [4]. Dla zapewnienia jasności i zrozumiałości powinna zostać ujednolicona.

(2) Decyzja nr 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego [5] wzywa do podjęcia szczególnych działań na rzecz różnorodności biologicznej, w tym ochrony ptactwa i jego siedlisk naturalnych.

(3) Liczebność populacji wielu gatunków dzikiego ptactwa, występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich, zmniejsza się w niektórych przypadkach w bardzo szybkim tempie, co stanowi poważne zagrożenie dla ochrony środowiska naturalnego, w szczególności dla jego równowagi biologicznej.

(4) Gatunki dzikiego ptactwa występujące naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich to głównie gatunki wędrowne. Gatunki te stanowią wspólne dziedzictwo, a skuteczna ochrona ptactwa jest zwykle transgranicznym problemem dotyczącym środowiska, który wymaga wspólnej odpowiedzialności.

(5) Ochrona gatunków dzikiego ptactwa, występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich, jest konieczna do osiągnięcia celów Wspólnoty w zakresie poprawy warunków życia i zrównoważonego rozwoju.

(6) Środki, jakie należy podjąć, muszą mieć zastosowanie do różnych czynników, które mogą wpływać na liczebność ptactwa, mianowicie skutków działalności człowieka, w szczególności niszczenia i zanieczyszczania ich naturalnych siedlisk, chwytania i zabijania ptactwa przez człowieka oraz handlu będącego rezultatem takich praktyk, a restrykcyjność tych środków powinna być dostosowana do warunków, w jakich znajdują się różne gatunki w ramach polityki ich ochrony.

(7) Ochrona ma na celu długoterminowe gospodarowanie i ochronę zasobów naturalnych, będących integralną częścią dziedzictwa narodów Europy. Umożliwia to kontrolowanie zasobów naturalnych i reguluje ich wykorzystanie na podstawie środków niezbędnych do zachowania oraz dostosowania naturalnej równowagi między gatunkami, na tyle, na ile jest to racjonalnie możliwe.

(8) Ochrona, zachowanie lub odtworzenie wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk ma istotne znaczenie dla ochrony wszystkich gatunków ptactwa. Niektóre gatunki ptactwa powinny podlegać szczególnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnych siedlisk w celu zapewnienia ich przetrwania i reprodukcji na obszarze ich występowania. Środki te powinny uwzględniać również gatunki wędrowne oraz być skoordynowane w celu zapewnienia spójnej całości.

(9) Aby interesy handlowe nie wywierały ewentualnego szkodliwego wpływu na poziomy eksploatacji, konieczne jest wprowadzenie powszechnego zakazu obrotu oraz ograniczenie wszelkich odstępstw od tego zakazu tylko do gatunków, których status biologiczny na to pozwala, mając na uwadze specyficzne warunki panujące w różnych regionach.

(10) Uwzględniając wysoki poziom populacji, rozmieszczenie geograficzne oraz wskaźnik reprodukcji w całej Wspólnocie, dopuszczalne jest polowanie na niektóre gatunki, co stanowi dopuszczalną ich eksploatację, o ile określone i przestrzegane są pewne ograniczenia i polowania takie nie zagrażają zachowaniu populacji tych gatunków na zadowalającym poziomie.

(11) Należy zakazać różnych środków, urządzeń lub metod nieselektywnego lub prowadzonego na dużą skalę chwytania lub zabijania oraz zakazać polowania z wykorzystaniem pewnych rodzajów transportu, z uwagi na nadmierny wpływ, jaki one wywierają lub mogą wywierać na liczebność gatunków, o których mowa.

(12) Z uwagi na znaczenie niektórych szczególnych sytuacji należy wprowadzić możliwość odstępstw na określonych warunkach oraz z zastrzeżeniem ich monitorowania przez Komisję.

(13) Ochrona ptactwa, w szczególności gatunków wędrownych, nadal stanowi problem, który wymaga przeprowadzenia badań naukowych. Badania te umożliwią dokonanie oceny efektywności podejmowanych środków.

(14) Należy dołożyć starań, po konsultacji z Komisją, aby ocenić, czy ewentualne wprowadzanie gatunków dzikiego ptactwa niewystępujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich nie spowoduje szkód dla miejscowej flory i fauny.

(15) Co trzy lata Komisja będzie opracowywać i przekazywać państwom członkowskim zbiorcze sprawozdanie oparte na informacjach dostarczanych przez państwa członkowskie na temat stosowania przepisów krajowych wprowadzonych na mocy niniejszej dyrektywy.

(16) Środki niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy powinny zostać przyjęte zgodnie z decyzją Rady 1999/468/WE z dnia 28 czerwca 1999 r. ustanawiającą warunki wykonywania uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji [6].

(17) Komisja powinna zostać w szczególności upoważniona do zmiany niektórych załączników w związku z postępem naukowo-technicznym. Ponieważ środki te mają zasięg ogólny i mają na celu zmianę elementów innych niż istotne niniejszej dyrektywy, muszą one zostać przyjęte zgodnie z procedurą regulacyjną połączoną z kontrolą określoną w art. 5a decyzji 1999/468/WE.

(18) Niniejsza dyrektywa nie powinna naruszać zobowiązań państw członkowskich odnoszących się do terminów transpozycji do prawa krajowego dyrektyw określonych w załączniku VI część B,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

Artykuł 1

1. Niniejsza dyrektywa odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się Traktat. Ma ona na celu ochronę tych gatunków, gospodarowanie nimi oraz ich kontrolę i ustanawia reguły ich eksploatacji.
2. Niniejszą dyrektywę stosuje się do ptactwa, jego jaj, gniazd i naturalnych siedlisk.

Artykuł 2

Państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zachowania populacji gatunków określonych w art. 1 na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym, mając na uwadze wymogi ekonomiczne i rekreacyjne lub w celu dostosowania populacji tych gatunków do tego poziomu.

Artykuł 3

1. W świetle wymogów określonych w art. 2, państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu ochrony, zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1.
2. Ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk obejmuje przede wszystkim następujące środki:
 - a) stworzenie obszarów ochrony;
 - b) utrzymanie i gospodarowanie, zgodnie z potrzebami ekologicznymi naturalnych siedlisk w ramach stref ochronnych i poza nimi;
 - c) przywracanie zniszczonych biotopów;
 - d) tworzenie biotopów.

Artykuł 4

1. Gatunki wymienione w załączniku I podlegają specjalnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnego siedliska w celu zapewnienia im przetrwania oraz reprodukcji na obszarze ich występowania.

W związku z powyższym uwzględnia się:

- a) gatunki zagrożone wyginięciem;
- b) gatunki podatne na szczególne zmiany w ich naturalnym siedlisku;
- c) gatunki uznane za rzadkie z uwagi na niewielkie populacje lub ograniczone lokalne występowanie;
- d) inne gatunki wymagające szczególnej uwagi ze względu na specyficzny charakter ich naturalnego siedliska.

Tendencje i wahania w poziomach populacji są uwzględniane przy dokonywaniu oceny.

Państwa członkowskie dokonują klasyfikacji przede wszystkim najbardziej odpowiednich obszarów pod względem liczby i powierzchni jako obszarów specjalnej ochrony dla zachowania tych gatunków, z uwzględnieniem wymogów ich ochrony w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie.

2. Państwa członkowskie podejmują podobne środki w odniesieniu do regularnie występujących gatunków wędrownych niewymienionych w załączniku I, mając na uwadze potrzebę ich ochrony w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie, w odniesieniu do obszarów ich wylęgu, pierzenia i zimowania oraz miejsc postoju wzdłuż ich tras migracji. W tym celu państwa członkowskie zwracają szczególną uwagę na ochronę terenów podmokłych, w szczególności tych o znaczeniu międzynarodowym.
3. Państwa członkowskie przekazują Komisji wszelkie stosowne informacje, tak aby mogła ona podjąć odpowiednie inicjatywy w celu koordynacji koniecznej dla zapewnienia, aby obszary określone w ust. 1 i 2 stanowiły spójną całość, która spełnia wymogi ochrony tych gatunków w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie.
4. W odniesieniu do obszarów ochrony, określonych w ust. 1 i 2, państwa członkowskie podejmują właściwe kroki w celu uniknięcia powstawania zanieczyszczenia lub pogorszenia warunków naturalnych siedlisk lub jakichkolwiek zakłóceń wpływających na ptactwo, o ile mają one znaczenie w odniesieniu do celów niniejszego artykułu. Państwa członkowskie dążą również do uniknięcia powstawania zanieczyszczenia lub pogorszenia warunków naturalnych siedlisk poza tymi obszarami ochrony.

Artykuł 5

Bez uszczerbku dla art. 7 i 9, państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu ustanowienia powszechnego systemu ochrony dla wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1, zabraniającego w szczególności:

- a) umyślnego zabijania lub chwytania jakimikolwiek metodami;
- b) umyślnego niszczenia lub uszkodzania ich gniazd i jaj lub usuwania ich gniazd;
- c) wybierania ich jaj dziko występujących oraz zatrzymania tych jaj, nawet gdy są puste;
- d) umyślnego płoszenia tych ptaków, szczególnie w okresie lęgowym i wychowu młodych, jeśli mogłoby to mieć znaczenie w odniesieniu do celów niniejszej dyrektywy;
- e) przetrzymywania ptactwa należącego do gatunków, na które polowanie i których chwytanie jest zabronione.

Artykuł 6

- 1. Bez uszczerbku dla ust. 2 i 3, państwa członkowskie zakazują w przypadku wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1, sprzedaży, transportu w celu sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywych lub martwych ptaków, jak również wszelkich łatwo rozpoznawalnych części lub produktów uzyskanych z tych ptaków.
- 2. Działalność określona w ust. 1 nie jest zabroniona w odniesieniu do gatunków wymienionych w załączniku III część A, pod warunkiem że ptaki zostały legalnie zabite lub schwytane, lub nabyte w inny legalny sposób.
- 3. Państwa członkowskie mogą w przypadku gatunków wymienionych w załączniku III część B zezwolić na swoich terytoriach na prowadzenie działalności określonej w ust. 1, wprowadzając pewne ograniczenia, pod warunkiem że ptaki zostały legalnie zabite lub schwytane, lub nabyte w inny legalny sposób.

Państwa członkowskie zamierzające udzielić takiego zezwolenia najpierw konsultują się z Komisją w celu dokonania wspólnej oceny, czy obrót okazami tych gatunków spowoduje lub czy można się spodziewać, że spowoduje zagrożenie dla poziomów populacji, rozmieszczenia geograficznego lub wskaźnika reprodukcji gatunków zagrożonych w całej Wspólnocie. Jeśli ocena taka

wykaże, iż planowane zezwolenie, zdaniem Komisji, doprowadzi do zagrożenia któregośkolwiek z wymienionych wyżej gatunków lub spowoduje możliwość wystąpienia takiego zagrożenia, Komisja przekazuje uzasadnione zalecenie zainteresowanemu państwu członkowskiemu, zawierające jej sprzeciw w odniesieniu do obrotu danymi gatunkami. W przypadku kiedy Komisja uzna, że takie ryzyko nie istnieje, stosownie poinformuje o tym zainteresowane państwo członkowskie.

Zalecenie Komisji zostaje opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

Państwa członkowskie udzielające zezwolenia zgodnie z niniejszym ustępem przeprowadzają kontrolę w regularnych odstępach czasu odnośnie do przestrzegania warunków przyznania takich zezwoleń.

Artykuł 7

1. Z uwagi na ich poziom populacji, rozmieszczenie geograficzne oraz wskaźnik reprodukcji w całej Wspólnocie można polować, w ramach określonych w ustawodawstwie krajowym, na gatunki wymienione w załączniku II. Państwa członkowskie zapewniają, aby polowanie na te gatunki nie zagrażało wysiłkom podejmowanym w celu ich ochrony na obszarze ich występowania.
2. Można polować w morskim i lądowym obszarze geograficznym, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie, na gatunki określone w załączniku II część A.
3. Na gatunki określone w załączniku II część B można polować jedynie w państwach członkowskich, w przypadku których są one wskazane.
4. Państwa członkowskie zapewniają, aby praktyka łowiecka, w tym sokolnictwo, o ile jest ono praktykowane, prowadzona zgodnie z obowiązującymi przepisami krajowymi, była zgodna z zasadami rozsądnego wykorzystywania i ekologicznie zrównoważonej kontroli gatunków danego ptactwa oraz aby ta praktyka była zgodna, gdy chodzi o populację tych gatunków, w szczególności gatunków wędrownych, ze środkami wynikającymi z art. 2.

Państwa członkowskie zapewniają w szczególności, by na gatunki, do których stosuje się prawo łowieckie, nie były organizowane polowania w okresie wychowu młodych ani w czasie trwania poszczególnych faz reprodukcji.

W przypadku gatunków wędrownych zapewniają one w szczególności, by na gatunki, do których mają zastosowanie przepisy łowieckie, nie były organizowane polowania w okresie ich reprodukcji lub ich powrotu do swoich miejsc wylęgu.

Państwa członkowskie przekazują Komisji wszelkie stosowne informacje na temat praktycznego stosowania swoich przepisów łowieckich.

Artykuł 8

1. W odniesieniu do polowania, chwytania lub zabijania ptactwa na mocy niniejszej dyrektywy państwa członkowskie zabraniają wykorzystywania wszelkich środków, sposobów lub metod wykorzystywanych do nieselektywnego lub prowadzonego na dużą skalę chwytania lub zabijania ptactwa, lub mogących spowodować lokalne zanikanie gatunków, w szczególności tych wymienionych w załączniku IV lit. a).
2. Ponadto państwa członkowskie zabraniają wszelkiego polowania ze środków transportu oraz w warunkach określonych w załączniku IV lit. b).

Artykuł 9

1. Państwa członkowskie mogą odstąpić od art. 5–8, jeśli nie ma innego zadowalającego rozwiązania, z następujących przyczyn:
 - a) – w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego,
 - w interesie bezpieczeństwa lotniczego,
 - w celu zapobiegania poważnym szkodom w odniesieniu do zbóż, inwentarza żywego, lasów, rybołówstwa i wód,
 - w celu ochrony flory i fauny;
 - b) do celów badań i nauczania, repopulacji lub ponownego wprowadzania oraz dla wylęgu niezbędnego do powyższych celów;
 - c) w celu zezwolenia, przy zachowaniu ściśle nadzorowanych warunków oraz na zasadach selektywnych, na chwytanie, przetrzymywanie lub inne legalne wykorzystywanie niektórych ptaków w małych ilościach.
2. Odstępstwa, o których mowa w ust. 1, muszą określać:
 - a) gatunki, do których odstępstwa mają zastosowanie;
 - b) dozwolone środki, sposoby lub metody chwytania lub zabijania;
 - c) warunki ryzyka oraz okoliczności czasu i miejsca, w których przypadku takie odstępstwa mogą być przyznane;

- d) organ uprawniony do stwierdzania, że wymagane warunki zostały spełnione, oraz do decydowania, jakie środki, sposoby lub metody mogą być wykorzystywane, w ramach jakich limitów i przez kogo;
 - e) kontrole, jakie będą przeprowadzone.
3. Corocznie państwa członkowskie przekazują Komisji sprawozdanie dotyczące stosowania ust. 1 i 2.
 4. Na podstawie dostępnych informacji oraz w szczególności informacji przekazanych zgodnie z ust. 3 Komisja zapewnia, aby skutki odstępstw określonych w ust. 1 nie były niezgodne z niniejszą dyrektywą. Komisja podejmuje właściwe kroki w tym celu.

Artykuł 10

1. Państwa członkowskie zachęcają do prowadzenia badań oraz wszelkich prac wymaganych jako podstawa ochrony, gospodarowania i wykorzystywania populacji wszystkich gatunków ptactwa, określonych w art. 1. Zwraca się szczególną uwagę na badania i prace na tematy wymienione w załączniku V.
2. Państwa członkowskie przekazują Komisji wszelkie niezbędne informacje, aby umożliwić jej podjęcie właściwych środków w celu koordynacji badań i prac, określonych w ust. 1.

Artykuł 11

Państwa członkowskie zapewniają, aby wprowadzenie gatunków ptactwa, które nie występują naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, nie naruszało miejscowej flory i fauny. W tym celu konsultują się z Komisją.

Artykuł 12

1. Co trzy lata, poczynając od dnia 7 kwietnia 1981 r., państwa członkowskie przesyłają Komisji sprawozdanie na temat stosowania przepisów krajowych przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy.
2. Co trzy lata Komisja opracowuje zbiorcze sprawozdanie na podstawie informacji określonych w ust. 1. Ta część projektu sprawozdania, która obejmuje informacje dostarczone przez dane państwo członkowskie, zostaje przekazana władzom danego państwa członkowskiego w celu weryfikacji. Ostateczna wersja sprawozdania zostaje przekazana państwom członkowskim.

Artykuł 13

Stosowanie środków podjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą nie może prowadzić do pogorszenia obecnego stanu w zakresie ochrony gatunków ptactwa, określonych w art. 1.

Artykuł 14

Państwa członkowskie mogą wprowadzić bardziej rygorystyczne środki ochronne niż przewidziane w niniejszej dyrektywie.

Artykuł 15

Przyjmowane są wszelkie zmiany, jakie są niezbędne do dostosowania załączników I i V do postępu naukowo-technicznego. Środki te, mające na celu zmianę elementów innych niż istotne niniejszej dyrektywy, przyjmuje się zgodnie z procedurą regulacyjną połączoną z kontrolą, o której mowa w art. 16 ust. 2.

Artykuł 16

1. Komisję wspomaga Komitet ds. Dostosowania do Postępu Naukowo-Technicznego.
2. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu zastosowanie mają art. 5a ust. 1–4 oraz art. 7 decyzji 1999/468/WE, z uwzględnieniem jej art. 8

Artykuł 17

Państwa członkowskie przekazują Komisji teksty podstawowych przepisów prawa krajowego, które przyjęły w dziedzinach objętych niniejszą dyrektywą.

Artykuł 18

Dyrektywa 79/409/EWG, zmieniona aktami wymienionymi w załączniku VI część A, zostaje uchylona, bez naruszenia zobowiązań państw członkowskich odnoszących się do terminów transpozycji do prawa krajowego dyrektyw określonych w załączniku VI część B.

Odesłania do uchylonej dyrektywy traktuje się jako odesłania do niniejszej dyrektywy, zgodnie z tabelą korelacji w załączniku VII.

Artykuł 19

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

Artykuł 20

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich.

Sporządzono w Brukseli dnia 30 listopada 2009 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

J. Buzek

Przewodniczący

W imieniu Rady

B. Ask

Przewodniczący

- [1] Opinia z dnia 10 czerwca 2009 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).
- [2] Opinia Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2009 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym) i decyzja Rady z dnia 26 listopada 2009 r.
- [3] Dz.U. L 103 z 25.4.1979, s. 1.
- [4] Zob. załącznik VI część A.
- [5] Dz.U. L 242 z 10.9.2002, s. 1.
- [6] Dz.U. L 184 z 17.7.1999, s. 23.

[Teksty załączników I-VII dostępne są na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:01:PL:HTML>]

Spis treści

1. Udział społeczeństwa w ochronie środowiska. Podstawy prawne i praktyczne możliwości działania	9
1.1. Definicje udziału społeczeństwa	9
1.2. System ocen środowiskowych	9
1.3. Plany i programy wymagające strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	12
1.4. Ocena oddziaływania planu lub programu na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa planu lub programu)	14
1.5. Przedsięwzięcia wymagające oceny oddziaływania na środowisko ..	16
1.6. Dwuetapowa ocena oddziaływania na środowisko	17
1.7. Jak przebiega ocena oddziaływania na środowisko?	17
1.8. Samoistne prawo organizacji ekologicznych do zaskarżania decyzji środowiskowych	24
1.9. Ocena oddziaływania przedsięwzięć na obszar Natura 2000 (ocena habitatowa przedsięwzięć)	26
1.9.1. Ocena habitatowa w ramach OOS przedsięwzięć z grupy I i II oraz w ramach ponownej OOS przedsięwzięć z grupy I i II	28
1.9.2. Ocena habitatowa jako odrębna procedura w ramach postępowania w sprawie niektórych decyzji wydawanych dla przedsięwzięć z grupy III	31
1.10. Sekwencyjność oceny habitatowej	33
2. Uprawnienia strony postępowania administracyjnego i uczestnika na prawach strony. Podstawy prawne i praktyczne możliwości działania ..	37
2.1. Uprawnienia strony postępowania administracyjnego	38
2.2. Uprawnienia organizacji ekologicznej w postępowaniu administracyjnym jako uczestnika na prawach strony	43
2.2.1. Uprawnienia organizacji w postępowaniu administracyjnym ...	43
2.2.2. Wykazywanie interesu społecznego oraz zgodności celów statutowych organizacji z przedmiotem postępowania	45

2.2.3. Poszczególne uprawnienia organizacji ekologicznej	
w postępowaniu administracyjnym	47
2.2.3.1. Prawo żądania wszczęcia postępowania	
w sprawie innej osoby (art. 31 § 1 pkt 1 <i>KPA</i>)	48
2.2.3.2. Prawo żądania dopuszczenia do udziału w toczącym	
się postępowaniu (art. 31 § 1 pkt 2 <i>KPA</i>)	49
2.2.3.3. Prawo żądania zawiadomienia o postępowaniu,	
w którym organizacja chce wziąć udział	51
2.2.3.4. Prawo przedstawienia poglądu w sprawie	51
2.2.4. Postępowania administracyjne, w których udział	
organizacji społecznych został wyłączony	52
2.3. Prawo organizacji ekologicznych do sądu	53

3. Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie. Jak i do kogo	
 zwracać się o informacje? Podstawy prawne i praktyczne wskazówki.	55
3.1. Podstawy prawne udostępniania informacji o środowisku	
i jego ochronie	55
3.2. Kto może uzyskać informacje o środowisku i jego ochronie?	56
3.3. Kto musi udostępniać informacje o środowisku i jego ochronie? ...	57
3.4. W jaki sposób udostępnia się informacje o środowisku	
i jego ochronie?	59
3.4.1. Udostępnienie przez Internet – Biuletyn Informacji	
Publicznej	60
3.4.1.1. Publicznie dostępne wykazy danych	
o dokumentach w BIP-ie	60
3.4.1.2. Elektroniczne bazy danych w BIP-ie	63
3.4.1.3. Publikowanie w BIP-ie dokumentów zawierających	
informacje o środowisku i jego ochronie	65
3.4.2. Udostępnienie tradycyjne	66
3.4.2.1. Udostępnienie informacji na pisemny wniosek	66
3.4.2.2. Udostępnienie informacji bez pisemnego wniosku ...	67
3.5. W jakiej formie udostępnia się informacje o środowisku	
i jego ochronie?	67
3.6. W jakim terminie musi być udostępniona informacja	
o środowisku i jego ochronie?	68
3.7. Opłaty za udzielenie informacji o środowisku i jego ochronie	69
3.8. Przyczyny odmowy udostępnienia informacji o środowisku	
i jego ochronie	70
3.9. Czy od decyzji odmawiającej informacji o środowisku i jego	
ochronie przysługuje odwołanie? Jakie środki prawne służą	
nam wobec innych niekorzystnych rozstrzygnięć?	73

4. Zgłaszanie szkód w środowisku lub bezpośredniego zagrożenia	
szkodą w środowisku	75
4.1. Definicja szkody w środowisku	75
4.1.1. Definicja szkody w gatunkach chronionych	76
4.1.2. Definicja szkody w siedliskach przyrodniczych	77
4.1.3. Definicja szkody w wodach	78
4.1.4. Definicja szkody w powierzchni ziemi	78
4.1.5. Definicja skumulowanych szkód w środowisku	78
4.2. Definicja bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku	78
4.3. Przesłanki odpowiedzialności	79
4.3.1. Normalny związek przyczynowy	79
4.3.2. Podstawy odpowiedzialności	79
4.3.3. Podstawy odpowiedzialności za szkodę w środowisku	80
4.3.4. Podmiotowy zakres odpowiedzialności	82
4.4. Zgłaszanie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku	82
4.5. Obowiązki sprawcy – działania zapobiegawcze i naprawcze	84
4.6. Zastępcze wykonanie działań zapobiegawczych lub naprawczych ..	86
4.7. Wyłączenie <i>ustawy szkodowej</i>	86
4.8. Odpowiedzialność solidarna	87
5. Działania prawne na szczeblu międzynarodowym i wspólnotowym	91
5.1. Prawo petycji do Parlamentu Europejskiego	91
5.1.1. Wprowadzenie	91
5.1.2. Kto może złożyć petycję?	92
5.1.3. Jakie wymagania musi spełniać petycja?	92
5.1.4. Co dzieje się z wniesioną petycją?	93
5.1.5. Czego można się spodziewać, jeżeli petycja zostanie uznana za dopuszczalną?	94
5.2. Skarga do Komisji Europejskiej	97
5.2.1. Wprowadzenie	97
5.2.2. Kto może złożyć skargę?	98
5.2.3. Jakie wymagania musi spełniać skarga do Komisji Europejskiej?	98
5.2.4. Co dzieje się z wniesioną skargą?	101
5.2.5. Co się dzieje, jeżeli skarga została uznana za zasadną?	102
5.3. Powiadomienie o naruszeniu <i>Konwencji z Aarhus</i>	106
5.3.1. Wprowadzenie	106
5.3.2. Kto może złożyć powiadomienie?	108
5.3.3. Jakie wymagania musi spełniać powiadomienie?	108
5.3.4. Co się dzieje z wniesionym powiadomieniem?	110

5.3.5. Co się dzieje, jeżeli powiadomienie zostało uznane za dopuszczalne?	111
5.4. Skarga na naruszenie <i>Konwencji Berneńskiej</i>	112
5.4.1. Wprowadzenie	112
5.4.2. Kto może złożyć skargę?	114
5.4.3. Jakie wymagania musi spełniać skarga?	115
5.4.4. Co się dzieje z wniesioną skargą?	116
5.4.5. Co się dzieje, jeżeli skarga zostanie uznana za zasadną?	116
 Wykaz aktów prawnych regulujących ochronę obszarów Natura 2000	121
 Słownik	125
 Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory	147
 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona)	167

Dołącz do nas – razem możemy więcej!

Jeśli chcesz brać czynny, obywatelski udział w ochronie przyrody i mieć wpływ na to, by prawo dotyczące ochrony przyrody było przestrzegane – dołącz do Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków! OTOP to organizacja zajmująca się ochroną dzikich ptaków i miejsc, w których one żyją. Zostając członkiem OTOP, pomagasz nam chronić najcenniejsze ostoje polskiej przyrody oraz dbać o jakość środowiska, w którym żyjemy. To dzięki wsparciu naszych Członków możemy pracować z polskimi i europejskimi decydentami nad zagadnieniami dotyczącymi zachowania wysokiej jakości środowiska naturalnego.

Członkostwo w OTOP to poparcie naszych działań i oddanie swojego głosu naturze. Potrzebujemy Twojego wsparcia, aby chronić najbardziej unikalne i zagrożone gatunki ptaków żyjące na terenie naszego kraju. Dołącz do grona ponad 2500 członków naszej organizacji i razem z nami działaj na rzecz lepszej przyszłości ludzi i ptaków!!!

Zostając członkiem Towarzystwa, pomagasz:

- chronić zagrożone gatunki ptaków,
- wpływać na decyzje dotyczące ochrony obszarów cennych przyrodniczo,
- powstrzymywać szkodliwe dla środowiska przedsięwzięcia,
- zakładać nowe rezerваты przyrody,
- rozbudzać zainteresowanie przyrodą wśród dzieci i młodzieży,
- uczyć szacunku do przyrody,
- wspierać badania naukowe, które dostarczają informacji niezbędnych dla skutecznej ochrony wielu zagrożonych gatunków i ostoj.

Członkowie OTOP otrzymują prenumeratę kwartalnika „Ptaki” – magazynu, w całości poświęconego ptakom i ich ochronie.

Aby zostać członkiem OTOP, należy wypełnić deklarację członkowską umieszczoną na odwrocie tej strony i wysłać ją na adres:

**Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
ul. Odrowąża 24
05-270 Marki**

oraz wpłacić składkę w odpowiedniej wysokości (składka indywidualna 60 zł, rodzinna 80 zł, ulgowa 40 zł, koła szkolne 10 zł za każdego członka) na rachunek o numerze 69 1370 1200 0000 1701 4766 4100, w tytule przelewu podając imię i nazwisko oraz rodzaj członkostwa.

Deklarację członkowską można też wypełnić na naszej stronie internetowej:

www.otop.org.pl

DEKLARACJA CZŁONKOWSKA Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków

RODZAJE CZŁONKOSTWA

Prosimy zapoznać się z dostępnymi wariantami i zaznaczenie dokonanego przez Państwa wyboru w kratce obok nazwy wariantu (składki roczne)

- ☐ **Indywidualne** **60 zł**
Indywidualna składka członkowska za jedną dorosłą osobę.
- ☐ **Rodzinne** **80 zł**
Składka członkowska za maksymalnie dwie dorosłe osoby oraz wszystkie dzieci, które będą otrzymywać jeden egzemplarz naszych materiałów pod wskazany adres.
- ☐ **Wspierające** Kwota wsparcia
Składka członkowska dla osób pragnących wesprzeć OTOP kwotą wyższą niż podstawowe składki członkowskie (należy wpisać kwotę, którą decydują się Państwo wesprzeć OTOP).
- ☐ **Studenckie / Uczniowskie** **40 zł**
Składka członkowska za jedną uczącą się osobę lub jedną dorosłą, studiującą osobę, która wraz z kopią dowodu wpłaty składki prześle do Sekretariatu OTOP kopię ważnej legitymacji uczniowskiej / studenckiej
- ☐ **Ulgowe – emeryci i renciści** **40 zł**
Składka członkowska za jedną dorosłą osobę będącą na emeryturze lub rencie.
- ☐ **Koło szkolne** Ilość członków x 10 zł = Łączna składka
Składka członkowska za jedną dorosłą osobę będącą opiekunem grupy oraz dowolną ilość dzieci będących członkami koła szkolnego (w deklaracji swoje nazwisko wpisuje jedynie opiekun – listę dzieci (imię, nazwisko, data urodzenia) należy przesać do Sekretariatu OTOP wraz z kopią dowodu wpłaty).

JA, NIŻEJ PODPISANY, DEKLARUJĘ CHĘĆ PRZYSTĄPIENIA DO OGÓLNOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA OCHRONY PTAKÓW

Członek / Członkowie (dla Członkostwa Rodzinnego – dorosłe osoby):

Imię	Nazwisko	Data urodzenia	Zawód / Zajęcie

Członkowie rodziny (dla Członkostwa Rodzinnego – dzieci poniżej 18 roku życia):

Imię	Nazwisko	Data urodzenia

Adres zameldowania / Adres szkoły (dla Koła Szkolnego):

Ulica, numer domu, numer mieszkania (dla szkoły również nazwa)

Kod pocztowy	Miejscowość

Adres do korespondencji / Adres korespondencyjny Opiekuna Koła Szkolnego:

Ulica, numer domu, numer mieszkania

Kod pocztowy	Miejscowość	
Numer telefonu stacjonarnego	Numer telefonu komórkowego	Adres e-mail

Prosimy o podanie przynajmniej jednego nr telefonu lub adresu e-mail w przypadku konieczności kontaktu z Państwem

Składkę członkowską w wybranym przeze mnie wariantcie zobowiązuję się wpłacić na konto bankowe OTOP:

Bank DnB NORD Polska, o/Gdynia 69 1370 1200 0000 1701 4766 4100

Wyrażam zgodę na wykorzystywanie i przetwarzanie moich danych osobowych przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, z siedzibą w Gdańsku przy ulicy Hallera 4/2, dla realizacji jego celów statutowych. Powyższe dane przekazuję dobrowolnie, zastrzegając sobie prawo do ich sprawdzania i poprawiania.

Miejscowość	Data	Podpis – pole obowiązkowe